

İSTANBUL
SABAHATTİN ZAIM
ÜNİVERSİTESİ

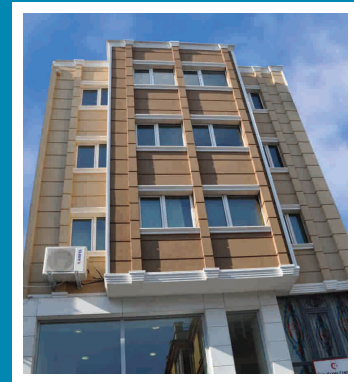
**Bir Kampüs
Üniversitesi**

Bir Güzel İnsan
**Prof. Dr.
Ferruh Ertürk**

İlim Yayma Vakfı
**Kur'an ve Tefsir
Akademisi**

İYEM
**İlim Yayma
Eğitim Merkezi**

Başkan'dan

Eğitimin her kademesindeki kabiliyetli öğrencileri desteklemek, ilmi araştırmaları teşvik etmek, neşriyatlar yapmak, ilmi çalışmalar ile eğitim ve kültür alanında araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütmek ana gayesiyle kurulan vakfımız, çalışmalarını büyük bir samimiyet ve gayretle sürdürmektedir.

Hizmet halkalarımıza her geçen dönem yenilerini ekliyoruz. 1998 yılında kurulan İrfan Eğitim Kurumlarımız yeni açılan birimleriyle hizmetlerini artırmakta, anaokulları, ilköğretim okulu ve Anadolu lisesiyle nitelikli insan yetiştirme hedefimizde önemli görevler ifa etmektedir.

Resmi olarak 2010 yılında kurulan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitemiz 2011-2012 Eğitim ve öğretim döneminde öğrenci kabulüyle yükseköğretimdeki seçkin yerini almıştır. Bu müstesna kurumumuzdan mezun edeceğimiz her bakımdan donanımlı gençlerimiz, yaşadığımız gezegende eğitim, kültür, ekonomi, siyaset, sanat, teknoloji vb alanlarında önemli görev ve sorumluluklar üstleneceklerdir.

İlim Yayma Vakfı Kur'an ve Tefsir Akademisi bu yıl "**Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları**" konusunu işleyerek akademik çalışmalarının dördüncüsünü icra etmiştir. Çalışmaya özgün tebliğleriyle katılan genç akademisyenlerimizin gayretleri takdire şayandır.

Elinizde bulunan Vakıf bültenimizin 4. sayısında, anılan çalışmalarla birlikte her kademedeki yönetici ve çalışanlarımızın, gönüllülerimizin çok değerli emekleriyle icra edilen seminerler, konferanslar, geziler, yarışmalar, sosyal ve kültürel etkinliklerden geniş bir özet sunuyoruz. Ayrıca önceki sayılarımızda olduğu gibi bu sayımızda da yüksek lisans ve doktora öğrencilerimizin değerli çalışmalarını "**Vâkıf**" adı altındaki bölümümüzde sizlere takdim ediyoruz.

Vakıf kurucularımızdan ve destek verenlerimizden ahirete irtihal etmiş olanları rahmetle, yakınlarını ve sevenlerini minnet ve şükranla yad ediyoruz.

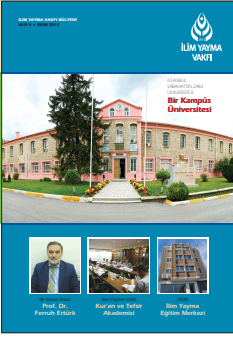
Çalışmalarımıza emeği geçen tüm dostlarımıza teşekkürlerimizi arz ediyor, ilgi, alaka ve dualarının devamını beklediğimizi ifade ediyoruz.

Gayret bizden, Tevfik Allah'tandır.

Mustafa UĞUR

Mütevelli Heyeti Başkanı

Bu Sayımızda

03

Şeyh Ebu'l-Vefa Külliyesi

06

Vakfimizin 40. Genel Kurulu

09

Prof. Dr. Ferruh Ertürk

11

Irfan Eğitim Kurumları

14

Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

19

İbnülemin Mahmud Kemal İnâl

22

Yurt Faaliyetleri

25

Gezi Faaliyetleri

26

Umre Ziyareti

28

Mezunlar Buluşması Pilav Günü ve İftar

32

Kur'an ve Tefsir Akademisi

36

İYEM

39

Korkut Özal

42

Makaleler

İLİM YAYMA VAKFI BÜLTENİ
Sayı: 4 ■ Ekim 2011

İLİM YAYMA VAKFI ADINA SAHİBİ
Mustafa Uğur

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Ömer Aydın

EDITÖRLER
Engin Yılmaz
Osman Acun

YAYIN KURULU
Engin Yılmaz
Nurullah Bayhan
Adem Yavuz
Abdullah Tırabzon
Mustafa Göksal
Muhammed Göçgün
Abit Balin

YAPIM
Tasvir Tanıtım
(0212) 211 11 25

SANAT YÖNETMENİ
Adem Doğan

BASKI
ADA OFSET

YAZIŞMA ADRESİ
Vefa, Cemal Yener Tosyalı Cd.
Akıfpaşa Sk. No: 6
34134 Fatih - İstanbul
Tel: 0212 511 22 90
Faks: 0212 511 22 91
bulten@iyv.org.tr
www.iyv.org.tr

6 ayda bir yayınlanır.
Kaynak gösterilerek
iktibas yapılabilir.

ÜCRETSİZDİR

YAYINLANAN YAZILARIN
SORUMLULUĞU
YAZARINA AITTİR.

► Şeyh Ebu'l-Vefa ve Külliyesi

Şeyh Vefa (ö. 896/1491), Âlim, şair ve büyük bir evliyadır. Zeyniye tarikatının şeyhi olup, aslen Könyalıdır. İsmi Mustafa bin Ahmed'dir. Lakabı Muslihiddin olup, "Şeyh Vefa", "Ebu'l-Vefa", "İbnü'l-Vefâ", "İbn Vefâ" ve "Vefâzâde" isimleriyle tanınmıştır.

Külliye Fatih İlçesi'nde, Vefa'da, Hacı Kadın Mahallesi'nde, Vefa Caddesi, Vefa Türbesi Sokağı ve Darülhadis Sokağı'nın çevrelediği arsa üzerinde bulunmaktadır.

II. Mehmed (Fatih) 881/1476 yılında, Şeyh Vefa adına bir cami ve yanında da bir çifte hamam yaptırmıştı. Caminin Şeyh Vefa ve dervişleri tarafından aynı zamanda tevhidhane olarak kullanıldığı düşünülmektedir. II. Bayezid döneminde bizzat sultan tarafından medrese, derviş hücreleri, mutfak ve

kütüphane eklenmiş böylece burası tam teşekküllü bir külliye haline gelmiştir. Şeyh Vefa Külliyesi, tarikat faaliyetinin fonksiyon şemasının esasını oluşturduğu bir tür "tarikat külliyesi" niteliğindedir.

Külliye, caminin giriş kapısı üzerinde, medrese duvarında, türbede ve hazire duvarında olmak üzere 4 adet inşa, tamir ve tecdid (yenileme) kitabesi bulunmaktadır. Hazirede ise 472 adet mezar taşı kitabesi bulunmaktadır.

Medresenin doğu kanadı tamamen ortadan kalkmıştır. Batı kanadının bitiminde, üzerinde ebced hesabıyla 1197/1783-84 tarihini veren bir kitabesi bulunan kapı bulunmaktadır. Mermer zemin üzerine celisülüs hatla yazılmış olan kitabede şu satırlar yazılıdır:

"Hazret-i Şeyh Vefâ mürşid-i ashâb-ı safâ

Hâce-i Fatîh iken yani o zât-ı yektâ
Sevk idüb Fatîhi bu camii ve bu hankahı
Eylemişler o zaman himmet ile tarh u binâ
Hücreler olmuş iken suhte-i ihrak yine
Himmet-i Şâh Hân Hamîd ile oldu ihyâ
Düştü dört beytle târîh Refîâ el-hak
Ne güzel medrese hem tekye-i erbâb-ı Vefâ”

Bu kitabeden anlaşıldığına göre buradaki hankah odaları yanmış ve Sultan I. Abdülhamid tarafından ihyâ edilmiştir.

Cami

Şeyh Vefa Camii, “Hakan camileri” diye tabir olunan camilerdendir. Fatih Sultan Mehmed döneminde (1451-1481), 1476’da inşa edilmiştir. Cami 1171/1757 tarihinde tamir görmüştür. Şair Derûnî’ye ait tarih kitabı şöyledir:

“Bu dergâh-ı muallâ Şeyh Vefâ-i kutb-i âzamdır
Ziyâret idene itâ ider rütbe-i ulyâ
Derûnî âşık-ı sâdik dedi tâmîrine târîh
İbâdetgâh-ı uşşâka yapıldı camî’i zîbâ”

Şeyh Vefa Camii ve türbesi 1327/1909 yılı yangınında harap olmuştu ve Cami 1912’de “mail-i inhidam” olduğu gerekçesiyle yani yıkılmaya yüz tuttuğu için yeniden inşa edilmek üzere yıktırılmıştır. Fakat araya

I. Dünya Savaşı girdiği için yeniden yaptırılmamıştır. 1950’lere kadar caminin temelleri ve enkazı, mermer minber vs. duruyordu. Eski resimleri ve planı mevcuttu. Günümüzdeki cami 1994’de vakıflar tarafından aslına uygun biçimde yeniden inşa edilmiş ve ibadete açılmıştır. Şeyh Vefa Cami, mihrap önü yarım kubbe ile örtülü camiler grubuna girmektedir. Cami dikdörtgen planlı olup almalı duvarlıdır yani duvarlar iki tuğla ve bir taş sırasıyla örülmüştür. Cami büyük bir kubbe ve yanlarında iki küçük kubbe ile örtülüdür.[] Mihrap ve minber mermerden yapılmıştır.

Fatih Vakfıyesine göre hatibe ve imama günlük 5’er, beş hafızdan reislerine 3, diğerlerine 2’şer, muarrife 2, kandilciye 2, yağ ve hazır için 1 dirhem tahsis edilmiştir.

Çilehane

Çile, Farsça kırk anlamına gelen çihil’den düzenlenmiş bir terimdir. Bir şeyh nezaretinde derviş, karanlık bir hücrede yalnız başına kırk gün süre ile az uyumak, az yemek, az içmek ve mümkün mertebe sürekli ibadetle meşgul olur ki bu olaya çile denir. Tasavvufta çile, kırk gündür. Çileye, Arapça olarak erbain de denilmektedir. Hemen her tekkede, eskiden bu iş için bir veya birkaç hücre bulunurdu.

Şeyh Ebu Vefa’nın çilehanesine gelince burası camitevhidhanenin mihrap çıkıntısına bitişik olan ve kapı niteliğinde olduğu anlaşılan mihraptan geçilen bir bölümdü. İçeriden 2,50x2,70 metre boyutlarında, alçak tavanlı küçük bir hücredir. Kaba yontulu küfeki taşı ile örülmüş duvarları üstte bir sıra kirpi saçak ile son bulmaktadır. Kuzey duvarında kapı, batı ve doğu duvarlarının ise güney köşelerinde 50 cm eninde ufak birer pencere bulunmaktadır. Bu çilehane,

külliyeden günümüze ulaşan orijinal bölümlerden biridir. Çilehanenin önünde, Şeyh Vefâ'nın efsanelere konu olan kedisinin kabir taşı olduğu söylenen kitabesiz siyah bir taş bulunmaktadır.

Türbe ve Hazire

Türbe caminin güney köşesindedir. 1491'de Şeyh Vefâ'nın vefatından sonra kabri üstüne türbe inşa edilmiş, türbenin çevresi zamanla büyük bir hazireye dönüşmüştür. Türbe basit çatılı bir binadır. 8.30 m. x 8.30 m. ölçülerinde kare planlıdır. Duvarları üç tuğla ile bir kesme taştan yapılmış ve sekiz pencere ile aydınlatılmıştır. Duvarlar 80 cm. kalınlığındadır. Türbenin içinde beş sanduka bulunmaktadır. Hazirede âlim, devlet adamı, şâir ve hoca gibi birçok önemli zâta ait kabir bulunmaktadır. Hazirede, Zeynî mezar taşı ve başka yerlerden getirilmiş devşirme mezar taşlarına da rastlamak mümkündür. Hazirede üç adet ketabeli (hattat imzası taşıyan) mezar taşı bulunmaktadır.

Türbenin tarih kitası Farsça olup yay kemerli giriş kapısı üzerinde bulunmaktadır. Bu kitabeden anlaşıldığına göre, Şeyh Vefâ'nın ölüm tarihi 1491 yılına rastlamaktadır. Kitabe metni şöyledir:

“In Şem-i firuz harem-i kâbe-i esrar
Bi güzâşt ez-an pel ke güzel kert geh ü meh
Hahiki bidani sefer-i Şeyh Vefâ ra
Deryab zi tarih “İla rahmeti rabbih” Sene 896”

Anlamı: Sırlar kâbesinin harimini parlatan o çerağ küçük ve büyüğün geçtiği köprüden geçti. Şeyh Vefâ'nın ölüm tarihini “İla rahmeti rabbih” de bul.

Şeyh Vefâ Türbesi'nin niyaz penceresindeki levhada sunlar yazılıdır:

“Muktedâ-yı ehli mânâ Muslihiddin Ebü'l-Vefâ
A'yün-ı uşşâka hâk-i merkâdıdır tütüyâ”

Anlamı: Muslihiddin Ebü'l-Vefâ mâna ehlinin, evliyânın uyduğu kimsedir. Mezarının toprağı, âşkların gözlerine sürmedir.

Eski kitabenin altına, yeni harflerle, üzerinde “Şeyh Ebü'l-Vefâ Hazretleri Türbesi” yazılı yeni bir mermer kitabe konulmuştur. Türbede bulunan sandukaların üstü yeşil örtülerle tefriş edilmiş olup, şâhide başlarına yeşil destarlı kavuklar konulmuştur. Sandukalar ve etrafındaki parmaklıklar sonradan yapılmıştır ve sıradandır.

Türbe, ziyarete açıktır. Onarımı 1968, 1979, 1996 yıllarında aralıklarla yapılmıştır. Onarımı Türbeleri Koruma ve Yaşatma Derneği tarafından yapılmış ve 1997 yılında ziyarete açılmıştır. Bugün bakımlı ve iyi durumdadır.

26 Nisan 2008 Tarihli fotoğrafı
(Belki de yıkılmadan önceki son fotoğrafı).
Fatih Köse arşivi.

► 40. Olağan Genel Kurulumuz

İlim Yayma Vakfı 40. Olağan Genel Kurul Toplantısı 05. 03. 2011 Cumartesi günü Vakfın İstanbul Vefa'daki genel merkez binasında yapıldı.

Toplantı vakfın kuruluşundan bu güne kadar emeği geçenlere teşekkür, ahirete irtihal etmiş olanlara rahmet, hayatta olanlara ise sıhhat ve afiyet içinde uzun ömür temennileriyle başladı.

Verilen önergeyle vakıf üyesi Kültür Eski Bakanı İsmail Kahraman oy birliğiyle divan başkanlığına seçildi. Divanın teşekkülünü müteakip Mütevelli Heyet Başkanı Mustafa Uğur İlim Yayma Vakfı'nın 2010 yılı faaliyet raporunu sundu.

Başkan Uğur konuşmasında geçmiş dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de Vakfın, kuruluş gayesine uygun olarak çalışmalar yaptığını, başarılı lisans, yüksekisans ve doktora öğrencilerinin desteklendiğini, en büyük gider kalemlerinin burs ödemeleri ve inşaat faaliyetleri olduğunu ifade etti.

Daha önceki dönemlerde kurulması planlanan vakıf üniversitesinin bu döneme nasip olduğunu, kuruluş için gerekli izinlerin alındığını, kampüs oluşturabilmek için Küçükçekmece ilçesinde büyük bir arazinin üniversiteye tahsis edildiğini, 2011-2012 eğitim öğretim döneminde öğrenci kabulüne başlanacağını söyledi.

“ Başkan Uğur konuşmasında geçmiş dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de Vakfın, kuruluş gayesine uygun olarak çalışmalar yaptığını, başarılı lisans, yüksekisans ve doktora öğrencilerinin desteklendiğini, en büyük gider kalemlerinin burs ödemeleri ve inşaat faaliyetleri olduğunu ifade etti. ”

Başkan Mustafa Uğur konuşmasında; burs hizmetleri, faaliyetlerini 2008 yılından bu yana sürdüren Kur'an ve Tefsir Akademisinin çalışmaları, vakıf merkezinin hemen karşısında bulunan Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi'nin kütüphane yapmak üzere Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından İlim Yayma Vakfı'na tahsisi, master ve doktora öğrencilerine hizmet veren misafirhanenin çalışmaları, Yüksek Öğrenim Yurdunun yapmış olduğu çalışmalar, Özel İrfan Eğitim Kurumları'nın eğitim faaliyetleriyle ilgili katılımcılara geniş bilgiler sundu.

Başkan'ın konuşmasından sonra kürsüye gelen Müttevelli Heyet Üyesi Fehmi Çelikkol 2010 yılı gelir-gider tablosu ve murakıp raporlarını, mali müşavir Bilal Duman ise 2011 yıl muhammen bütçesini sundu.

Tahmini bütçenin müzakere edilerek kabulünün ardından Vakıf Senedi'nin bazı maddelerinde yapılan değişiklikler oy birliğiyle kabul edildi.

Vakıf Senedi gereği müddeti biten mütevelli heyet üyelerinin yerine seçim yapıldı. Yapılan seçim sonucunda Sabri Özpala, Mehmet Yıldız, Adnan Çelik, İsmail Adak, İsmail Kahraman ve Nurettin Keleşoğlu mütevelli heyet üyeliklerine oy birliğiyle seçildiler.

Dilek ve temenni konuşmalarıyla sona eren 40. Olağan Genel Kurul toplantısını müteakip seçilen mütevelli heyet üyeleri bir araya gelerek görev paylaşımını aşağıdaki şekilde gerçekleştirdiler.

- Başkan □ : Mustafa UĞUR
Başkan Vekili □ Mehmet YILDIZ
Genel Sekreter □ Fehmi ÇELIKKOL
Veznedar □ : Sabri ÖZPALA
Muhasip □ : Nurettin KELEŞOĞLU
Üye □ : Sabahattin KIRKAN
Üye □ : Kahraman EMMIOĞLU
Üye □ : Yücel ÇELIKBILEK
Üye □ : M. Mehdi SUNGUR
Üye □ : İsmail ADAK
Üye □ : Mehmet KÖSE
Üye □ : Kerim GÜNGEN
Üye □ : Adnan ÇELİK
Üye □ : Mehmet BİLGİNOĞLU
Üye □ : İsmail KAHRAMAN

Nice 40. Yillara

İlim Yayma Vakfı Müttevelli Heyeti Başkanı
Mustafa Uğur

Genel Kurul Divan Üyeleri
İsmail Kahraman, Ahmet Akça, Yurdakul Dağoğlu
Nurettin Keleşoğlu

Genel Kurul

Genel Kurul

Dualarımızla...

Başbakanımız aynı zamanda İlim Yayma Vakfı'mızın kurucu üyesi
Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın saygıdeğer anneleri
Tenzile Erdoğan Hanımefendi'nin Rahmet-i Rahman'a kavuşması nedeniyle
merhumeye Allah'tan rahmet, Sayın Başbakan'a başsağlığı dileriz.

Mekânı Cennet Olsun...

ILIM YAYMA VAKFI MÜTEVELLİ HEYETİ

► Prof. Dr. Ferruh Ertürk

“Seni Unutmayacağız güzel insan”

“ İlim Yayma Vakfı'nca kurulan Sabahattin Zaim Üniversitesi kurucu rektörü Prof. Dr. Adem Esen hocamızın bir röpotajında kendisine yöneltilen Sabahattin Zaim hocamızla ilgili soruya verdiği cevabı hatırlıyoruz. “Sabahattin Zaim hocamızın felsefesi; bilimde en iyi olalım,güzel olalım.”

‘Bilimde en iyi olmak, güzel insan olmak’

Bu felsefe üzerinde düşünüldüğünde tanıyanların ‘Sabahattin Zaim hocamız sanki Ferruh hocamızı tarif etmiş’ diyeceklerini tahmin edebiliyoruz. Alanında en iyiler arasında olan Ferruh hocamız, insanlık noktasında da güzel insan sıfatının yakıştığı nadir insanlardandı.

”

Hayatı

1949 yılında Ankara'da dünyaya gelen hocamız ilk, orta ve lise tahsilini Ankara Maarif Koleji'nde tamamladı. 1971 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nü bitirdikten sonra 1974'de aynı bölümde Master derecesini aldı. 1977 yılında ABD'nin Iowa State Üniversitesinde Kimya Mühendisliği Bölümünde Doktora unvanını aldı. Aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümüne girerek Dr. Asistan olarak göreve başladı. 1982'de aynı üniversitede Doçent unvanını aldı. 1982 - 1989 yılları arasında Cidde King Abdülaziz Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. 1989'da Türkiye'ye döndükten sonra 1989 - 1990 yılları arasında TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nde Kimya Mühendisliği Bölüm Başkanı olarak çalıştı. 1990 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'ne girdi. 1991 yılında profesör kadrosuna atandı. Vefat edene kadar aynı Üniversitenin Çevre Mühendisliği Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görev yaptı. 24 Ağustos 2011 tarihinde kutlu ayımız Ramazan-ı Şerifte ebedi istirahatgâhına göç etti.

Ferruh hocamızın ardından...

Birebir röportaj niteliğinde sayabileceğimiz bu bölümü hocamızın vefatından sonra internet ortamında arz edilmiş yorumlardan oluşturduk. Gelin hocamızı dostlarından, sevdiklerinden, yetiştirdiği öğrencilerden dinleyelim.

"1997 yılında YTÜ'ye geldiğim ilk günlerde karşılaştığım her anda bende tarifsiz duygular uyandıran dikkatimi her zaman onda yoğunlaştırdığım bir hocaydı Ferruh Hoca. Aynı mahallede oturduk, çok selamlaştık ama nedendir, ben de bilmiyorum şimdi, pek sohbet etmedik. Ancak ona karşı sessiz ama derin bir muhabbetim oldu. Ölüm haberini aldığımda bunu daha bir derinden hissettim. Rabbim rahmetini esirgemez İnşaallah. Mekanı cennet olsun".

"Saygı değer Hocam, Türkiye'nin alanında en iyi, Avrupada hatırı sayılır hava kirliliği profesörlerindendi. yaptığı araştırmalar ve hazırladığı bilimsel makalelerin yanı sıra insanlığı, kısıp bakışı ve tok sesiyle öğrencileri için bir babadan farksızdı mekanınız cennet olsun. biz size eğer var ise hakkımızı helal ettik umuyorum

ki siz de bizlerin üzerinde olan haklarınızı helal etmişsinizdir. Her zaman sevgi ve saygı ile anılacaksınız" ...

"Canım Hocam, dünya tatlısı bir insandı. Allah rahmet eylesin. Yokluğuna nasıl alışacağım bilemiyorum. Allah sabır versin ailesine, biz öğrencilerine ve tüm sevenlerine".

"Kendisi Bölüm Başkanı olmasına rağmen her zaman kapısı açık dururdu. Mütevazıydı. Makam koltuğu çok rahat olacak ki ona oturmayıp daha sıradan bir koltuğa oturmayı tercih etmekteydi. Makam koltuğu ise beni ilk gün götürüp oturttuğu o odadaydı. Hâlâ, kendi oturmayıp beni oturttuğu o koltuğa otururum".

"Bir müslümanda olması gereken özellikleri taşırdı. Güleryüzlüydü. Yüzünde tebessüm hiç eksik olmazdı. Hoşgörülüydü. Hilm sahibiydi. Kızardı, azarlardı, sarı zarflar ile savunma isterdi ama çabuk unutturdu. Hiç birşey olmamış gibi devam ederdi. Cömertti. İkrâm eder, yedirirdi. Samimiydi. Cana yakındı. Selâm verir, hâl hatır sorardı. Mütevazıydı. Profesör olmasına rağmen muhatabına kendisini tanıtırken sadece "Ben Ferruh" derdi. Her seviyeden, her kesimden insanla rahatça konuşurdu. Gösterişi sevmezdi. Konumuna göre şaşaalı giyinip gezmezdi. Çalışkandı. Sabah servisle gelir; akşam ise servisten sonrâya kalır, çalışırdı".

"İşinin ehli, alanında Türkiye çapında parmakla gösterilen türden. Kalp ve kafa harmonisinin pek latif bir temsilcisi. Tevazu ve nezaket abidesi. Sahnesiz adam. Şimdiden çok özledik".

► Özel İrfan Eğitim Kurumları

*Mülkü imar eden ilimdir amma
Ona ruh vermeye İRFAN gerekir.*

İnsanlığın önderi der ki 'Hiçbir anne baba evladına güzel eğitimden daha değerli bir miras bırakamaz.'

Asil geçmişimize layık aydınlık bir geleceğe ulaşmak eğitime yapacağımız yatırımla mümkün olacaktır.

Özel İrfan Eğitim Kurumları en değerli yatırımın insana yapılan yatırım olduğu bilinciyle 1951 yılından beri ülke irfanına çok büyük katkılar sağlayan İlim Yayma Vakfı tarafından 1998 yılında kurulmuştur.

Misyonumuz; Değerlerimizle donanan, modernliği kuşanan ve iki dünyayı imara odaklanmış bir İRFAN NESLİ yetiştirmektir.

İrfan Eğitim Kurumları Anaokulları-İlköğretim-Anadolu Lisesi olarak faaliyet göstermektedir.

Cengiz Topel'deki
Ümraniye İrfan Anaokulumuz
hizmetinizde.

0-6 yaş arası
çocuklarda eğitimin telafisi
sonradan mümkün
değildir.

NİÇİN İRFAN

- Çocuklarımızı kuşatan sevgi, saygı, ilgi atmosferi
- Veli beklentilerini aşan hizmet anlayışı
- Öğrencilerimizi değerlerimizle donatan güçlü okul kültürü
- Her öğrenciyi yeteneği doğrultusunda en üst başarı seviyesine ulaştırmayı hedefleyen akademik yaklaşım
- İrfan SBS ve YGS-LYS hazırlık sistemi
- Okul saatleri dışında hayata hazırlayıcı özel eğitim hizmetleri
- Modern teknolojik donanım
- Başarıyı ödüllendiren burs ve ücret politikası
- Veli, öğretmen ve çalışanlar için sürekli eğitim programları

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

0-6 yaş arası öğrenciler kabul edilir. Öğrencilerimize Drama, bilgisayar, resim, müzik, jimnastik, folklor ve değerler eğitimi etkinlikleri dersleri branş öğretmenleri tarafından verilir. Ayrıca;

- Proje tabanlı eğitim
- Geçmişten günümüze kültürümüz
- Her ay aile katılımlı bir proje
- Etkinliklerle değerler eğitimi.

İRFANDA İLKÖĞRETİM

1.,2. ve 3. sınıflarda bilgisayar, resim, müzik, beden eğitimi, değerler eğitimi, drama derslerinde; 4.sınıftan itibaren tüm derslerde branş öğretmenleri görevlendirilir.

Ağırlıklı yabancı dil eğitimi İngilizce, 4.,5.,6.,7.,8. sınıflarda ikinci yabancı dil olarak Almanca dersleri verilir. Birebir eğitim, grup çalışması ve etüt çalışmaları hazırlanır.

İRFAN DA ANADOLU LİSESİ

- Anadolu litemize SBS puanlarına göre öğrenci kabul edilir.
- Öğrenciler başarılarının yanında ahlaki yönleri ile de değerlendirilir.
- Öğrencilerimizi üniversite ile birlikte hayata da hazırlama anlayışı ile eğitim yapılır. Girişimcilik, temel yaşam becerileri, liderlik ve evrensellik konularında gençlerimizi bilgilendirmekteyiz.
- Yabancı dil İngilizce ve Almanca'dır.
- SBS de başarılı öğrencilerimize bursluluk fırsatı da sunuyoruz.

İrfan'da eğitim ortamları renklerin, şekillerin ve mekânların insan üzerindeki etkileri ele alınarak düzenlenir. Bütün derslikler bilgisayar ve akıllı tahta ile donatılmıştır. Bilgisayar, fen bilgisi, fizik, kimya ve biyoloji laboratuvarlarımız modern teknoloji ile donatılmıştır. Müzik, görsel sanatlar ve diğer sanatsal etkinlikler için atölyeler, gösteri ve sunumlar için 350 kişilik konferans salonumuz mevcuttur.

Çekmeköy - Ümraniye **MADENCİLER**'de 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılında **İRFAN KOLEJİ** hizmete girecektir.

2010 - 2011
eğitim
döneminde
İrfan Eğitim
Kurumları'nın
14. senesine
yakışır sonuçlar
elde edildi.

SBS ve Üniversite

SBS de 500 tam puan ile öğrencimiz Faruk Emre Yazıcı Türkiye birincisi oldu.

2010 - 2011 eğitim öğretim yılında
22 mezun, 2011 LYS'de %96 yerleştirme başarısı
4 Tıp, 7 Mühendislik, 2 Uluslararası ilişkiler
1 Hukuk, 1 Fizyoterapi, 3 İngilizce işletme
3 Fen - edebiyat

Açılışı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan

Üniversitemiz, İstanbul'un yeni ve hızla gelişen, modern yaşam alanlarından biri olan Halkalı / Küçükçekmece'de 327 dönüm arazi üzerinde kurulmuştur. Yerleşke içerisinde; fakülteler, laboratuvarlar, konferans salonları, basketbol - voleybol sahaları, spor salonu, tenis kortları, kondisyon salonu, kafeterya ve restoranlar yer almaktadır.

üniversitemiz ilk öğrencileriyle buluştu.

► İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Bir Kampüs Üniversitesi

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, nitelikli bir akademik kadro ile ciddi eğitim hizmeti sunmak ve ülkemizin eğitimine katkı yapmak niyetiyle İLİM YAYMA VAKFI tarafından kurulmuştur. Ulusal ve uluslararası ortamda kendini ispatlamış, son derece ciddi, deneyimli, donanımlı akademisyenlerle eğitim verecek olan İSZÜ, bu yıl 4 bölümde aldığı ilk öğrencileriyle buluştu.

Sıkı bir üniversite-sanayi iş birliği ile öğrencilerine her türlü iş çevresi ile dünyanın köklü şirketlerini tanımaları ve gelecekte iş bulma konularında kendilerine

yardımcı olmayı düşünen İSZÜ, kendi özgür düşüncelerinde akademik çalışmaya yönelmek isteyenlere ciddi imkânlar sunmaya ve burslarla destek olmaya hazır. Ayrıca öğrencilerine okulda edindikleri teorik ve uygulamalı eğitimi, iş dünyasında kullanma imkanı sunmak için çeşitli işbirlikleri yapılmaktadır.

Tarihi mekânda ve doğayla iç içe bir eğitim gerçekleştirmenin yanında, uluslararası üniversiteler ve iş dünyasıyla bütünleşerek ve sosyal etkinlik çeşitliliğiyle İstanbul'un merkezinde öncü bir üniversite olmak için çalışmalarımız devam edecek.

AÇILAN FAKÜLTELER

Eğitim Fakültesi

- İngilizce Öğretmenliği
- Okul Öncesi Öğretmenliği
- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Enstitüler

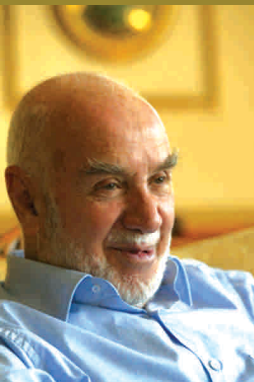
- Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Fen Bilimleri Enstitüsü

İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi

- İşletme (İngilizce)

Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi

- Bilgisayar Mühendisliği
- Gıda Mühendisliği

PROF. DR. SABAHATTİN ZAİM KİMDİR?

Hocaların hocası Prof. Dr. Sabahattin Zaim (1926-2007), ömrünü "İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır" esasına dayanarak vakfeden, yetiştirdiği yüzlerce bilim adamı ve yayımlanan bilimsel eserleriyle kendisi unutamayacağımız değerli bir bilim adamıdır. Hayatı boyunca çeşitli üniversitelerde öğretim üyeliği ve dekanlık yapmıştır. İktisat alanında onlarca kitabı ve makalesi yayımlanmıştır.

Kendisinin de kurucu mütevelli heyeti üyeliği yaptığı İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşunu gerçekleştirdiği üniversiteye, bir vefa örneği olarak "Sabahattin Zaim" adı verilmiştir.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAIM ÜNİVERSİTESİ İLK ÖĞRENCİLERİYLE BULUŞTU

1891 yılında açılan ve ülkemizin modern anlamdaki ilk yüksek öğrenim kurumlarından biri olan Ziraat Mekteb-i Alisi olarak bilinen İlim Yayma Vakfı tarafından kurulan ve Halkalı'daki tarihi binada eğitime

başlayan İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, ilk öğrencileriyle buluştu.

İngilizce Öğretmenliği, Bilgisayar Mühendisliği, Gıda Mühendisliği ve İşletme bölümlerini tercih eden 210 öğrencisi ve nitelikli akademik kadrosu ile eğitim hizmetine başlayan üniversitedeki diğer gelişmeler için üniversite rektörü sayın Prof. Dr. Adem Esen ile kısa bir röportaj gerçekleştirdik.

▪ Hocam, üniversitenizin farklılıklarıyla başlayalım isterseniz?

İSZÜ, 60 yıllık İlim Yayma kültürü ve bilgi birikiminden yararlanarak, ulusal ve uluslar arası ortamda kendini ispatlamış, son derece ciddi, deneyimli, donanımlı akademisyenlerle eğitim verecektir.

Uzun yıllar boyunca İstanbul Üniversitesi ve diğer üniversitelerde binlerce öğrenci yüzlerce öğretim üyesi, hatta siyasetçi, işadami yetiştiren merhum Prof. Dr. Sabahattin Zaim hocadan ismini alan üniversite yeni "güzel insanlar" yetiştirmek için akademik bilgilerin yanı sıra öğrencilerinin sosyal sorumluluk bilincini geliştirmeyi amaçlıyor.

▪ Yeni akademik yıla nasıl damganızı vuracaksınız?

Tarih ve doğayla iç içe bir eğitim anlayışıyla, gerçek bir kampüs ortamında, öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde 2011-2012 Eğitim öğretim yılına kapılarını açan İSZÜ, akademik açılışını uluslararası bir sempozyumla pekiştirdi.

13-15 Ekim 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu'na yurtiçi ve yurtdışından bir çok akademisyen iştirak etti.

Sempozyumla birlikte kampüsün yer aldığı binalar, Mehmet Akif'in öğrencilik ve öğretmenlik yaptığı mekanlar olduğundan ayrıca bir araştırma merkezi kuruldu. Bu merkezin amacı; İstiklal Marşı şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un hayatı, eserleri, fikirleri, çevresi ve etkileriyle ilgili çalışmalar yapmak, yaptırmak, bunları yayınlamak, milli kültürümüze ve fikir hayatımıza katkıda bulunarak, milli şairimizin toplum tarafından daha fazla anlaşılıp, benimsenmesini sağlamaktır.

▪ Yeni açılacak fakülte ve bölümleriniz hangileri olacak?

Bu yıl dört bölümle akademik yıla başladık. Bunlar; İşletme (İngilizce), İngilizce Öğretmenliği, Bilgisayar Mühendisliği ve Gıda Mühendisliği bölümleri oldu. Ayrıca ek yerleştirme döneminde Okul Öncesi Eğitim ve PDR bölümlerimiz de açılacak. Önümüzdeki yıl da en az 6 bölüm açmayı düşünüyoruz. Bölümlerin izinleri alındı. Akademik kadroyu tamamlamaya çalışıyoruz. Özellikle eğitim fakültesi ağırlıklı bölümleri tercih edeceğiz. İleriki yıllar için hukuk ve sağlık bilimleri fakültelerini de açmak istiyoruz.

▪ Teşekkürler, son olarak ilave etmek istedikleriniz?

Eğitimin her kademesindeki başarılı ve imkanı olmayan binlerce öğrenciye karşılık gözetmeksizin nakdi ve ayni yardımlar yapmış İLİM YAYMA VAKFI tarafından bu hizmetlerin daha da ileriye taşınması noktasında üniversitemiz vereceği imkanlarıyla her iki öğrenciden birini burslu okutmak amacındadır. Bu sayede bugüne kadar binlerce bürokrat, akademisyen ve bilim insanının yetişmesine katkı sağlayan vakfımızın hizmetlerini yarınlara taşıyacağız.

► **İbnülemin Mahmud Kemal İnal**
(1871 - 1957)**Hayatı**

İbnülemin'in hayatı ve müstesna şahsiyeti etrafında yetiştiği devrin bütün hususiyetlerini görmek mümkündür. İlim, fazilet ve istikametiyle maruf, mütedeyyin ve afif bir babayla ismet ve nezahetle vasıflandırılan bir anneden dünyaya gelen İbnülemin; 17 Kasım 1871'de soğuk bir kış gecesi İstanbul'un Beyazıt semtinde dünyaya gelmiştir. Babası; Hazreti Hüseyin'in soyundan geldiği için "seyyid" ünvanıyla tanınan ve sadrazam Yusuf Kamil paşanın yirmi yedi yıl mühürdarlığını yapmış, Rumeli beylerbeyliği payesine sahip Mehmet Emin paşadır. Ailenin bir kolu, yine baba tarafından Buhara emirlerinden en eski ve soylu Türk ailelerinden Selcanoğullarına çıkar. Annesi Hamide Nergis hanım İse Osmanlı'ya büyük vezirler yetiştirmiş Gökbeyli oğlu ailesindedir.

Çocukluk yıllarının çoğu zamanını Yusuf Kâmil Paşa'nın eşi Zeynep Kâmil Hanım'ın konağında geçiren İbnülemin, ilk resmi eğitimine Mercan Ağa Sıbyan Mektebi'nde başlar ve 1885'te Şeyhzade Rüşdiyesi'nden mezun olur. Bu resmi eğitiminin yanında dönemin şartlarına uygun olarak, küçük yaşta önce babasından daha sonra da konaklarına gelen döneminin ünlü simalarından dersler alır. İbnülemin Trabzonlu Hoca Hüsnü Efendi'den tefsir, hadis ve Fars edebiyatı okumuştur. Ayrıca meşhur hattat Hasan Tahsin Efendi'den hüsn-ü hat meşk etmiş ve icazet almıştır. Kozan'da buldukları sırada kardeşi ile aldıkları dersler ile hem Arap ve Fars edebiyatındaki birikimlerini artırmış hem de Fransızca'larını geliştirmişlerdir. Ayrıca bu

arada resmî muâmelât usullerini ve kalem işlerini öğrenmişlerdir.

İbnülemin 17 Kasım 1889 tarihinde Bâbüâlî'de Vilâyât-ı Mümtâze Kalemi'nde stajer olarak meslek hayatına başlar ve böylece otuz üç yıl sürecek bürokrasi hayatına da adım atar. İbnülemin 1908 yılında Said Paşa tarafından Sadâret Mektûbî Kalemî'ne müdür olarak tayin edilmiştir. Ancak Said Paşa sadrazamlıktan ayrılınca Bâbüâlî'deki ilk görev yerine, bu sefer müdür olarak gönderilmiştir. II. Meşrutiyet'ten sonra çeşitli komisyonlarda çalışan İbnülemin, II. Abdülhamid'in tahtan indirilmesinin akabinde Yıldız Sarayı evrakını inceleme ve düzenlemeyle görevlendirilmiştir. Burada mevcut dokümanlar üzerinde detaylı çalışmalar yaparak araştırmacıların kullanabileceği bir arşiv oluşturmuş ve bu arşivi şimdi Başbakanlık Osmanlı Arşivi ismini taşıyan kuruma teslim etmiştir.

Hayatının devam eden yıllarında da İbnülemin çeşitli görevler üstlenir. Özellikle I.Cihan harbi yıllarında kültür ve medeniyeti ayakta tutabilmek adına çağdaşı münevverlerle birlikte çok gayret sarfederek pek çok çalışma içinde bulunur.

Birinci dünya savaşı ertesinde İstanbul'un işgali sırasında Fransızlar tarafından Said Halim Paşayla sık görüştüğü bahane edilerek evi talan edilir. Binlerce kitap, eski ve yeni gazete koleksiyonları ilgililerinden topladığı eserler talan edilir. Üstad İbnülemin evinden çıkarılışını ve talanı şu beyitle ifade eder:

**"Darımızdan dur edüb berbad ü tarac etdiler
Hazreti Adem gibi cennetden ihraç etdiler
Zevk-bahşa beyt-i Firdevside eylerken karar
Bir temelsiz külbe-i ahzana muhtaç etdiler."**

Sonrasında vakıflara ait sanat eserlerini koruma amacıyla Süleymaniye Camii İmaret içinde Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi'ni kurmuştur (1914). Sanat faaliyetlerine de önem veren İbnülemin klasik sanatların canlanması için çalışmalar yapmış özellikle de hat sanatını yaşat-

ma amacıyla Medresetü'l-Hattâtin'in kurulması yönünde adım atmıştır.

Hizmetlerinden dolayı kendisine üçüncü rütbeden Osmanlı nişanı verilir. Ayrıca kurduğu müzeyi gezen Almanya ve Avusturya-Macaristan İmparatorları tarafından yüksek rütbeden madalya ile ödüllendirilir. Yine Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti'nin tarihi ve nâzırlarının hal tercümesine dair orijinal eserin ortaya çıkmasındaki başarısından dolayı kendisine İkinci rütbeden Mecidî nişanı verilir.

Yaşadığı dönemin seçkin simaları arasında yer alan İbnülemin, özellikle de engin tecrübesi ve tarihî birikimiyle Osmanlı sadrazamları ve nâzırların görüş alma ihtiyacı duyduğu şahsiyetler arasında bulunmaktadır. Nitekim o I. Dünya Savaşı sonrası barış müzakerelerinde antlaşma esaslarının belirlenmesi için kurulan olağanüstü komisyonda sadaret makamının temsilcisi olarak görev yapmıştır.

İbnülemin savaş sonrasında Bâbüâlî Müdevvenât-ı Kanûniye ve devletin resmi gazetesi Takvim-i Vekayi müdürlüğü görevlerini üstlendi. Bunun dışında da zaman için de çeşitli görevlerde bulundu. 1922 yılında Bâbüâlî'de en üst kademedeki vazifesi olan Divân-ı Hümâyun beylikliğine getirildi ise de Anadolu millî hareketine bağlanan Bâbüâlî'nin lağı ile bu görevi sona erdirdi. 33 yıllık hizmeti sonunda kendisine mâzûliyet maaşı bağlandı.

Daha sonra M. Fuad Köprülü onun, Vesâik-i Târihiye Tasnif Heyeti başkanlığına getirilmesine yardımcı oldu. 1924-1927 yılları arasında bu görevde bulundu. 1923'te Târih-i Osmâni Encümeni Üyeliği'ne 1925'te ise beşinci defa Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi başkanlığına seçildi.

1927'de Türk ve İslâm Eserleri Müzesi müdürlüğüne tayin edildi. Bu görevinden 1935 yılında yaş haddinden dolayı emekliye ayrıldı. Emekliliği'ni hemen takip eden yılda Prenses Hatice Abbas Halim'in Kahire'den itibaren eşliğinde hac farızasını yerine getirdi.

Hayatının devam eden yıllarında İbnü'l-emin, kendini ilmi çalışmalara verdi. Yurt dışındaki ilmi kongrelere davet edildi ve çeşitli ilim cemiyetlerine üye oldu. Ancak o günün şartlarında çağrıldığı bazı uluslararası kongrelere maddi imkânsızlıklardan dolayı katılamadı.

Bu şekilde dolu dolu bir hayat geçiren İbnü'l-eminin şahsi kütüphanesi ve konağındaki kıymetli eserleri daha kendisi hayatta iken İstanbul Üniversitesi'ne, konağını ise İslâmi ilimlerde öğrenim görenleri barındıracak bir yurt olarak kullanılmak şartıyla İbnü'l-eminin Mahmud Kemal İnâl ve İlim Yayma Vakfı'na bağışladı.

Seksen altı yıllık bir ömrü öğrenmek, araştırmak, yazmak ve memlekete hizmet vermekle geçiren İbnü'l-eminin 24 Mayıs 1957'de dünyaya veda etti. Onun cenazesi 27 Mayıs 1957 günü yakın aile fertlerinin de yattığı Merkez Efendi Kabristanı'na defnedildi.

Basın Hayatına Giriş, İlk Yazıları - İlk Eserleri

İbnü'l-emin'in basın hayatına girişi gazete yazıları ile gerçekleşmiştir. İlk matbu yazısı "Ömr-i Beşer" adlı Tarîk gazetesindeki makalesidir (27 Şubat 1890). Bu makale ile başlayan gazete yazıları daha sonra devrin önemli basın organlarında devam etmiştir. Tarîk'in yanında Tercümân-ı Hakikat, Mürüvvet gibi gazetelerde de makaleleri yayımlanmıştır.

Yazılarında sosyal içerikli konulara ağırlık veren ve bir çalışma ahlâkını temelendirme amacıyla çeşitli makaleler kaleme alan İbnü'l-eminin bu yazılarını Sa'y-i Beşer adıyla bir araya getirmişse de bastıramamıştır.

İlk Eserleri de şunlardır: Ravzatü'l-Kemâl, Ahlâk, Eser-i Kâmil Paşa, Hulâsa-i Ticaret, Feyz-i Cevâd

İbnü'l-eminin İstanbul'daki gazetelerin yanında Selanik'teki yayın organlarına da yazılar göndermiştir. Asır gazetesi ve edebî nitelikteki Mütâlaa dergisi bunlar arasındadır. Bunun yanında Mehmed Âkif gibi arkadaşlarıyla beraber idaresini ele aldığı Resimli Gazete'de de makaleler yazmıştır. Eserlerinde sürükleyici ve başarılı bir anlatım üslubuna sahip olan İbnü'l-emin'in ilk roman çalışması Sabih Târihe Müstenid Hikâye adını taşıyor. Nâmık Kemal'in Cezmi adlı eserini örnek alan bu eser tarihi bir romandır.

Mütefekkirliği

1895 Aralık ayında Tercümân-ı

Hakikat'te tekrar yazmaya başlamakla İbnü'l-eminin yazı hayatında yeni bir döneme de adım atmıştır. Bu dönemin ilk yazısı "İslâmiyet, Marifet" makalesi ve daha sonra devam eden yazılarıyla o, İslâm'ın yüceliğini, ahlâki, medeni ve insanî değerlerle anlatma misyonunu üstlenmiştir. Başta Tercümân-ı Hakikat olmak üzere 1895-1900 yılları arasında çeşitli dergi ve gazetelerdeki yazılarında İbnü'l-eminin sürekli İslâm'ın ilerlemeye engel olduğu şeklindeki görüşlerin yanlışlığını ortaya koymaktadır.

Yazılarında İslâm dini ve medeniyetinin yüceliğini çeşitli açılardan gözler önüne seren, dinde akıl ve bilgiye verilen önemi vurgulayan İbnü'l-eminin dinimizin gerçeklerini öğretmenin, hakikati arayanlara yardımcı olmanın farz derecesinde bir emir olduğu üzerinde de durmuştur. Ayrıca Kur'ân-ı Kerim'in asrın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yeniden tefsir edilmesi gereğine dikkat çekmiş ve bir medeniyet felsefesinin temel esaslarını ortaya koymuştur. Türk medeniyetinin temel kaynağının din olduğunu İbnü'l-emin şu cümleler ile ifade eder "Tarihin kesin delilleriyle ortaya koyduğu ve ispat ettiği hakikat beşeriyetin tekâmülü ve medeniyeti hakikiyenin vücut buluşunun İslamiyetin gelişile mümkün olduğudur ve ayrıca Üstada göre geri kalışın sebebi Din değil bilakis onun emir ve yasaklarını uygulayamamak ve doğru anlamamaktır."

Ona göre "medeniyet-i zâhire" (medeniyet-i kâzibe) ve "medeniyet-i sahiha" (medeniyet-i hakika) yahut medeniyet-i bâtına olmak üzere iki ayrı medeniyet vardır. Medeniyet-i zâhire, teknik ve sanayinin meydana getirdiği bir takım göz kamaştırıcı görünüşleri sergiler. Ancak bu medeniyet, yüce ahlâki değer ve faziletlerden mahrum olması sebebiyle aslında insanı kötülüklerden alıkoyamamakta, insanlar arasında maddî refah seviyesinde uçurumlar görülmektedir. Medeniyet-i sahiha ise din, ahlâk ve adalet gibi üstün değerler üzerine bina edilmiş, insanoğlunun saadet ve refahı için gerekli sebep ve şartları yerine getirmeyi kendine gaye edinmiş bir medeniyettir. Böyle bir medeniyetin temel kaynağıdır. İbnü'l-emin bunu şu cümleler ile ifade etmiştir: "Tarihin kesin delilleriyle ortaya koyduğu ve ispat ettiği hakikat, beşeriyetin tekâmülü ve medeniyet-i hakikiyenin vücut buluşunun İslâmiyeti'in gelişile mümkün olduğudur."

İbnü'l-eminin bu temel prensip etrafında düşünce sistemini kurmakta ve bu

sistem içinde "hak ve hakikat ne ise onu göstermek" olarak tarif ettiği "mârifet"e de sisteminde merkezi bir rol vermektedir. Onun düşüncesine göre İslâm dini mârifet ve fazilet üzerine bina edilmiştir. Dolayısıyla mârifete itibar etmek ile dine uymak arasında herhangi bir çelişki söz konusu değildir. İslâm insana bilgiyi, aydınlanmayı ve çalışmayı emreder. İnananlar İslâm'ın bu emrini yerine getirdikleri zaman fert ve toplumun saadetini sağlamışlar, ihmal ettiklerinde ise gerilemişlerdir. O halde geri kalma dinimizden kaynaklanmayıp aksine onun emir ve hedeflerinden uzak kalmanın bir sonucudur.

Yazılarında bu konudaki düşünceleri çeşitli şekillerde açıklayan İbnü'l-emin toplumun ıslahına yönelik düşünce planında açıklamalar yaptığı gibi, pratik hayatta gördüğü yanlışlıklara da dikkat çekmektedir. Meselâ o gün moda halini alan yabancı mürebbiye tutma âdetinin mahzurlarını konu edinmesi böyle bir usulü benimseyişini göstermektedir.

II. Meşrutiyet devrine gelindiğinde, İbnü'l-eminin mevcut düşünceleri içinde yeni bir fikir olarak İslâmiyet'in insan hürriyetine verdiği değere dair de yazılar kaleme almaya başlar. Ancak onun hürriyet kavramına yaklaşımı siyasî fikirlere değil, ahlâki değerler, adalet ve insana saygı anlayışına dayanmaktadır.

İbnü'l-eminin bir düşünce adamı olarak bu konular hakkında fikir beyan ettiği gibi, Arap ve İslâmi edebiyatın Arap dili ile yazılmış bazı klasik eserleri üzerinde değerlendirmeler yapmış ayrıca kültür ve edebiyat dili olarak Arapça'nın gerekliliği ve önemi üzerinde durmuştur. Aslında o yaptığı açıklamalar ile bu konu etrafında cereyan edecek tartışmaların da kapısını aralamış olmaktadır.

Bundan sonraki dönemde İslâm ilâhiyatında yetkin ilim adamlarının yetiştiğini müşahade ettiği için bir anlamda bu alandaki çalışmalarını uzmanlarına bırakmayı yeğleyen İbnü'l-emin, kendini yazı ve fikir hayatının esas merkezini oluşturan, biyografi ve tarih çalışmalarına vermiştir. Ancak biyografi çalışmalarındaki şöhreti onun mütefekkir kişiliğini gölgelemiş ve onun bu merkezdeki görüşleri daha sonraki araştırmacıların ilgi odağını oluşturmamıştır. Halbuki gerek İslâmi gerekse kültürel nitelikteki çeşitli yazılarıyla İbnü'l-eminin genç yaşta büyük bir şöhrete ulaşmış, çeşitli meclislerde "edib-i şehîr" unvanıyla anılmıştır.

Hal terceme ve Tarih Yazıcılığı

Ibnülemin cemiyet hayatında büyük ve hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemde bulunmuş, pek çok tanınmış sima ile tanışmış ve onların birer birer dünyadan ayrıldıklarına şahit olmuştur. Bu durum onu biyografi dolayısıyla da tarih alanına yöneltmiştir. 1891’de yayınladığı Eser-i Kâmil Paşa isimli küçük kitabı bu yönelimin ilk işareti sayılabilir.

1897 yılında tertibine başladığı “Hutûtı Meşâhir Mecmuası” ile bu tarafı iyiden iyiye kendini göstermeye başlar. Bu hacimli deftere döneminin tanınmış şahsiyetlerinden el yazıları ile duygu ve düşüncelerini ifade eden bazı şeyler yazmalarını ister. Birkaç sene sonrada yazıları olan bu şahsiyetlerden kendi resimleriyle birlikte özgeçmişlerini yazıp vermelerini talep eder.

Bütün hayatını memlekete faydalı olmak için geçiren nev-i şahsına münhasır bu mümtaz şahsiyeti en iyi ifade eden söz Yahya Kemal’in ilk mısrasını yazıp Süleyman Nazifin tamamladığı meşhur beyittir.

**Hezar gıpta o devr-i kadim efendisine
Ne kendi kimseye benzer ne kimse kendisine**

Hayat felsefesi “nef-i nâs ile hayrû’n-nâs” olmak (başkalarına yararlı olarak insanların hayırlısı safına yükselmek) ilkesi ile şekillenen Ibnülemin’in, bu temel yaklaşımı biyografi yazıcılığında etkili olmuştur. Toplumun seçkin şahsiyetlerinin hayat hikayelerini yazmakla hem onların unutulup gitmemesi, hayırla yad edilmesi hem de gelecek nesillerin onları tanıyıp, örnek alma imkanını sağlamış olmaktadır.

Ibnülemin biyografi yazmanın gerekliliğini etik açıdan ele alarak incelemiş ve bu noktadaki zaafımıza dikkat çekmiştir. Hatta o bu konuyu sadece ahlakî bir sorumluluk şeklinde değil millî bir misyon olarak değerlendirmektedir. Bu düşüncelerini şu cümlelerle ifade eder: “Mârifet ve sanat sahiplerini aramak ve bulmak, isimlerini ve eserlerini evlâd-ı vatana bildirmek hususundaki ihmal ve teşeyyübümüz ve mârifet ehline revâ gördüğümüz kadimâşinaslık ve kayıtsızlık muhabbeti vataniye ile asla telif kabul etmez.”

Ibnülemin titiz bir araştırmacı olarak güvenilir bilgilere erişebilmek için elinden gelen bütün gayreti sarfetmiş, bazen küçük bir bilgiyi edinmek için uzak beldeler ile çeşitli yazışmalarda bulunmaktan kaçınmamıştır.

Sanat ve edebiyat tarihimize kazandırdığı eserler şunlardır.

Hersekli Ârif Hikmet Bey, Kâmilü’l-Kemâl, Nürü’l-Kemâl, İzzü’l-Kemâl, Kemâlü’l-İsmet Kemâlü’l-Kiyâse fi keşfi’s-siyâse, Kâmil Paşa’nın Sadâreti ve Konak Meselesi, Kemâlü’s-Safvet, Gelenbevi, Şeyhülislâm Yahyâ Divanı ve Mukaddimesi, Hersekli Ârif Hikmet Bey Divanı ve Mukaddimesi, Leskofçalı Galib Bey Divanı ve Mukaddimesi, Evkâf-ı Hümâyün Nezâretinin Terâcimi Ahvâli, Menâkıb-ı Hünverân, Tuhfe-i Hattâtîn Türklerin, Arap Harflerini Tanzim ve lhya Etmek Suretile Ilme ve Medeniyete Hizmetleri, Son Asır Türk Şairleri, Osmanlı Devrinde Son Sadrazamlar, Son Hattatlar Hoş Sadâ Son Asır Türk Musikînasları

Tarihî yönü

Ibnülemin ilmî ve eserleriyle büyük bir şahsiyet olduğu gibi tarihî hüviyeti bakımından da müstesna bir kişiliktir. Onun konağındaki müzik meclisleri, müellif hattı tek yazma nüshalar, nâdi de eserler içeren zengin kütüphanesi, Türk güzel sanatlarından bir tarih barındıran müzelik değerdeki koleksiyon ve eşyaları bu kişiliğini yansıtmaktadır. Yine onun giyiminde ve davranışlarında bütün bir mâzi görgü ve terbiyesini devam ettiren kendine özgü duruşu, her şeyin değiştiği, kökünden kopup uzaklaştığı bir çağ içinde kendi başına bir dünya olarak kalmış bir şahsiyet olduğunu gösterir.

Çocukluğunda içine girdiği büyüklerin meclislerinde kazanılmış bir gelenekle konağında elli yılı aşkın bir süre devam ettirdiği meclisleri de bu seçkin kişiliğin bir göstergesidir. Onun konağı, tarihe intikal etmekte olan bir kültürün, edebiyattan tasavvufa, hattan müziğe, siyasî geçmişimize mal olmuş sima ve vak’alara kadar her türlü bahsin konuşulduğu son sohbetlere şahit olmuş, klasik Türk müzikisinin ayakta kalışına yüksek seviyede bir barınak olarak hizmet etmiş, unutulmaz fasıllar görmüş, ilim ve sanat çevresinden seçkin simaların her hafta uzun geceler etrafında buluştuğu son ocak halini almıştır. Son olarak Üstad’ın aksayan her şeyi görmedeki mahareti üzerine bir anekdotla yazımızı tamamlayalım: “Kazaen biri elini burnuna götürdü ve kendisi tarafından görüldü işte o zaman “Efendi zat-ı aliniz galiba silk-i celil-i askeriyenin topçuyan sınıfındasınız. Durmadan gülle imal ediyorsunuz. Ayıptır! Çekin elinizi burnunuzdan Efendi” diye azarlayıverirdi. Ahmet Hamdi Tanpınarın ifadesiyle

de bir çeşit “cihan kaynanası” idi. Bütün bu faaliyetlerin etrafında döndüğü merkezî bir şahsiyet, bir ilim ve kültür adamı olan Ibnülemin Türk kültür tarihinde yerini almış bulunmaktadır.

Vasiyeti

Bismillahirrahmanirrahim
Elhamdülillah aklen bedenen kemali afiyette olduğum halde, Medeni Kanununun ahkâmına tevfikân, hiçbir kimseden korkmadan ve hiçbir kimsenin cebrine tabi olmadan son arzularım mezkur kanunun 478’inci maddesi mucibince, İstanbul’da Mercan mahallesinde Mühürdar Emin Paşa sokağındaki konağımda 1955 Haziran’ının 23’üncü günü kendi elimle yazıyorum. Kendime kimseyi mirasçı nasb etmeyerek tasarruf nisabına taalluk eden hakkımı tamamen muhafaza ediyorum. Esasen mahfuz hisseli mirasçım bulunmadığından kanunen haiz olduğum mutlak selahiyete binaen terekemin tamamı üzerinde tasarruf ederek metrukatım bervechi ati umuru hayriyeye tahsis ve arzularımı ve vasiyetlerimi bu vesikada tadat ve iştirâ ediyorum.

Müstakilen maliki bulunduğum İstanbul’da Mercan’da Mühürdar Emin Paşa Sokağındaki yeni: 13 ve eski: 8 numaralı konağın müstemilatını aşağıda gösterilen maksada ve gayeye tespit ettiğim kayıd ve şardlar dairesinde tahsis ederek (Ibnülemin Mahmud Kemal) adıyla hükm-i şahsiyete haiz Medeni Kanununun 437. Maddesinin bahsetmiş olduğu selahiyete müstenid ölüme bağlı tasarruf yoluyla yani ölümden sonra muzaf olarak vasiyet suretiyle vakfettim. Şöyle ki: **“Ibnülemin Mahmud Kemal Yurdu” namıyla yad olunmak ve halihazırda mamur olarak muhafaza edilmek suretiyle halen İstanbul’da hal-i faaliyette bulunan İmam Hatip Mektebinin tesisindeki gayeye ve maksada tahsis olunmuştur. Bu yurdda kalacak talebe ile İstanbul’daki üniversitelerde Dini İslam’ın feraizine itina ve riayet ile iftihar eden mütedeyyin ve müstehak talebe için yurt olarak kullanılacaktır.** (Vasiyetin aslı “Hoş Sada” adlı eserde bulunmaktadır. Bu vasiyetin sadece bir kısmıdır).

► Yurt Faaliyetleri

**Mahmut Toptaş,
Bir Ayet
Bir Hadis Sohbeti**

İlim Yayma Vakfı Yüksek Tahsil Talebe Yurdumuz, öğrencilere kaliteli bir barınma hizmeti sunmaktadır. Bunun yanında yıl boyunca gençlerimizin tarihi, kültürel, sosyal ve İslami alanlarda yetişmelerine ve gelişmelerine özel önem vermektedir. Bu maksatla alanında yetişmiş bilim adamlarımızdan, ehliyetli hocalarımızdan, basın yayın, sanat ve edebiyat dünyamızın seçkin temsilcilerinden ve akademisyenlerden oluşan dostlarımız gençlerimize uzmanlık alanlarıyla ilgili konferans ve seminerler verdiler.

Konferanslarımız;

Gemi İnşaatı ve Mak. Müh. / MBA Mustafa Göksal, Dr. Senai Demirci, İSZÜ Rektörü Prof. Dr. Adem Esen, Gazeteci - Yazar Fikri Akyüz, Mahmut Toptaş Hoca, Yayıncı - Yazar Şeref Akbaba, İHH Derneği'nden Mehmet Kocaoğlu, Editör - Yayın Yönetmeni ve Yazar Asım Gültekin, Yrd. Doç. Dr. Bekir Tank, Nurettin Yıldız Hoca, Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL, Yazar Nazmi Taha Kılınc, Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca, İHH Başkanı Bülent YILDIRIM.

Mahmut Toptaş Hoca'nın her Salı günü gerçekleştirdiği, sure ve hadis yorumlamaları yaptığı Salı sohbetlerini her hafta ortalama 45 öğrenci takip etti. 19 hafta süren sohbetler nezdinde namaz sureleri ve hadisler hakkında konuşularak öğrencilere bu konularda bilgi verildi.

Yurdumuzda bulunan toplam 8 bölüm kendi içerisinde 22 adet bölüm seminerleri gerçekleşti. Hukuk, iktisat, siyasal bilimler, eğitim, sağlık, eczacılık, iletişim ve mühendislik bölümlerinden akademisyenlerin katıldığı bölüm seminerlerinde öğrenciler kendi bölümleri hakkında detaylı bilgi edinme imkânı buldular. □

Seminerlerimiz;

Prof. Süleyman Özdemir, Yard. Doç. Bekir Tank, Yılmaz Yıldız, Ümit - Gökhan Canpolat, Ahmet Örs, Cebraail Uçur, Caner Rüzgâr ve Namık Ayan, Prof. Bedri Gencer, Doç. Dr. Rahim Acar, Ali Baktur, Prof. Hüseyin Sarioğlu, Prof. Reşat Öngören, Abdurrahman Aslan, Dr. Yunus Koroğlu, Prof. Mümtaz'er Türköne, Doç. Ekrem Demirli, Prof. Recep Şentürk, Dr. Yalçın Çetinkaya, Süleyman Ergüner, Doç. Hızır Murat Köse katıldı.

Altı hafta süren Perşembe sohbetlerinin konuşmacısı Dr. Necdet Yılmaz Hoca'nın sohbetlerini her hafta yaklaşık 50 öğrenci takip etti.

2010 - 2011 öğretim sezonunda yurdumuzda bulunan 7 kulüp faal bir şekilde çalıştı ve güzel çalışmalar ortaya koydular.

**Vefa
İlim Yayma
Lisans yurdunda
2011-2012 öğretim
sezonu öğrenci temsilcisi
seçimiyle başladı. 287 öğ-
rencinin katılımıyla gerçekle-
şen seçimde Ahmet TÜRKER
öğrenci temsilcisi seçildi. Yur-
da yeni gelen öğrencilere
yönelik hoş geldiniz
programına 85
yeni öğrenci
katıldı.**

1. Spor Kulübü:

Yüzme, Futbol, Satranç,

2. Kitap Kulübü:

Haftanın kitabı, Kitap Fuarı

3. Sinema Kulübü:

Film ve Belgesel, Slâyt

4. Gezi Kulübü:

İstanbul, Anadolu ve yurtdışı gezisi

5. Sağlık Kulübü:

Kan bağıışı, sağlık taraması, Yeşilay sigara bırakma, yazılı belgeler

6. Kültür - Edebiyat Kulübü:

Bilgi yarışması, yıllık hazırlanması, anket, dergi

7. Müzik Kulübü:

Meşk geceleri, sıla geceleri, mezuniyet gecesi gösterisi, CRR konserleri.

İSMEK'in yurdumuz bünyesinde açtığı diksiyon, ebru, Osmanlıca, ney, bağlama kurslarına katılan öğrencilerimiz sertifika almaya hak kazandı.

Vakıf Gn. Md. İsmet Ağan; Hoşgeldiniz Programı

Fikri Akyüz; Gazeteci - Yazar

Necdet Yılmaz; Tasavvuf Sohbeti

Şeref Akbaba

Süleyman Ergüner; Ney ve Müsiki

Asım Gütekin; Korku İmparatorluğu

Prof. Recep Şentürk; Açık Medeniyet

Doç. H. Murat Köse; Klasik İslam Düşüncesinde Siyaset

Yılmaz Yıldız; Türkiye'de Medya

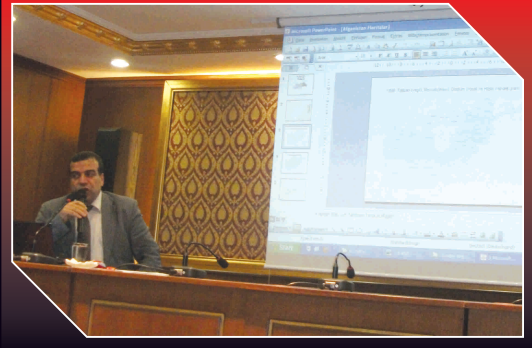

Prof. Adem Esen, İZÜ Rektörü

Ahmet Örs; İlim Yayma'da Öğrenci Olmak

Yrd. Doç. Bekir Tank; Fotoğraflarla Afganistan

Nurettin Yıldız; Namazın Önemi

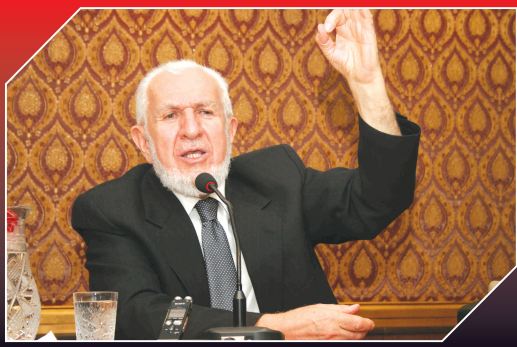
Mustafa Göksal; Aliya İzzet Begoviç Konferansı

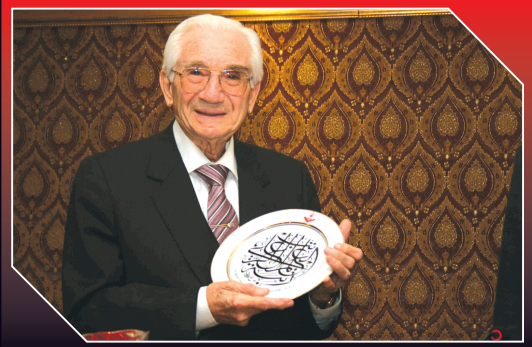
Dr. Senai Demirci

Taha Kılınc; Ortadoğu'daki Gelişmeler

Prof. Cevat Akşit; Kutlu Doğum Haftası

Alâeddin Yavaşca

Prof. Ahmet Şimşirgilig; Kanunî'yi Doğru Anlamak

Bülent Yıldırım; Mavi Marmara

► Mesleki ve Kültürel Geziler

İlmi yaymayı kendine görev edinmiş Vakfımız, öğrencilerinin aynı zamanda sosyal - kültürel gelişimine de önem vermektedir. Bu minvalde lisans yurdumuzda bulunan Gezi Kulübü çalışmaları, bu çalışmalardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmış, medeniyetin beşiği konumunda olan İstanbul'un anlaşılmasını önemseyen Vakfımız Gezi Kulübü aracılığıyla İstanbul'u öğrencilerine tanıtmaktadır.

Her yıl İstanbul içi geziler düzenleyen Gezi Kulübümüz aynı zamanda şehir dışı geziler ve Mühendislik Bölümü ile birlikte şehir içi ve şehir dışı teknik geziler düzenlemektedir.

2010 - 2011 döneminde İstanbul içi yaptığımız geziler:

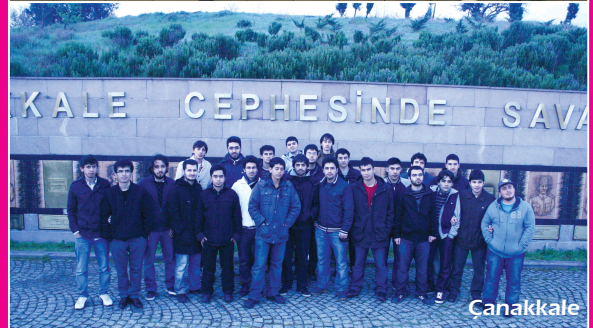
- VEFA - SÜLEYMANIYE
- FATİH - ZEYREK
- BÂYEZİD - LALELİ VE ÇEVRESİ
- DİVANYOLU - SULTANAHMET VE ÇEVRESİ
- YENİ CAMİİ - EMINÖNÜ VE ÇEVRESİ
- EDİRNEKAPI VE ÇEVRESİ:
- KADIRGA VE ÇEVRESİ
- FENER - BALAT VE ÇEVRESİ
- TOPKAPI SURLARI VE ÇEVRESİ
- YEDİKULE - SAMATYA VE ÇEVRESİ
- GALATA VE ÇEVRESİ
- ORTAKÖY VE ÇEVRESİ
- ÜSKÜDAR VE ÇEVRESİ
- EYÜP SULTAN VE ÇEVRESİ
- BEYLERBEYİ - ÇENGELKÖY VE ÇEVRESİ
- BOĞAZDA TEKNE GEZİSİ

İstanbul içi gezilerimizden Fatih-Zeyrek gezimizi kısaca tanıyalım;

Rehberimiz Dr. Fatih Köse ile bir Pazar günü saat 13:30 da yurt kantinin de başlayan gezimiz, Mehmet Emin Tokadı Türbesi, Zenbilli Ali Efendi Türbesi ve Sibyan Mektebi, Pantokrator Manastırı (Zeyrek Camii), Pantepoptes manastırı (Eski İmaret Camii), Sanki Yedim Camii, Fatih Külliyesi, Kıztaşı, Amcazade Hüseyin Paşa Medresesi, Dülgerzade Camii, Millet Kütüphanesi'nin gezilmesi ve 'Dayının Yeri' adlı çay bahçesinde içilen çaylar ile sonlanmıştır.

Fatih - Zeyrek

Çanakkale

THY Teknik A.Ş.

TOYOTA

► Umre

25 Nisan günü sabaha karşı başladı kutusal topraklara yolculuğumuz. Tüm arkadaşlarımız uğurlamak için dışarıdaydı. Helalleşmeler, dua istemeler. Bir nevi dünyadan ayrılışımızın provasıydı. Tüm sevenlerle helalleşilmiş, beyaz elbiselerimizi giymiş halde yola koyulduk. Sabah namazımızı havalimanında kıldıktan sonra uçağımız havalandı. 3 saat 20 dakika süren İstanbul - Cidde uçuşumuz saat 9 da son buldu. Sıcak ama bunaltıcı olmayan bir hava karşıladı bizi Cidde'de. Saat 11'de otobüsümüzle Medine'ye doğru yola çıktık Geniş düzlükler ve geniş yollar. Yolda; subhanallah, allahuekber gibi tabelaların oluşu bize Allah'ı zikretmeyi hatırlatıyordu.

15.30 gibi Medine sınırlarına salavatlar, telbiyeler eşliğinde girdik. 15 dakika sonra da otelimize ulaştık. İkinci namazına Uğur Abi ve birkaç arkadaş Mescid-i Nebevi'ye yetiştik. Serin beyaz mermerlerin üzerinde kıldık namazımızı. Alemlere rahmet olarak gönderilen kutlu peygamberin kabrinin bulunduğu mescid. Burada kılınan namaz yirmiyedi bin kat daha faziletli.

2 gün serbestiz. İsteddiğimiz kadar hasret giderebiliriz. Zaten topu topu dört gün kalacaktık. Otele sadece yemek yemeye uğruyor onun haricinde vaktimizi Mescid-i Nebevi'de geçiriyorduk. İkinci namazının ardından peygamberimizi, Hz. Ebubekir'i ve Hz. Ömer'i selamladık. Akşam namazı yaklaştığında insanların akın akın Mescid'e ilerleyişlerini görmek muhteşem.

Burada gördüğüm İslam toplumdur. İnsanların birbirine hoşgörüsü en üst noktadaydı. Geceyi Mescid-i Nebevi'de geçirdikten sonra saat 11.30' daki Necdet Hoca'nın sohbeti için herkes otel-

lin yemekhanesinde toplandı. Sohbetten sonra Mescid-i Nebevi'ye gittik. Necdet Hoca'dan Mescid-i Nebevi'nin avlusunu çevreleyen yeşil demirlerin peygamberimiz dönemindeki Medine sınırlarını gösterdiğini öğrendik. Namazdan sonra Necdet hoca önderliğinde Medine Araştırma Merkezi'nde Medine'nin tarihine ilişkin önemli şeyler öğrendik. Çarşamba sabahı gezimiz başladı. Önce Uhud'da Uhud Şehitliği'ni, ardından restorasyonunu Ömer Kirazoğlu'nun yaptığı Kibleteyn(iki kibleli) Mescid'ini, Hendek Savaşı'nın yapıldığı yeri, yol üzerinde Abdulhamid'in yaptırdığı tren istasyonunu, Kuba Mescid'ini gezdikten sonra tekrar otelimize döndük. İkindiden sonra buluşup Cennetül Baki mezarlığına gidildi.

Perşembe günü 10.30 da ihramlı bir şekilde bizi Mekke'ye götürecek otobüsümüze bindik. Hz. Peygamberin misafirliğinden Allah'ın misafiri olmaya gidiyorduk. Salavatlara Medine'den çıktuktan sonra Zülhuleyfe'de ihram namazımızı kıldık, umreye niyetlendik. Telbiyelerle Mekke'deki otelimize 17.40 ta ulaştık. Otelin servisiyle topluca Mescid-i Haram'a gittik. Akşam namazımızı dışarıda kıldık. Mescid-i Haram'a girmek için birinci kapıya gittik. Yıllardır namazda yöneldiğimiz yeri, Kabe'yi gördük. Çok şükür. Tavafı hep beraber dualarla yaptıktan sonra yatsı ezanı okundu. Hemen namaza durduk ki tam da Hacerül Esved'in karşısındayız. Yatsıyı kıldıktan sonra tavaf namazımızı kıldık. Ardından birlikte say'ımızı yaptık. Tıraş olmamızla birlikte umremizi tamamlamış olduk.

Otele dönüp biraz dinlendikten sonra gece servis olmadığı için bir kaç arkadaşla yürüyerek Mescid-i Haram'a gittik. Burası Medine'den daha sıcaktı. Mescid-i Haram'da uyumayı düşünüyordum ama Kabe'nin güzelliğine dayanamayıp tavaf yaptık. Hicri İsmail'de, Makam-ı İbrahim'de namaz kıldık. Sabah namazını da kıldıktan sonra otele gidip öğle namazına kadar dinlendik. Cuma namazı için tekrar Kabe'deyiz. 2. katta. 20. dk. İlk bir hutbeden sonra cumamızı kıldık.

Pazar sabahı 7.30 da Hudeybiye gezisi yapıldı. Ayrıca ikinci umre yapmak isteyenler de geziye ihramlarıyla katıldılar. Sonrasında tekrar Kabe.

Hacerül Esved'e ulaşmalıydık. Öpmek istiyorduk. Hz. Peygamber öptüğü için. Hacerül Esved'in önündeki izdiham korkutucuydu. Korkutucuydu ama o izdihamda herkes birbirini incitmemeye özen gösteriyordu. Herkes birbirine gülümsüyordu. Nihayet ulaştık. Öptük. 40 - 45 dk. sürmüştü ulaşmamız.

İkinci ve akşam namazlarımızı ilk saflarda kıldık. Tavaf yaptık tekrar. Bir tavaf ortalama 15-20 dk. sürüyordu. Koşarak 10 dakika. Fakat koşmak sadece umre tavafının ilk üç şaftında gerekiyor. Grup olarak tavaf yapan üç ülke var; İran, Endonezya ve Türkiye. Sabah namazımızı da kıldıktan sonra otele gittik. 7.30 daki gezi için. İlk önce Hz. Muhammed'in hicret ederken Hz. Ebubekir'le müşriklerden gizlendiği Sevr Mağarası. Mekke'ye 5 km. uzaklıkta. Daha sonra Arafat Meydanı'na gittik. Hac'da burada vakfe yapmak farz. Dünyanın en büyük 10 mescidi arasında olan Mescid-i Nemira burada. Arafat'tan sonra Hz. Adem'le Hz. Havva'nın buluştuğu yer olduğu rivayet edilen Cebelürrahme tepesine çıktık. Nur Dağı'nın yanından geçtik. Cin Mescid'ini, Şecere Mescid'i'ni, Cennetül Mualla'yı gördük. Öğlen namazı için tekrar Mescid-i Haram'dayız.

Geceyi Kabe'de geçirdik. Pazartesi günü öğlen namazından sonra veda tavafımızı yaptık. Ayrılma vakti gelmişti. Üzgündük. Tekrar buraları görmek için dua ediyorduk. 16.00'da otobüsümüz bizi Cidde Havaalanı'na getirdi. Saat 23.30'da havalanan uçağımız salı günü 03.00'de Atatürk Havaalanı'na indi.

8 günlük umre programımız son buldu. Sabah 5 de nihayet yurdumuzdaydık. Umreciler için program düzenlendiğini kantin camındaki ilandan öğrendik. Böyle güzel bir imkan sunduğu için İlim Yayma Vakfı'na teşekkür ediyoruz.

► Vefa İlim ve Kültür Derneği İlim Yayma Ruhu ve Mezunlar Buluşması

Yaslasam başımı tatlı hatıralara
Bilmem ki vuslat hangi rüyada
Küllenen sevgin dönüştü ummana
Hasretin gönlümde dermansız yara
Gönüller fethettin sen İLİM YAYMA

1973 yılında hayırsever büyüklerimiz tarafından kurulan İlim Yayma Vakfı İbnü'l Emin Mahmut Kemal İnâl Yüksek Tahsil Talebe Yurdu binlerce Anadolu gencine ev sahipliği yapmıştır. Ekmekçizade Medresesi ile bütünleşmiş yurdumuz, tarihi Vefa semtinin anıtlaşmış yapıtlarındandır. Ancak bu taş duvarları, binaları değerli kılan; yetişmesine olanak sağladığı nitelikli, donanımlı insanlar ve toplumun gelişmesine sağladığı değerler ve

Yayma camiasının önemli bir nüvesidir Vefa Yurdu. Bilim, edebiyat, sanat ve siyaset dünyasına binlerce nitelikli ve ahlaklı şahsiyet kazandırmıştır. Hayır sahibi, gönül ehli büyüklerimizin açmış olduğu bu çığır geleceğimize ışık tutmaktadır.

Ürkütücü metropol şehir İstanbul'un üniversitelerini kazanan başarılı Anadolu gençlerinin sığındığı emin bir liman olmuştur İlim Yayma. Üniversiteye ilk adımla başlayan bu tanışma yeni ufukların, farklı

olgulardır. Atalarımızın veciz sözü "Şerefül mekan bilmekin" (mekanı şerefliendiren insanların kendileridir) mensuplarımız için de geçerlidir.

1950'li yıllardan beri bu ülke ve insanlık için değerler yetiştiren İlim

dünyaların kapılarını aralamıştır.

Türkiye'nin hatta Osmanlı coğrafyasının çeşitli bölgelerinden gelen bu öğrenciler bu çatı altında ilimle, irfanla yoğrulurken samimi kardeşlik iklimini oluşturmuşlardır.

Paylaştıkça artan sevgiler kalıcı dostluklara dönüşmüş; hayatın bu en güzel çağında duygular, fikirler, bilgiler ve hayaller paylaşılmış, yarına dair türküler söylenmiştir. En önemlisi bunlar Biz'e dönüşmüştür.

Ve gün gelir fakülteler başarıyla bitirilir, diplomalar alınır - bu arada belirtmek gerekirse her İlim Yayma Vakfı'nın diploması çifttir, ikinci diploma İlim Yayma diplomasıdır -

ve edinilen bilgilerin ve kazanımların memleketin ve insanlığın hizmetine sunma zamanı gelir. Elleri nasırlı, aksakallı, yemenili Anadolu insanların çocukları bu ülkeye, bu medeniyete ve tüm insanlığa hizmet etmek için hayır dolu yarışa başlarlar. Sadece yaptıklarından değil, yapabilecekken yapamadıklarının sorumluluğunu da duyarak aydınlık geleceğin inşasına katkı sunarlar.

Fakülte yıllarında paylaşılmış dostluklar bazen yüz yüze görüşmelerle bazen de gönüllerde devam eder. Kimi zaman unutulmalar, kopukluklar yaşanır. Ama içten içe devam eden öğrencilik yıllarının hasreti, anılarda canlanması herkesi hüzne boğar, yüreğini sızlatır.

İşte bu sızı hareket getirir. 1973'den beri yaşanan bu süreç bazı arkadaşları harekete geçirir. 1 Ocak 2005 günü İlim Yayma Vakfı Misafirhanesi'nde buluşan mezunlar aramızdaki dostluk bağının artarak devam etmesi, işbirliği ve iletişimin artırılması, acının ve sevincin birlikte paylaşılmasını sağlamak için Mezunlar Komisyonu'nu oluşturmuşlardır.

Ve gün gelir fakülteler başarıyla bitirilir. Elleri nasırlı, aksakallı, yemenili Anadolu insanların çocukları bu ülkeye, bu medeniyete ve tüm insanlığa hizmet etmek için hayır dolu yarışa başlarlar.

Bu komisyon yurdun kuruluşundan 33 yıl sonra Vakıf Mütevelli Heyetinin desteğiyle 5 Haziran 2005 Pazar günü ilk Pilav Günü'nü düzenlemiştir. Ilgıt Ilgıt esen yaz melteminin yürekleri serinlettiği, hasret ateşini biraz dindirdiği müstesna bir yaz günü İlim Yaymalı dostlar bu özlemle buluştu. Namütenahi sevginin dostluğun ve kardeşliğin sıcaklığı bizleri bir kez daha ısıttı. Yeniden yaşandı güzel yılların acı tatlı hatıraları, anları. Pilavlar, tatlılar yenildi, çaylar içildi. Pilav bu güzel günün buluşma bahanesiydi. Daha keskin bakışlarla arandı gönlümüzde yeri ayrı olanlar. Haller hatıralar soruldu. Evlilikler, yeni görevler kutlandı, tebrik edildi.

Tabi hayatta sevinç ve mutluluğun yanında ölüm ve ayrılık da vardı. Aramızdan güzel atlara binip ayrılan insanları da andık, kendilerine Allah'tan (cc) rahmet diledik.

Vefanın ve dostluğun, karşılıksız sevmenin en güzel örneği yaşatıldı. Vefa'nın sadece İstanbul'da bir semt olmadığı gösterildi bu kirliliğe inat.

Ve yine ayrılık vakti... Dostlara selamlar söylendi, kucaklanılarak birer birer ayrıldı dostlar bu nostaljik mekandan, ama hep tekrardan hatırlatıldı.

Her Ramazan ayında mezunlar iftarında ve her Mayıs ayının son pazarı İlim Yaymalılar Buluşmasında birlikte pilava kaşık sallamaya sözler verildi.

27 Mayıs 2012 Pazar buluşmasında görüşmek dileğiyle...

Dostluk; günah olmayacak kadar masum
Köle olmayacak kadar özgür
Unutulmayacak kadar derin
Tek başına yaşanamayacak kadar zordur.

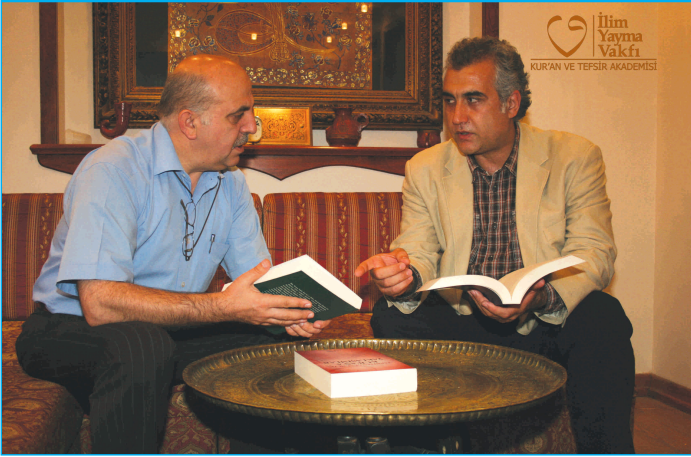
Her Daim VEFA...

► Kur'an ve Tefsir Akademisi

İlim Yayma Vakfı Kur'an ve Tefsir Akademisi Başkanı, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Bilal Gökçür'la Akademi'yi konuştuk.

İlim Yayma Vakfı, Kur'an ve Tefsir alanında akademik çalışmalar yürüten genç akademisyenlerin yaptıkları çalışmalarını desteklemek ve her kademedeki öğretim üyelerini bir araya getirerek ilim adamları arasında bilgi alış-verişini sağlamak amacıyla yaklaşık beş yıldır Kur'an ve Tefsir Akademisi adıyla bir çalışma yürütmektedir. Henüz akademik kariyerlerinin başında olan doktora öğrencilerine ufuk kazandırmayı ve akademisyenler arasında tecrübe paylaşımını kolaylaştırmayı hedefleyen Akademi, genç akademisyenlerle tecrübeli akademisyenleri bir araya getiren bir proje niteliği taşımaktadır. Üstelik bu çalışmaların fikir ürünleri kitap olarak Kur'an ve Tefsir araştırmacılarının istifadesine sunulmaktadır.

Sayın hocam Kur'an ve Tefsir Akademisi fikri ne zaman ve nerede doğdu?

Gerek yurtdışında gerekse yurtiçinde bir akademisyen olarak katıldığımız bilimsel toplantılardan edinilen tecrübeyle bir kısım olumlu ve olumsuz yönler gözlemledik. Özellikle ülkemizde en belirgin olan iki eksikimizin olduğunu fark ettik: birincisi yeni yetişen genç akademisyenlerimizin bilimsel toplantılara daha az teşvik ediliyor olması önemli bir eksikimizdir. İkincisi de her alanın kendi akademik çemberinde daralıp kalması disiplinlerarası yaklaşım ve çalışmaların yeterli olmamasıdır. Biz Kur'an ve Tefsir Akademisi ile bu boşlukları doldurma çabasında olduk ve ilk olarak projeyi 2007 yılında arkadaşlarımızla tartışmaya başladık. Akademinin ilk oluşumunda emeği olanlar olarak şahsım, Doç. Dr. Necmettin Gökçür ve Dr. Necdet Yılmaz ile birlikte yaptığımız ilk istişareler sonucunda yola çıktık ardından ekibimize başka isimler de ekleyerek ilk programımızı 2-6 Ağustos 2008 tarihinde gerçekleştirdik.

Akademi'nin ana hedefi nedir?

Başlarken kendimize iki önemli hedef belirledik. Birinci hedefimiz, Türkiye'de Kur'an ve Tefsir ilmi üzerine araştırmalar yapan genç akademisyenlerin akademik çalışmalarını teşvik ve desteklemek; onları alanın öne çıkmış tecrübeli isimleri ile bir araya getirip bilgi ve tecrübe aktarımını sağlamaktır. Bu nedenle doktorasını yapmakta olan veya henüz tamamlamış bulunan akademisyenlerimize programlarımızda öncelik verdiğimiz görülür. Dolayısıyla Kur'an ve Tefsir Akademisi, Türkiye'de Kur'an ve Tefsir üzerine yapılan akademik çalışmalarını konu edinmiş olup bu alanda çalışan akademisyenleri bir araya getirerek bilgi ve tecrübe paylaşımını kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

İkinci olarak programımızı bir Anabilim dalı sınırlarına sıkıştırmadan interdisipliner bir çalışma olmasını gaye edindik. Mukaddes kitabımız Kur'an'ın ve Kur'an kültürümüzün ve Tefsir literatürümüzün tabir yerindeyse yapay akademik bir bilim dalı sınırlarının

20.08.2008 17:46

çok fevkinde olduğu malumdur. Bu nedenle projemizi biz sadece Tefsir Anabilimdalı ya da ilahiyat bilimleri ile sınırlı tutmadık. Çalışmalarımıza katılmak ve katkıda bulunmak isteyen edebiyat, sosyoloji, din felsefesi ve Türk dili alanlarından değerli araştırmacılarımıza da tebliğleriyle katkıda bulunmak üzere kapılarımızı açtık ve hakikaten önemli katkılar sağladıklarını da gördük.

Katılımcı profilimize bakarsanız genç akademisyenler ve disiplinlerarası yaklaşım gayelerimizi gerçekleştirme çabamızı görürsünüz.

Hocam biraz da okuyucularımıza kendine has özellikleri olduğunu gözlemlediğimiz Akademi'nin çalışma şekli ve programların işleyişiyle ilgili bilgi verebilir misiniz?

Genelde bir sonraki programın başlığını belirledikten sonra ilanlarımızı tüm ilahiyat fakültelerine ve sosyal bilimler enstitülerine göndermeye çalışıyoruz. Ama en önemli vasıta olarak internet üzerinden ilanları geciktirmeden duyuruyoruz. Müracaatlar, önce özet alınarak ön elemelerden geçirilmekte ve

hakemlere gönderilmek şartıyla tebliğler istenmekte; iki hakemin olurundan geçen tebliğler programa alınmaktadır. Tebliğ kabulünde ana başlıkla ilintili olması ve tebliğin akademik ve özgün olması temel şart olarak görülmektedir. Katılımların prensip olarak genelde tebliğli olmasına dikkat ettik. Bir kısım programlarımızda müzakereci de aldık. Programlarımız ilk gün dışarıya açık protokol, açış konuşmaları panel ve konferanslardan oluşmaktadır. Ardından müteakip dört gün ise sadece katılımcıların olduğu yuvarlak masamızda tebliğlerimizi geniş biçimde ele alıp tartışmaktayız.

Programımızı yer olarak İlim Yayma Vakfı Misafirhanemizde icra ediyoruz. Program için bu binamızda akademisyenlerimizle bir nevi akademik kampa başka bir ifade ile akademik inzivaya çekiliyoruz. Misafirhanemizin mütevazı ortamı içinde hocalarımız ve genç akademisyenlerimiz ile birlikte sadece gündüzleri yuvarlak masada değil aynı zamanda akşamları da sohbet ve çay ortamlarında bir araya gelerek hem ilmi münazaralarımıza devam ediyoruz ve hem de beş günlük de olsa bir nevi ustacı olarak münasebeti içinde akademik üslup ve adab teatisinde bulunuyoruz.

Burada şunu özellikle belirtmekte fayda mülhaza ediyorum. Gerek ülkemizde gerek dünyada yaygın olarak gerçekleştirilen sempozyumlar faydadan hali değilse de kalıcı neticeler bırakma bakımından bizim yaptığımız türden atölye çalışmaları kadar verimli olmamaktadır. Bugün geline nokta dünyada atölye çalışmalarının yaygınlaştığını ve daha fazla verim alındığını söyleyebiliriz. Özellikle bizim çalışmamız da genç akademisyenlere yönelik "okul" olma çabamızı buna eklerseniz yapılan bu çalışmanın uzun soluklu bir proje olarak ehemmiyeti daha da anlaşılacaktır.

Az önce de ifade ettiğim gibi programımızı İlim Yayma Vakfı Misafirhanemizin mütevazı ortamında akademik kamp ve inziva içinde icra ediyoruz. Bu da tabii olarak akademisyenlerimizin hemhal olmalarına, tanışıp kaynaşmalarına ve karşılıklı akademik üslup ve adab teatisinde bulunmalarına vesile olmaktadır ki şahsen ben bunun bile başlı başına çok önemli bir kazanım olduğu kanaatindeyim. Vakfımız himayesinde neşvü nema bulan bu Kur'an ve Tefsir hizmeti gelenekselleştiğinde ümidim o ki uzun vade de kendi çapında önemli hizmetler verecektir.

Programlar yıllık olarak mı icra ediliyor? Tarihleri belirlerken neye dikkat ediyorsunuz?

Programımızı yılda bir kez icra ediyoruz. Başlangıçta yaz akademisi olarak tasarladığımızdan dolayı tarih olarak prensipte Temmuz ve Ağustos ayları olarak kararlaştırdık ve uyguladık. Ancak son 2011 programımızı Ramazan münasebetiyle Eylül ayında yaptık. Toplantımızdaki müzakereler göz önüne alınarak geliştirilen tebliğleri Vakfımız daha sonra kitap olarak bastırmakta ve ilgili akademisyenlere ulaştırmaktadır. Yılda bir kez olan programlarımıza ek olarak yıl içinde muhtelif zamanlarda akademik seminerler ve derslerle de hizmet etmek niyetindeyiz.

Akademi olarak şimdiye kadar kaç program icra ettiniz?

Bugüne kadar toplamda dört program gerçekleştirdik. Beşinci programımız için yakında ilana çıkacağız inşallah. İlk iki programımızda tefsirde usul ve yaklaşımlar konusunu masaya yatırdık ki bu çalışmalarımızda İlahiyat fakültelerimizde okutulan tefsir dersleri için önemli başlıkları tartıştık. Programda sunulan bu tebliğleri tartışma masasında bırakmamaya gayret ettik. Bu nedenle tebliğlerin makale halini alması için editörler olarak bizler çalışmaların müellifleri ile birlikte bu çalışmalara son hallerini vererek geliştirilmelerini sağladık. Nitekim 18-23 Ağustos 2008 tarihinde gerçekleştirdiğimiz birinci programımızı Kuran İlimleri ve Tefsir Usulü başlığıyla 2009 yılında yayınlayarak, 10-14 Ağustos 2009 tarihinde gerçekleştirdiğimiz ikinci programımızı ise Kur'an'a Yaklaşımlar başlığıyla 2010 yılında yayınlayarak akademisyenlerimizin

istifadesine arz ettik. 2010 ve 2011 yıllarında yaptığımız son iki çalışmamız ile ecdadımıza bir vefa borcu olarak Kur'an ve Tefsir alanında kendi tarihsel birikimimizi ve Kur'an kültürümüzü gün yüzüne çıkarmak istedik. Her iki toplantıda da Osmanlı Toplumunda Kur'an Kültürü ve Tefsir Çalışmaları konusunu ele aldık. Bu başlıktaki çalışmamızın ilkinin bu yıl (2011) yayınladık ve akademisyenlerimize ulaştırdık. Eylül 2011' de yaptığımız ikinci toplantımızın ürününü ise yayına hazırlıyoruz.

Yaptığınız son iki sempozyumla Osmanlı döneminin yeterince incelediğinizi düşünüyor musunuz?

Osmanlı birikimini incelediğimiz her iki programımız da bize Osmanlı Tefsir birikimi üzerine akademik alanda yeterince çalışma yapılmadığını göstermiştir. Biz bu alanda yapılacak çalışmaları programlarımız çerçevesinde desteklemeyi düşünüyoruz. Bu gayretlerimizin bizi önemli sonuçlara götüreceğini ümit ediyoruz.

Yaptığınız tüm bu çalışmalarla nasıl bir sonuç bekliyorsunuz?

Öncelikle bu yayınlarımız akademisyenlerin kullanımı için kütüphanelere ve ilgili akademisyenlerin kendilerine iletilmektedir. Programımıza her yıl yeni katılım taleplerinin olması ülkenin her bir köşesinden katılımcıların olması sevindirici.

Her alanda Kur'an ve Tefsir üzerine çalışmalara hareketlilik kazandıracığımızı umuyoruz. Özellikle Osmanlı Kur'an Kültürü ve Tefsir birikimi üzerine yaptığımız çalışmalarla akademisyenlerimizin bu birikimin kapısını aralamasına vesile olacağımızı

İstanbul Üniversitesi'nden, Marmara Üniversitesi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Dicle Üniversitesi, Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Konya Selçuk Üniversitesi'ne kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde bir katılımcı profilimiz bulunmaktadır.

umuyoruz. Bizim çalışmalarımızla başta Osmanlı arşivleri olmak üzere, eski yazmalar ve kütüphaneler üzerine kaliteli çalışmaların artacağını düşünüyoruz. Bunun da işaretlerini ve hatta meyvelerini programlarımızda almaya başladık.

Tefsir alanında ülkemizde ve İslâm dünyasında tartışmalı ve aktüel

konularda çalışmalar yapmayı planlıyor musunuz?

Açıkçası gündelik ve geçici popüler konulara girmeyi düşünmüyoruz. Kalıcı ve kültür mirasımıza hizmet edecek, ülkemize ve ülkemiz akademisine ve uluslar arası birikimlere katkıda bulunacak çalışmalar yapmak istiyoruz. Temel problemlerimizi çözmeye yönelik ve geçmiş birikimimizi gün yüzüne çıkaracak çalışmalar planlıyoruz.

Tam bu noktada vakıf yöneticilerinden beklentileriniz nelerdir?

Biz vakıf yönetiminden gerekli desteği yeterince alıyoruz, bu konuda yapılması gereken yapılmaktadır. Kendilerine teşekkür ediyoruz.

Hocam biz de size teşekkür ediyor, başarılar diliyoruz.

Doç. Dr. Bilal Gökçir kimdir?

Bilal Gökçir 1967 yılında Nizip'te doğdu. 1986 yılında İmam Hatip Lisesi'nden, 1990 yılında Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı Üniversitede 1993 Dinler Tarihi Anabilim Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. İngiltere'de, Manchester Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Bölümü'nde ikinci Yüksek Lisansını (MA 1996) ve ardından da Doktorasını (PhD 2002) Batı İslam Araştırmalarında Kur'an ve Tefsir Çalışmaları üzerine tamamladı. 2002 - 2011 yılları arasında Isparta İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalında görev yaptı. Tefsir Tarihi ve Tefsir Usûlü ile Batı İslam Araştırmaları'nda Kur'an alanlarında lisans ve lisansüstü düzeyde dersler verdi. 2010 yılında bir yıl Manchester Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde göreve başladı. Bilal Gökçir'in Kur'an ve Tefsir alanlarında ulusal ve uluslararası yayınları bulunmaktadır. 2008 yılında bir grup genç akademisyenle birlikte, İlim Yayma Vakfı, Kur'an ve Tefsir Akademisi programlarını başlattı. Evli ve dört çocuk babasıdır.

► İlim Deryasının Mütevazı Limanı (İYEM)

Türkiye’de, Akademik alanda çalışmalar yapan araştırmacıların son zamanlarda ortak bir buluşma noktaları var. Bu buluşma noktası o kadar etkin ki, Türkiye’nin hemen hemen her Üniversitesinden hatta Yurtdışından Türkiye’ye gelip Akademik araştırmalar yapan İlim Ehli, başı sıkışınca çıkış kapısı olarak İYEM’i görüyor.

İlim deryasında mütevazı bir liman hizmeti sunan İYEM’i, Müdürü Dr. Abdullah Tırabzon beyefendi ile konuştuk.

Yabancı Dil
İYEM’de
Öğrenilir...

Abdullah bey, İYEM’ in açılımı nedir?

-İlim Yayma Eğitim Merkezi

İlim Yayma Eğitim Merkezi yani İYEM’in kuruluş amacı nedir ve ne zaman kurulmuştur?

-İlim Yayma Eğitim Merkezi (İYEM), Ortak paydası “İlim Yayma” olan, İlim Yayma Vakfı ile İlim Yayma Cemiyeti’nin imzaladığı bir protokolle hizmet vermeye başlayan bir eğitim merkezidir.

1997 yılında; İlim Yayma Vakfı Genel Başkanı Kemal Unakıtan ile İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı Hasan Sağlam Paşanın imzaladığı protokolün içeriği şu şekildedir:

“İlim Yayma Cemiyeti, Burs ve Rehberlik konusunda Ortaöğretim ve Lisans (Üniversite) seviyesindeki Öğrencilerin eğitimine destek olacak, İlim Yayma Vakfı ise Lisansüstü çalışmalar yapan araştırmacılara hizmet edecektir”.

İşte İYEM burada devreye giriyor. Yüksek Lisans ve Doktora burslarının müracaat edildiği, müracaatların değerlendirmesinin yapıldığı ve burs verilmesi uygun görülen kişilerin takibinin yapıldığı bir kurum olarak hizmet veriyor.

Peki, Abdullah Bey, elbette ki çok sayıda kişi burs için müracaat ediyor. İlim Yayma Eğitim Merkezi kimlerin burs alacağına nasıl karar veriyor?

-Burslar için İlim Yayma Eğitim Merkezi Değerlendirme Komisyonu vardır. Bu komisyona İlim Yayma Vakfı Yönetim Kurulu Üyelerinden üç kişi ve yine aynı şekilde İlim Yayma Cemiyeti Yönetim Kurulu Üyelerinden de üç kişi katılmaktadır. Burslar komisyon tarafından yapılan mülakatlar sonucunda belli olur. Bursu veren İlim Yayma Vakfı’dır. Burs verilmesi uygun görülen öğrencilerin çalışmalarının takibini ve sekretaryasını ise İYEM olarak biz yaparız.

İlim Yayma Eğitim Merkezi aracılığı ile verilen Lisansüstü Eğitim burslarından kaç kişi, kaç ay süreyle yararlanıyor?

- Her yıl yaklaşık sene başı itibari ile 200 Yüksek Lisans ve 150 Doktora öğrencisine 10 ay devam eden burslar veriyoruz. Bu burslarımız daha önce 12 ay devam ediyordu. Şu anda 10 ay oldu. Fakat verilen miktar arttırıldı. Vakfımız bu konuda adına yakışır bir destek sağlamaktaydı. Ancak son dönemde birçok vakfın ve devletin vermiş olduğu bursların gerisinde kalmıştır. Bu nedenle bizde bu desteğin günümüz şartlarına uygun olarak düzeltilmesinin gerekliliğine inanıyoruz. Çünkü insanlar İlim Yaymayı ilime giden ara bir kuruluş olarak görmekte. Bu da İlim Yayma’nın misyonu gereği yapması gereken bir hizmettir.

İYEM, sadece burs hizmeti ile yetinmiyor bildiğimiz kadarıyla. Bunun dışında Eğitime ne gibi katkıların oluyor? Yani sizi "İlim Deryası"nda bir liman kılan başka şeyler nelerdir?

-İlim Yayma Eğitim Merkezi, Lisansüstü eğitim görenlere sadece burs vermekle yetinmemektedir. Burs verdiği her öğrencinin çalışmalarını takip etmekte ve gerektiği yerde çalışmalarının yayımlanması hususunda aracılık yapmaktadır. Ayrıca çeşitli şekilde eğitim desteği sağlamaktadır. Bu desteklerden en önemlisi ve İYEM'in Akademik dünyada adeta bir marka olarak bilinmesini sağlayan öğrencilerin, lisansüstü eğitimlerini sürdürebilmeleri için çok önem arz eden Yabancı Dil Seminerleridir. Türkiye'de maalesef Lisansüstü Eğitimde Yabancı Dil büyük bir sorun teşkil etmektedir. Biz İYEM olarak öğrencilerimizin bu sorunu aşmalarında da en önemli destekçilerinden birisiyiz.

İYEM'in akademik dünyada tanınmasına büyük katkı sağladığınızı söylediğiniz bu Yabancı Dil kursları ile ilgili biraz daha ayrıntılı bilgi verebilir misiniz?

-Bu çalışmayı iki grupta toplayabiliriz. Birincisi 1997 - 1998 eğitim öğretim yılından itibaren her yıl, İstanbul'daki İlim Yayma Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti yurtlarında kalan öğrencilere sene içi örgün öğretim gibi haftada 3 gün 3'er saat devam eden programlar düzenliyoruz. Her kurdan bir sınıf oluşturuyoruz. Bunun sebebi de oluşan grupları, hedeflenen neticeye ulaşıncaya kadar devam ettirebilmektir. Yani çok öğrenci değil de az öğrenci ama grubu sonuna kadar takip edebilecek öğrencilere, hizmet vermeye çalışıyoruz.

İkincisi ise, İstanbul dışından gelenlere yönelik programlar. Hem İlim Yayma Cemiyeti yurtlarından hem de Türkiye'nin dört bir yanındaki Üniversitelerde akademik çalışmalar yapan, ancak Yabancı Dil engeline takılan araştırmacıların bu problemini ortadan kaldırmaları için düzenli olarak hızlandırılmış yaz programları düzenliyoruz..

Yaz programları dediniz. Bu program hakkında biraz daha detaylı bilgi alabilir miyiz? Çünkü bu konuda bilgi edinmek isteyen çok kişi olacaktır? Bir de Abdullah Bey, Anadolu'dan geliyor dediğiniz öğrenciler peki İstanbul'a geldiklerinde nerede kalıyorlar, bu konuda sizin bir hizmetiniz var mı?

-Yaz programlarının hedefi KPDS, ÜDS ve TOEFL seviyesinde üst düzey Yabancı Dil seminerleri düzenleyerek, akademisyenlerin bu engellerini ortadan kaldırmalarını sağlamaktır.

Bu programlar yaz tatilinin olduğu Temmuz- Ağustos aylarında yapılmaktadır. Program boyunca katılımcıları, İlim Yayma Cemiyeti'nin uygun olan yurtlarında misafir ediyoruz. Gündüzleri merkezimizde hafta içi 5 gün 5'er saat bazen haftada 6 gün 5'er saatlik programlar düzenlemekteyiz.

Ağustos 2011 itibari ile 4000'in üzerinde öğrenci ve akademisyen dil seminerlerimizden istifade etmişlerdir. Sene içi ve yaz programları bu sayıya dâhildir.

Peki Abdullah bey, kursların kalitesi noktasında bir kıyas yapacak olursak, piyasadaki kurslara nazaran İYEM' in kalitesi nedir?

İstanbul Teknik Üniversitesinden emekli olan ve halen orada hizmet eden çok kıymetli, pedagojik anlamda ve alanlarında deneyimli ve kaliteli hocalarla çalışıyoruz. Bunlar sıradan kursların istihdam ettiği gibi hocalardan olmayıp kendi öz yeterliliğini ispat etmiş hocalardır. KPDS, ÜDS noktasında ise piyasadaki diğer kurumlardan farklı bir noktadayız. İyi hocalarla, doğru zamanlama ve düzenli seminerlerle verimli programlar düzenledik ve çok verimli sonuçlar aldık. Nitekim birçok üniversiteden "Biz İYEM'e gitmeden ÜDS ve KPDS'yi halledemeyeceğiz." Diye haberler gelmektedir. Bu tür haberler bizi ve kurumumuzu çok memnun etmektedir.

İlim Yayma Eğitim Merkezi hangi dillerde ve hangi seviyede kurslar düzenliyor?

Şu an itibari sabah programı olarak birer İngilizce ve Almanca hazırlık sınıfı, Akşam programlarında ise; Elementary, Pre Intermediate, Intermediate, Upper Intermediate, ve TOEFL olmak üzere 5 ayrı sınıfta seminerlerimiz devam etmektedir. Ayrıca her ÜDS/KPDS sınavı öncesi bu programlarımız sürekli olarak yapılmaktadır. ÜDS sınavı her Mart ve Ekim ayları, KPDS sınavı ise Mayıs ve Kasım ayları olmak üzere yılda iki kere yapılmaktadır.

Abdullah Bey, dil öğreniminde en çok şikayet edilen konulardan biriside kursların yüksek fiyatlar talep etmesi. İlim Yayma Eğitim Merkezinde nasıl bir uygulama var?

Burası ticari amaçla kurulan bir kurum olmadığı için diğer kurslardan farkımız sadece öğrenciyi teşvik edici, öğrenciyi bağlayıcı nitelikte bir katılım ve devam sözleşmesi yapılmaktadır. İlim Yayma Vakfı, Misafirhane ve İbn'ül Emin Mahmut Kemal İnal Yurdunda kalıp seminerlere düzenli devam eden ve başarılı olan öğrencilerimize katkı sağlamaktadır.

İlim Yayma Eğitim Merkezinin gelecekle ilgili planları nelerdir?

İlim Yayma Eğitim Merkezi Akademik dil programları konusunda iddialı ve gelişip kendini yenilemeye açık bir kurumdur. İngilizce ve Almanca programları periyodik ve düzenli olarak yapılmaktadır. Bunun yanında Arapça, Farsça, Fransızca ve Boşnakça seminerleri de gelen talep doğrultusunda düzenlenmektedir. Hatta Boşnakça programını ilk defa Türkiye'de düzenli bir program olarak başlatan bir kurum olmuştuk. Bizden sonra bir takım belediyeler bizim çalıştığımız hocalarla bu programları devam ettirmektedirler.

Abdullah Bey çok teşekkür ediyoruz. İYEM'i daha yakından tanımamıza yardımcı oldunuz. Söyleşimizi bitirmeden önce bu güzel eğitim yuvasının Müdürü olarak neler söylemek istersiniz?

Bir bedenim iki parçası olarak düşündüğüm Vakıf ve Cemiyet Yönetim kurullarına ve İlimi Yaymaya gönül vermiş değerli başişçılarımıza, bugüne kadar bu çatı altında hizmet almış her öğrenci adına teşekkür ediyorum. İlim Yayma yurtlarındaki yöneticilerimizden, gerek çalışanlarını gerekse öğrencilerini İlim Yayma Eğitim Merkezine yönlendirilmeleri konusunda desteklerinin devamını bekliyoruz.

Merkezimiz 1997 yılında sadece 2. katta bir odada hizmet verirken, 1998' de iki katta hizmet vermeye başladı. Daha sonra Cemiyet ve Vakfın gayretli girişimleriyle buralar peyderpey satın alındı. İdari katı İlim Yayma Cemiyeti kendi imkânlarıyla, giriş ve asma kat ise müşterek olarak satın alınarak İlim Yayma Vakfına tahsis edildi. Burası Vakıf ve Cemiyetin bir çatı altında bulunduğu yer olduğundan bunun tabii sonucu olarak buradaki hizmetler iki kurumun desteği ile sürdürülmektedir. Önceki hizmetlerimiz mekânın küçük oluşu sebebiyle daha dar daha kısıtlı bir alanda sürdürülmekteydi. Cemiyetin çabalarıyla çatı katının düzenlenmesi, Vakfın katkısıyla da dış cephe yapımının tamamlanmasından sonra hizmet alanımız ve kalitemiz büyük oranda gelişmiştir. Merkezimizde mevcut sınıflara ek olarak çok amaçlı bir salonumuz; kantin, mescit ve oksijen deposu olarak kullanılan güzel bir balkonumuz mevcuttur.

Binamızın tadilat sonrası iç ve dış görüntüsü itibari ile gerçekten ilim yuvasına yakışır bir şekilde dizayn edilmiş olması burası için rüyalarımın gerçekleştiğinin bir göstergesidir. Bu da benim için ayrı bir huzur ve mutluluk kaynağı olmuştur. Çünkü bu binanın köhne halinden bu hallere geliş aşamasını bizzat yaşayan kişi olarak, mütemadiyen takip ve taleplerimizin olumlu semeresini görme fırsatını bana yaşatarak, şu anki haline gelmesinde katkısı olan İlim Yayma Yöneticilerine, en kalbi duygularıyla şükranlarımı sunar, daha nice binlerce öğrenciyi hizmet edebilmeyi ümit ederim.

İlim Yayma Eğitim Merkezi (İYEM) adına bir kez daha katkısı olan herkese teşekkür ederim.

Abdullah TIRABZON kimdir?

1965 Hatay ili Hassa ilçesinde doğdu. Liseyi Hassa Lisesi'nde tamamladı. 1994 yılında Mekke Ümmü'l-Qura Üniversitesi, İslam Hukuku Bölümünü bitirdi. Hatay Kırkhan İmam Hatip Lisesi'nde sözleşmeli olarak kısa bir süre öğretmenlik yaptı. 1995-1997 yılında Van 100.Yıl Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak yüksek lisansını tamamladı. 1997 yılında İlim Yayma Eğitim Merkezinde Yönetici olarak göreve başladı. O günden bugüne 14 yıldır aynı yerde hizmetini sürdürmektedir. Uzun bir süreç olan doktora eğitimini de tamamlayarak Aralık 2010 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku bölümünde Yardımcı Doçent olarak göreve başladı. Halen Öğretim üyeliğinin yanında İlim Yayma Vakfı'nın akademik danışmanlığını sürdürmektedir.

► Korkut Özal

Darbelerle kesilen uzun soluklu bir mücadele:

Korkut Özal'ın Siyaset Hayatına Bir Bakış

İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında bulunan Korkut Özal akademik kimliğinin de gerektirdiği şekilde yaşamı boyunca ilmi ve kültürel çalışmalarla iç içe olmuş, aktif siyaset için de bulunduğu yıllarda da bu alanlardaki gayretleri azami ölçüde desteklemeye çalışmıştır.

Türkiye'de Müslümanların siyaset sahnesine ilk defa aktif bir şekilde çıktıkları, mevcut siyaset anlayışlarının dışında bir dil ve söylem geliştirerek halkın inanç ve düşüncelerine tercüman olma gayreti gösterdikleri, birbirinin varyantı olan iki partili işleyişi bozarak uzun bir aradan sonra İslamcılığı yeniden bir alternatif olarak gündeme getirdikleri tarih siyaset bilimcilerinin de açık ve net bir şekilde kabul ettikleri üzere Milli Nizam Partisi'nin kurulduğu 1969 senesidir. Dindarların siyasetle ilişki kurmalarında akla gelen ilk figürlerden birisi Necmeddin Erbakan ise bir diğeri de uzun yıllar boyunca çeşitli kademelerde devlet memurluğu yaptıktan sonra Milli Görüş içinden siyasete atılan ve dindar kimliğinden taviz vermeksizin uzun yıllar boyunca aktif bir siyasi aktör olmayı sürdüren Korkut Özal'dır.

Korkut Özal'ın hayatına göz atıldığında dikkati çeken ilk nokta hareketli bir karaktere ve dolayısıyla yaşantıya sahip olduğudur. 29 Mayıs 1929'da, Malatya'da, Hafize ve Mehmet Siddik Özal'ın çocuğu olarak dünyaya gelen Korkut Özal'ın doğum yeri ve içinde yetiştiği şehrin kültürü de İslami hassasiyetlerin yoğun olduğu, cemaatlerin aktif bir sosyolojik role sahip olduğu dindar bir kültürdür ve hayatının tamamında belirleyici rol oynayacak kimliğinin oluşmasında ailesinden edindiklerinin yanı sıra içinde yetişmiş olduğu bu ortamın da ciddi bir etkisi vardır.

İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi'nden İnşaat Yüksek Mühendisi olarak mezun olmasının ardından Eylül 1951'den

Mart 1961 tarihine kadar Devlet Su İşlerinde önce Malatya Şube Baş Mühendisi ardından Elazığ Bölge Müdürü ve son olarak Genel Müdürlük İşletme Dairesi Reisi olarak hizmet veren Korkut Özal, 1956-57 yıllarında yüksek lisansını Amerika Birleşik Devletleri'nde tamamladı. Ülkesine döndükten sonra 60-61 tarihlerinde Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak akademisyenliğe adım attı. Aynı üniversitede 1962'de Asistan Profesör, 1965'te Asosyo Profesör oldu. Uzmanlaştığı alanlarda dersler verdi ve muhtelif araştırmaları yönetti. Mayıs 1967'de, dönemin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın kendisine yapmış olduğu teklifi kabul ederek Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) Genel Müdürü oldu. 12 Mart darbesinin ardından bu makamdan ayrılmak durumunda kalan Özal, ODTÜ'deki öğretim üyeliğine geri döndü.

Özal'ın siyasete atılması da bu sürece rastlar. Bir yazısında "Fikir, inanç ve girişim özgürlükleri başta olmak üzere haberleşme, örgütlenme, özyönetim ve benzeri hak ve özgürlükler, insanların evrensel değerleridir. İnsan her yönüyle hür olmalı; inandığını yaşayabilmeli, düşündüğünü söyleyebilmelidir" diyen Korkut Özal'ın bu ifadeleri kendi siyaset felsefesini de özetlemektedir. 1969'da kurulan ve çıkarttığı 1 bağımsız milletvekili ile fazlasıyla ses getiren MNP'nin laiklik karşıtı olduğu gerekçesiyle kapatılmasının ardından aynı kadrolar yaklaşık 1,5 yıl sonra da, Milli Selamet Partisi adıyla yeni bir parti kurdular. Korkut Özal bu yeni partinin aktif isimlerinden birisi olarak önce 1973 sonra da 1977 seçimlerinde iki defa üst üste Erzurum milletvekili seçildi. 12 Eylül 1980'e kadar devam eden aktif politika hayatında iki defa Tarım ve bir defa da İçişleri

Bakanlığı yapan Özal, 12 Mart da olduğu gibi 12 Eylül darbesi sonrasında da yürütmekte olduğu vazifeden ayrılmak zorunda kaldı. Darbe sonrasında İslam Bankacılığı, uluslararası petrol ticareti ve yurtdışı inşaat hizmetleri alanlarında faaliyet gösteren şirketlerin kurucusu ve üst yöneticisi olarak görev yapan Özal'ın ağabeyi Turgut Özal'ın kurucusu ve lideri olduğu Anavatan Partisi 6 Kasım 1983 genel seçimlerinde tek başına iktidar oldu ve daha sonra cumhurbaşkanlığına seçilecek olan Turgut Özal aktif siyasete atılmış oldu. Ağabeyi ve Türkiye Cumhuriyeti 8. Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1993'de vefat etmesinin ardından siyasete geri dönen Korkut Özal 1995 seçimlerinde İstanbul 1. Bölgeden milletvekili seçildi. TBMM İçişleri Komisyonu Başkanlığı ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGIT) Türkiye Parlamento Grubu Başkanlığı yaptı. ANAP'ın başını çektiği 55. hükümete güvenoyu veren Korkut Özal, Mesut Yılmaz'ın Başbakanlık yaptığı bu hükümetin izlediği politikaların ANAP'ın Turgut Özal dönemindeki siyasetine tamamen ters bir yön kazandığını söyleyerek önce parti içinde bir mücadeleye girişti, fakat bunun sonuçsuz kalması üzerine 1997'de ANAP'tan istifa etti. 28 Eylül 1997 günü toplanan Demokrat Parti Kongresi'nde bu partinin genel başkanlığına seçildi, 2001 senesinde ise bu görevden ayrıldı.

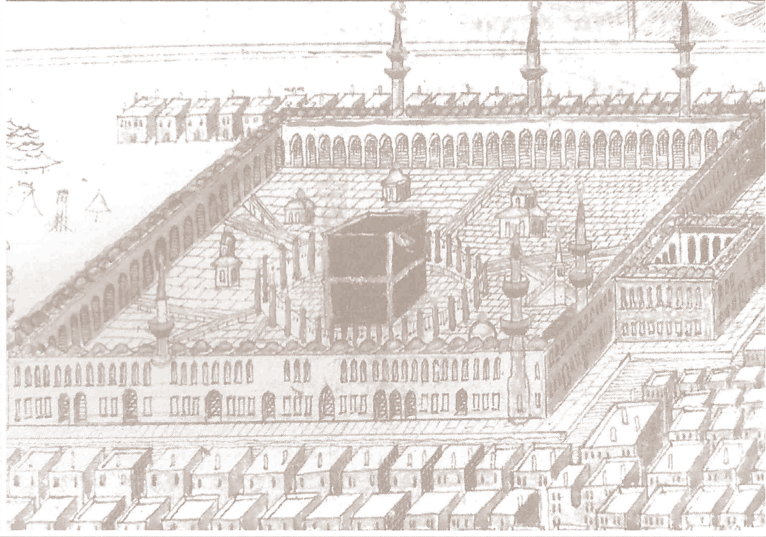
1973 yılında kurulan İlim Yayma Vakfı'nın ilk kurucuları arasında bulunan Korkut Özal akademik kimliğinin de gerektirdiği şekilde yaşamı boyunca ilmi ve kültürel çalışmalarla iç içe olmuş, aktif siyaset içinde bulunduğu yıllarda da bu alanlardaki gayretleri azami ölçüde desteklemeye çalışmıştır. Korkut Özal'la ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek için, Turgut Özal'ın ölümüyle ilgili şüphelerinden Ak Parti'nin kuruluş yıllarına, Kıbrıs Harekâtı konusundaki düşüncelerinden yeni anayasa tartışmalarına hâtıralarını ve siyasi kanaatlerini bir bütün hâlinde okura sunduğu Devlet Sırrı (Yakın Plan yayınları, 2010) adlı kitabından faydalanılabilir.

Vakıf

Unuttuğumuz Kadim Komşu: POLONYA

Türkiye'nin son on yıl içerisinde dış politikadaki sıradışı aktifliği ve bu aktifliğin temel paradigmasını oluşturan kültürel hinterland ve stratejik derinlik söylemi şüphesiz tarihsel bağla kurulan ilişkilere de referansta bulunuyor. Tarihsel referanslarını sağlam zemine oturtup, gelişmeleri doğru okuyan bir Türkiye, kendi resmi sınırlarının ötesindeki coğrafyalara uzanıyor.

Resmi olduğu kadar tarihsel coğrafyasını da dikkate alan Türkiye'nin ilk hatırlayacağı sınırdaşlarından birisidir Lehistan, namı cediti ile Polonya. Her toplumda olduğu gibi, Türk toplumunun da zihninde bir takım ön kabuller vardır diğer milletler hakkında. Mesela Japonlar çok okur, Almanlar teknikte bir numaradır, Pakistanlılar kardeştir... Polonya dediğimizde ise ilkin nasıl bir tepki vereceğimiz konusunda ön kabulümüz yoktur genel olarak. Fakat tarihsel verilere baktığımızda görüyoruz ki Fransa ile olan ilişkilerimizden çok daha kadim irtibatımızın olduğu bir ülke; Lehistan...¹

Lehler ile Osmanlılar arasındaki ilk ilişkiler 1414 yılında Lehler tarafından Edirne'ye gönderilen bir elçi ile başlar ve bundan sonra Osmanlıların en fazla ilişkide olduğu devletlerden birisi olacaktır Lehistan.²

Öyle ki 1795'te Lehistan dönemin üç büyük kara devleti tarafından işgal edildiğinde bile (Avusturya, Prusya, Rusya) bu işgali tanımaz Osmanlı. Sadrazamın payitahttaki elçileri kabul ettiği bir sırada "Lehistan Sefiri nerede?" sorusunun cevabı "Lehistan Sefiri yolda, ancak yollardaki müşkülât yüzünden gecikmiştir" olmuştur tam yüz yirmi yedi yıl boyunca...

X. yüzyılda Baltık denizinin altında, Slav ırklarının

zamanla birleşmesi ile oluşur Lehistan. 963 yılında kesin olarak devletleşen Lehistan'ın ilk lideri Mieszko'dur. Hıristiyanlığa geçişle (967'den itibaren) ilgili bilgiler net değildir. Bunda Mieszko'nun kararının etkili olduğu düşünülüyor, fakat tercihin Ortodoksluğu seçen Slavların aksine Roma yönünde kullanılması, Lehistan'ın gelecek bin yıldaki ilişkilerinde (özellikle Rusya ile) etkili olacaktır.³

Böylece Slav fakat Ortodoks değil, Roma-Cermen havzasına dahil olan Katolik bir Lehistan resmi çıkacaktır ortaya.

Tarihi süreç içerisinde Osmanlılar, Avusturyalılar, Almanlar ve güç kazanmaya başlayan Ruslar arasında kalan Leh'ler 1683 yılından sonra Türk korkusunun ortadan kalkmasıyla, siyasi varoluş sebebini yitirir. Avrupa'nın Türk korkusundan arınmasıyla, Lehistan'ın Avrupa haritasından silinmesi paralellik gösterir. 1683'te Türklerin geri çekilmesi, Lehistan coğrafyasını sadece büyük oyunun hamle alanı haline getirmemiş, aynı zamanda ülke olarak varolmalarını imkansız hale getirmiştir. Jan Sobieski Katolikliği kurtarmak adına Osmanlıya yaptığı hamleyi, kısa süre sonra ülkesinin Avrupa haritasından silinerek ödeyeceğini nasıl bilebilirdi? Kaldı ki bu istila ortak kültür havzasına sahip dindaşları tarafından yapılacaktı ve bu ardi ardına üç kez tekrarlanacak olan bir süreçti, ikinci dünya savaşından sonra Polonya'nın yeniden kurulmasına kadar. Almanlar ve Ruslardan öylesine çekmiştir ki Lehler, sizden gördüğümüzü Osmanlıdan görmedik demek istercesine bir atasözü oluşmuştur kültürlerinde; Türk atları Vistül nehrinden su içmeden

¹ Kanuni Sultan Süleyman zamanında her iki hükümdarın ölümüne kadar geçerli olan "Ebedi Barış" antlaşması imzalanmıştır (Ocak 1533). Böylece Polonya Fransa'dan çok daha önce Osmanlı Devletinde önemsenen ve bir takım ayrıcalıklar tanınan devlet haline gelmiştir. Konuyla ilgili detaylı bilgi için bakınız: Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, "Polonya" Maddesi, C.32, S.312

² 1414'te Macar Kralı Sigismund'un Leh kralına gönderdiği bir rica mektubu, Polonya-Litvanya Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin yeni bir dönemini başlattı. Söz konusu mektupta Sigismund, Osmanlılar karşısında Lehistan kralından yardım istiyordu. Jagiello askeri katkı yerine Sultan I. Mehmet Çelebi'ye Skarbek z Gory (Gura'lı Sıkarbek) ve Grzegorz Ormianin (Ermeni Gregor) adlarında iki sefir gönderdi. Bu ilk sefaret, Osmanlı İmparatorluğu ile Lehistan-Litvanya Krallığı arasındaki resmi ilişkilerin başlangıcı olarak düşünülebilir. Konuyla ilgili: Patrycja Özcan, Polonya Cumhuriyeti Büyükelçiliği, Ankara: <http://www.ankara.polemb.net/index.php?document=98&PHPSESSID=95c35a8a55e60b8b52dbc735ef1736c2>

³ Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi, "Polonya" Maddesi, C.32, S.309

Polonya rahat yüzü görmez!⁴

1795'te Lehistan'ın işgal edilmesinin ardından, Osmanlı-Lehistan ilişkileri de ilk yılların tersine, müttefik olma yolunda ilerlemiştir. Bu konuya geçmeden önce Cemil Meriç'in bu ülke ile ilgili yazdıklarına yer verelim;

"Polonya'da neler oluyor? Dava, talihsiz bir kavmin çilesine eğilmek, tarihin derinliklerinden ibret dersleri çıkarmak değil, Sovyet Rusya'nın dillere destan makyavelizmini bir kere daha yermek. Oysa Polonya meselesi Osmanlı tarihçilerini sık sık uğraştıran bir konu. Lehistan niçin ve ne zamandan beri Polonya olmuş? Merak eden yok. Polonezköy'ün nefis piliçleri Polonya'nın çileli tarihinden daha çok ilgi uyandırıyor. Oysa bu talihsiz ülkenin insanları düşünce hayatımızda da silinmez izler bırakmış. Mustafa Celaledin 1848 ihtilaline katıldığı için vatanını bırakmak zorunda kalan Polonya asillerinden Constantin Bergenski'dir. Bu zat 1828'de Kleszov'da doğmuş ve civardaki papaz mektebinde tahsil görmüştür. Polonya İstiklal savaşlarında başarı kazanamayınca birkaç vatandaşı ile Türkiye'ye sığınmış, yüzbaşı olarak Osmanlı ordusuna girmiş, harita şubesine memur edilmiş, İslamiyet'i kabul etmiş, Şeyhülislam kendisine Mustafa Celaledin adını vermiş... 1875'de Karadağ savaşlarında yaralanarak ölmüş. Celaledin Paşa'nın ünlü eseri "Eski Türkler" (Les Anciens Turcs). Paşa eski Yunan ve Latin kaynaklarına dayanarak ilkçağ kavimleri arasında Türklerin çok geniş bir yeri olduğunu iddia eder, söylediklerine delil olarak da Herodot, Strabon, Thukidides v.b. gibi klasik tarihçilerin eserlerini gösterir. Önemli olan nokta, içlerinde doğru tarafları olan bu filolojik fantezilerin çevrildiği hedef, yani Türklerin kendi kendilerini küçük görmemeleri, büyük bir kavimler ailesinden gelmiş olduklarını hatırlatmasıydı. Nitekim Mustafa Celaledin'in bu tezi sonraki nesillerde de tutundu ve ardından gidenler oldu."⁵

Cemil Meriç'in belirttiği gibi, Osmanlıya sığınan ve gelen birçok Leh burayı öz vatani gibi sevmiş ve benimsemiştir. Bunlardan bir diğeri olan Kaszielski

İslamiyet'i kabul etmiş ve Sefer Paşa adıyla Kırım Savaşına katılmıştır.⁶

Osmanlı Devletinde görev alan Lehler arasında askerlik dışında siyasi ve idari alanda da görev yapanlar olmuştur. Örneğin yukarıda Cemil Meriç'in bahsetmiş olduğu Mustafa Celaledin Paşa'nın oğlu Enver Paşa da uluslar arası siyasi ihtilafların çözülmesinde görev almış ve bunda başarılı olmuş kişilerdendi.⁷

Bir başka Leh, Bilinski Müslüman olunca, Sadeddin Nihat Paşa adını almıştır. Türk hizmetinde iyi bir isim yapan Paşa'nın oğlu Alfred Rüstem veya Ahmet Rüstem Bey, Osmanlı İmparatorluğunun son elçilerindendi. Paris'te ve Washington'da elçilik müsteşarlığı yapmış sonrasında da elçilik görevini yürütmüştür. Milli mücadele davasına katılıp, Sivas Kongresi dolayısıyla Anadolu'ya geçerek, Mustafa Kemal'in yanında yer almıştır. Son Osmanlı Meclisine Ankara Mebusu seçilerek İstanbul'a gelmiş, daha sonra ilk Türkiye Millet Meclisine katılmıştır. 1920 tarihinde milletvekilliğinden istifa etmiş, Atatürk'ten hakaret gördüğü iddiası ile Ankara'dan ayrılıp Avrupa'ya gitmiştir. 1862 yılında doğan Alfred Rüstem Bey 1935 yılında vefat etmiştir. Washington elçiliği sırasında Müslüman olmuştur. Bazı tarihçiler Ahmet Rüstem Bey'i, İtalyan kökenli ünlü Osmanlı elçilerinden Rüstem Paşa'nın Oğlu sanırlar. Bu tamamen yanlıştır. Ahmet Rüstem Bey, Lehistanlı (Bilinski) Sadettin Nihat Paşa'nın oğludur.⁸

Osmanlıya iltica eden Lehler arasında diplomasi ve protokol alanında geniş bilgileri bulunan iki kardeş de vardır; Mehmet ve Ahmet Bey. Lehistan'da kullandıkları soyisimleri Polaweski idi. Bu iki kardeş Damat Fethi Paşa'nın Paris'e elçi giderken hizmetinde bulunmuşlardır.⁹

Osmanlıya sığınan Lehler arasında hem yazar hem de üst düzey askeri görevlerde bulunanlar olmuştur. Örneğin, yazar olan Michal Czajkowski Lehistan'da 1830 Kasım ayaklanmasına katılmış Czartoryski' nin diplomatik ajanı olarak, Roma ve Balkanlarda bulunmuş, daha sonrada İstanbul'a gelmiştir.

⁴ Sözün farklı versiyonları da vardır. Örneğin; Türk atları Vistül nehrinden su içmeden bize adalet yüzü yoktur...

⁵ Cemil Meriç, Kültürden İrfana, S.325-326, İnsan Yayınları, 1986. Ayrıca Cemil Meriç'in işaret ettiği konu ile ilgili bakınız: Hilmi Ziya Ülken "Türkiye'de Çağdaş düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul 1960.

⁶ İrfan Ünver Nasrattinoğlu, Dünkü ve Bugünkü Polonya Gezi Notları, S.109, Sistem Ofset Matbaası, Ankara 1987.

⁷ A.g.e, S.108

⁸ A.g.e, S.110

⁹ A.g.e, S.112

1850'de Müslüman olup Mehmet Sadık adını almıştır. Czartoryski ile bağıni koparmaksızın, Osmanlı askeri hizmetinde çalışmıştır. Türk topraklarındaki Polonya Lejyonunun kurucularındandır.¹⁰

Osmanlıya sadece diplomasi ve askeri alanda değil, sanat ve musiki alanlarında da ciddi katkılar sağlamış Lehler vardır. Bu isimlerin başında şüphesiz ki Wojciech Bobowski gelmektedir.

Wojciech Bobowski Leh asıllı olup, Kırım Hanlığı ordusu tarafından bir savaşta esir alınmıştır. Edirne Sarayında bir süre tutulup misafir edildikten sonra, İstanbul'a Topkapı sarayına gönderilmiş ve Müslüman olduktan sonra Santuri Ali Ufki Bey adını almıştır. Hali hazırda bu isimle birçok bestesi mevcuttur ki bunlardan en meşhur olanı "Uyan Ey Gözlerim Gafletten Uyan" isimli, Güftesi Sultan III. Murad Han'a ait olan ilahidir. Enderun'da eğitim gördüğü gibi görev de yapmıştır. İstanbul'a gelmesinden sonra çeşitli Türk sazlarını ve bilhassa Santuru iyi derecede çalmayı öğrendiği için "Santuri" ismiyle anılmış ve kendisine ayrıca "Bey" unvanı verilmiştir.¹¹

Yüksek nota bilgisinden dolayı da duyduğu şarkıları arşivlemiştir. Böylece Türk musikisinin bazı eserlerini kaybolmaktan kurtarmıştır. Eserlerinde kendisinden daima "Ali Ufki Bey" olarak bahsetmektedir. Eski Yunanca, Latince, Lehçe, Farsça ve daha birçok dil bildiği rivayet edilir. Bir dönem tercüme faaliyetlerinde de bulunmuştur. Albertus Bobovius ismiyle Kitabı Mukaddesi Osmanlı Türkçesine çeviren ilk kişi olarak bilinir ve iddiaya göre günümüzdeki İncil tercümeleri bu tercümeyi esas alırlar.

Bobowski'nin "Mecmua-i Saz ü Söz" adlı bir musiki kitabı vardır ki bu eser Türk musikisinin 17.yüzyıl ve öncesine ışık tutar. Ayrıca Osmanlı'da Saray hayatını anlattığı "Topkapı Sarayında Yaşam" isimli bir eser kaleme almıştır.¹² Rivayete göre 1685 yılında vefat etmiştir.

İstanbul'da yaşayan Kazimir Rubolowski de tanınmış

bir ressamdır. II. Dünya savaşında Polonya'nın işgali üzerine Türkiye'ye sığınmış daha sonra Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiştir. Prof. Rubolowski İtalya, Fransa, İsviçre ve Amerika'da yıllarca sanatını sürdürmüştür.¹³

Osmanlıda görev yapmış olan ve arşivlere girmeyen daha birçok Leh olduğu tahmin edilmektedir. Her iki ülkenin arşivinde kayıtlı olanlar da ciddi bir çalışmaya tabi tutulup tamamıyla ortaya çıkartılmamıştır ne yazık ki. Oysa Lehistan, Osmanlı tarih yazımı için kilit ülkelerden biridir. Bu konuyla ilgili bir takım çalışmalar olsa da yeterli değildir. Örneğin Osmanlı-Lehistan diplomatik ve siyasi ilişkilerini hem Osmanlı ve Leh hem de diğer batı dillerini kullanarak ele alan çalışmalar Dariusz Kolodziejczyk¹⁴ tarafından ortaya konulsa da bu çalışmalar daha çok 17.yüzyılın sonuna kadardır. Dolayısıyla 18.ve 20. Yüzyıllar arasındaki Türk-Leh ilişkileri aydınlatılmayı beklemektedir.¹⁵

Uzun yıllar birlikte yaşamının vermiş olduğu etkiyle, Polonya kültüründe Türklere ait birçok unsur da göze çarpmaktadır. Örneğin erken dönem Polonyasında Leh soyluları arasında Osmanlı tarzı giyinmenin moda olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte "köşk (kiosk), torba, haraç (haracz)" gibi Türkçeden Lehçeye geçmiş kelimeler mevcut.

Türk dili gerek günümüz gerekse erken dönem Polonyasında ilgilenilen dillerin başında gelmektedir. Fransız asıllı Polonyalı Fraciszek Meninski (1623-1698) 1681 yılında "Thesaurus linguarum orientalium turcicae, arabicae, persicae" isimli sözlüğü yayınlamıştır.¹⁶

Ayrıca II. Viyana kuşatmasının komutanı ve aynı zamanda Leh kralı olan Jan Sobieski Türkçe bilmektedir.¹⁷

Günümüzde ise Krakov, Varşova, Poznan gibi Polonyanın en önemli şehirlerindeki üniversitelerde Türkoloji bölümleri mevcut olup, bu bölümlerde

¹⁰ Seda Köycü Arslantekin, Adam Miczkiewicz ve İstanbul, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 45,2 (2005), S.6

¹¹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Ali_Ufki%AE_Bey

¹² Konuyla ilgili detaylı bilgi için bakınız: Topkapı Sarayında Yaşam, Albertus Bobovius ya da Santuri Ali Ufki Bey'in Anıları, Santuri Ali Ufki Bey, Kitap Yayınevi, 2002

¹³ A.g.e.S.114

¹⁴ Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15-18th Century), An Annotated Edition of Ahdnames and Other Documents, Dariusz Kolodziejczyk, Brill, Leiden, Boston, Köln, 2000

¹⁵ Konuyla ilgili "Lehistan'dan Polonya'ya: Polonya Tarih yazımında Türkler ve Türkiye", Hacer Topaktaş, Literatür Dergisi, 15.sayı, s.537-590

¹⁶ Bu sözlük günümüzde tıpkıbasım olarak Simurg Kitabevi tarafından yayınlanmıştır.

¹⁷ Hacer Topaktaş, Polonya'ya: Polonya Tarih yazımında Türkler ve Türkiye", Literatür Dergisi, 15.sayı, s.540

Türk dili ve edebiyatı, Türk tarihi, Türk lehçeleri üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Osmanlı-Leh ilişkilerinde öne çıkan isimlerden birisi olarak, Lehlerin milli şairi olan Adam Mickiewicz'i zikretmek gerekir. Hayatını ülkesinin bağımsızlığına adanmış Mickiewicz, "Ballady i Romanse" (Baladlar ve Romanlar) isimli çalışmasıyla Leh edebiyatında Romantizm döneminin başlatıcısı sayılır.

Lehistan'ın işgal altında olduğu sırada ortaya çıkan romantizm akımının en temel özelliği silahlı mücadele ile bağımsızlığa kavuşma vurgusudur. Mickiewicz de eserlerinde "Mesihçilik" düşüncesiyle milletin bağımsızlık savaşlarına destek vermektedir. Ona göre ülkesi savaşarak bağımsızlığına kavuşacak ve böylece işgal altındaki diğer milletlere örnek oluşturarak bir kurtarıcı, bir Mesih olacaktır. Fakat, Mickiewicz sadece eserleriyle ülkesinin bağımsızlık hareketine destek vermez, aynı zamanda bir takım misyonlar üstlenir. Şair, 1855 yılında göçmen olarak yaşadığı Paris'ten Fransa Eğitim Bakanlığının bilimsel bir görevlendirmesiyle İstanbul'a gelir. Oysa şairin İstanbul'a gelişi amacı farklıdır. 4 Ekim 1853'te başlayan Fransa ve İngiltere'nin Rusya'ya karşı Osmanlı'yı desteklediği Kırım Savaşı toprakları Rusya tarafından işgal edilmiş olan Lehler için de bir fırsat olur. Ortak düşman Ruslara karşı Lehler Osmanlıyla birlikte savaşarak bağımsızlıklarını kazanmaya çalışacaklardır. Bu sebeple başkent İstanbul'da bu konuyla ilgili çalışmalar yapan Polonya Şark Ajansı ve Türk topraklarında bir Polonya askeri birliği bulunur. Şairin İstanbul'daki gizli misyonu, bu askeri birlik ile bağlantıya geçmek ve Osmanlı yönetimindeki bu Leh birliğinin Türk topraklarındaki konumunu güçlendirmektir.

Bir ay İstanbul'da yaşayan şair, bir rivayete göre koleraya tutularak, bir rivayete göre muhalifleri tarafından öldürülerek yaşamını yitirmiştir. Hayatının son bir ayını İstanbul'da geçiren ve burada hayata veda eden Lehlerin milli şairi adına İstanbul'da bir müze de mevcuttur.

Lehler I.Dünya savaşından sonra bağımsızlıklarını

kazanırlar, II. Dünya savaşında tekrar işgale uğrarlar fakat savaşın sonunda Polonya bağımsız bir devlet olarak yeniden kurulur.

Polonya ve Türkiye, bir zamanlar sınırdış olan iki ülke iken günümüzde birbirinden hayli uzaklaşmış bir görüntü çizse de, tarihsel ilişkiler aydınlatıldıkça her iki ülkenin ortak mirası daha fazla gün yüzüne çıkacak ve bu iki ülkenin ismi gelecek yıllarda daha sık anılacaktır.

KAYNAKÇA

- ARSLANTEKİN Seda Köycü, Adam Mickiewicz ve İstanbul, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 45, 2, 2005
- KOŁODZIEJCZYK Dariusz, Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15-18th Century), An Annotated Edition of Ahdnames and Other Documents, Brill, Leiden, Boston, Köln, 2000
- NASRATTINOĞLU İrfan Ünver, Dünkü ve Bugünkü Polonya, Gezi Notları, Sistem Ofset Matbaası, Ankara, 1987
- MERİÇ Cemil, Kültürden İrfana, İnsan Yayınları, 1986
- TOPAKTAŞ Hacer, Polonya'ya: Polonya Tarih yazımında Türkler ve Türkiye", Literatür Dergisi, 15.sayı, 2011
- TÜRKİYE DİYANET VAKFI, İslam Ansiklopedisi "Polonya" maddesi, C.32
- WECLAWOWICZ Grzegorz, Contemporary Poland, Space and Society, UCL Press, 1996
- Online: "Ali Ufki Bey" maddesi 14.10.2011 tarihinde görüldü.

18 Seda Köycü Arslantekin, Adam Mickiewicz ve İstanbul, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 45,2 (2005), S.2

► Rasim Özdenören

Rasim Özdenören Öyküsünün Dayanakları: Çözülme, Tasavvuf, Ölüm

Abdullah Uçman, 1973 yılında yayınlanan "İkinci Yeni Çevresinde İlk Denemeler" başlıklı yazısında, modern bir Batı felsefesi olan varoluşçuluk ekseninde şekillenen İkinci Yeni akımının öykücülerinden kabul edilen Demir Özlü, Erdal Öz, Orhan Duru, Adnan Özyalçın ve Ferit Edgü gibi isimlere üç isim de kendisi ekler: (Hastalar ve Işıklar'da yer alan, klasik "hikâye" türüne uymayan mensur şiir görünümündeki yedi öyküsüyle) Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu ve Durali Yılmaz. Uçman, Rasim Özdenören'in bu yeni öykü denemelerinde ele aldığı kahramanların "genellikle tedirgin, çevresiyle uyşamayan; fakat dirençli, birşeyler yapmak, birşeyleri düzeltmek isteyen" insanlar olduğunu söyleyerek; bunalımlı, mutsuz, ruh dünyalarındaki karmaşık problemlerle boğuşan bu kişilerin başrolde olduğu öyküleri, "çevreyle uyşamayan kişilerin bunalımlarının dışı vurulması" şeklinde tanımlanan egzistansiyalizmle ve onun edebiyatımızdaki yansıması olan İkinci Yeni ile ilişkilendirir.¹

Farklı Ortaklıklar

Rasim Özdenören'i Batı kültürüyle hemhal olmuş İkinci Yeni öykücülerinden kesin olarak ayıran en önemli mesele yerliliktir. Sezai Karakoç da, Özdenören'in ilk öyküleri üzerine yazdığı bir yazıda bunu vurguluyarak, Hastalar ve Işıklar'ın "kendine gerçekçi adını veren, bol örnekli, çok propagandalı, röportaj benzeri bir öz taşıyan, sanat katına bir türlü varamamış İkinci Yeni hikâyeciliğinin, bir türlü yerleşememiş, yabancılikten kurtulamamış varoluşçu hikâyeciliğinin gelip de tıkanıp, söndüğü, son

sınırlarına varıp ufukta netliklerini kaybettiği bir dönemde" yayınlandığını söylemiştir.² "Yabancılikten kurtulamamış varoluşçu hikâyeciliği" ve "sanat katına bir türlü varamamış İkinci Yeni hikâyeciliği" gibi ifadelerle nitelediği öykü akımının temsilcilerinin tamamına yakını, Sezai Karakoç'a göre, Batılıların kendi toplumsal belleklerinden ve düşünsel miraslarından besleyip yine Batılı bir sorunsalı ele alarak tırettikleri varoluşçuluk felsefesini olduğu gibi Türkçe edebiyatta uygulamaya girişmiş, bu da ister istemez, kendi toplumuna ve değerler dizgesine yabancı bir edebiyatçı profili ortaya çıkarmıştır. Rasim Özdenören bu noktada sağcı/muhafazakâr bir dünya görüşüne sahip olmasından da kaynaklanan bir yerlilikle ötekilerden ayrılarak, varoluşçuluğun işlediği konuları daha "yerli" bir yaklaşımla ele almıştır. Varoluşçuluk eksenli yeni edebiyat anlayışıyla beraber, idealize edilmiş kahramanların yerine bunalımları olan, kafa karışıklıları yaşayan kişiler hikaye ve romanların öznesi olmaya başlamıştır. Bu anlayışın revaçta olduğu yıllarda ilk öyküsünü³ yayınlayan Rasim Özdenören de bu türden kişileri tahkiye etmiş; fakat, Ebubekir Eroğlu'nun da söylediği gibi varoluşçu yazarlara öykünerek yaratılan kişiler ve olaylar, toplumsal belleğe ve yaşayışa denk düşmeyen ithal bir edebî anlayışla değil, buradaki sorunu, bunalımı, çözülmeyi yaşayan kişileri anlatılarının merkezine yerleştirerek yapmıştır bunu.⁴ "Halkın içinden çıkışmış bir yazar olarak halkın hikâyesini, acılarını, halkın diliyle anlatması", köye ve köylüye önce Kemalist, sonra sosyalist bir gözle bakan edebiyatçıların aksine halkın yaşayışına son derece "realist bir tavırla"

¹ Abdullah Uçman, "Hikayemizde Gelişim", Edebiyat dergisi, Kasım, 1973.

² Sezai Karakoç, Sütun I, Diritiş Yayınları, İstanbul, 1969, s. 168. Karakoç, Hastalar ve Işıklar'a ilişkin bu yazısının bir başka yerinde ise şöyle der: "Bu hikâyeler, sanki bütünüyle bir paniğin romanıdır. Tarih mirasının çöktüğü bir evin, bir insanın kader trajedisidir. Bir ruh yaralanışının, tarihin karanlık baskısı altında, metafizik bir varoluş bunalımına çıkışının hikâyesi. Hastalar ve Işıklar, Türk hikâyeciliğinde, toplumumuzun derinliğindeki tarihi-metafizik acıyı yansıtan, yeni bir yön ve alan gösteren, önemli bir hamledir."

³ "Akarsu", Varlık dergisi, Ocak 1957.

⁴ Ebubekir Eroğlu, "Portre İçin Bir Katkı", Rasim Özdenören – İşıyan Kelimeler, Kaknüs y., İstanbul, 2007, s.23.

yaklaşması kısa sürede olumlu tepkiler almasını sağlamıştır.⁵

İkinci hikaye kitabı Çözülme, adından da anlaşılacağı üzere, ailedeki ve bireyin dünyasında dağılmayı anlatır. Öyküler 1970'li yılların ürünleridir. Yazar, Çözülme'de yapı itibarıyla yeni bir başlangıç yapar. Öykülerin geniş bir zaman ve mekân dilimine yayılması, öykünün alanının genişlemesini de sağlar. Sosyal olaylar daha belirginleşir. Bir bireyi veya beni ilgilendiren olaylar içten dışa doğru açılır. Necip Fazıl'ın Ruh Burkuntularından Hikâyelerini çağrıştırmakla birlikte ondan daha derin ve temaların daha çok farklılaştığı bir kitaptır. Çözülme'de yer alan "Aile" adlı öyküyü bu bağlamda anmak gerekir. "Aile", modernitenin çözdüğü, çökerttiği geleneksel ailenin yavaş yavaş yok oluşunu anlatan trajik bir öykü olarak Türkçe edebiyat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Mehmet Kaplan bu öykü için yaptığı tahlilde Rasim Özdenören'in zamanı kullanımına dikkat çekerek, yaşlıların yaşadığı bir Anadolu evinin yavaş yavaş çöküşünü anlatırken, zamanın yıkıcılığını okura hissettirmesinin önemini vurgular. Modern dönemde zaman artık çürütücü ve yıkıcıdır. Öykünün son cümleleri hızla değişen dünyanın uzağında bir kasabada, zamanın ve zamanın getirdiği değişimin yıkıcılığına tanık olan bir evi, aileyi ve kuşağı tasvir eder: "...bir pencere kenarına oturmuş iki dost, hızla dağılmaya, çözülmeye başlayan bir şeylerden konuşmakta, uzak bir şeyler gerçekleşmekte, gecenin çukurlarında büyümüş bir kuş bir çatının üstünden süzülmemekte, bir bakış incelemekte, çözülen, gevşeyen, dağılan bir şeyin nasıl ayakta tutulacağı bilinmemekte, ahşap bir ev bir zaman parçasında eriye eriye yitmekte, teslim olmaktadır."

Öyküleri Doğuran Ruh ve Koşullar

Özdenören modern hayat içindeki insanın bunalımlarını, mutsuzluklarını çözmek için tasavvufu koyar önümüze, beşinci kitabı Denize Açılan Kapı'da.⁶ Tabii tasavvufun zihin kurucu/kırıcı bir unsur olarak onun denemelerinde de karşımıza çıktığını sadece bu öykü kitabıyla sınırlı olmadığını da ifade etmemiz gerekir. Kitap, Özdenören'in beşinci öykü kitabı ve

bu kitabıyla 1984 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Yılın Hikayecisi Ödülü'ne layık görülmüş. Yazar, oynanmaktan çok okunmak için yazıldığını belirttiği iki oyunu da kitaba almış: "Kıyıda Vuran Kim" ve "Beklenen". Bu metinleri de, öykü okur gibi okuyabiliyoruz. Bunlar dışında kitapta sekiz öykü yer alıyor. "Ocak", "Sabahın Seher Vaktinde Aman", "Bir Adam", "Karşılaşma", "O Zaman", "İt", "Öteki" ve "Çekirgeler". Bu kitabın ilk olarak yayımlandığı dönem de kitabın dünyasını ve tabii tasavvuf önerisini anlamak bakımından ihmal edilmemelidir. Rasim Özdenören'in öykü yazımına bir süre ara verdiği ya da seyrettiği bir dönemden sonra, Akabe yayınlarının hikaye dizisinden çıkardığı, Kasım 1983 tarihli kitap, öykü macerasında tematik ve dilsel açıdan bir farklılaşmayı işaret eder. O yıllarda tasavvuf konulu tartışmalar özellikle Maveria dergisi ekolünü çok derinden etkilemektedir.

Varoluş Meseleleri

Varoluşçuluğun, insanın yeryüzündeki çaresizliğine, yabancılaşma ve yabancılaşma ile bağlantılı olan ana temalarından biri de ölümdür. Dünyayla uyuşamayan, varoluşsal problemlere sahip roman ya da öykü kişilerinin dünyayla bağlantılarını tamamen kesen bir olgu olarak ölüm, varoluşçu edebiyat açısından son derece önemlidir. Kahramanlar içinde buldukları çıkmazdan onları kurtaracak yegane yol olarak gördükleri ölümü sıklıkla tercih ederler. Ölüm, Rasim Özdenören'in öyküsünde dünyayla ve yaşamla bağlantının kesilmesinin çarpıcılığını ve ölümün ötesine ilişkin müteşabih alanın bilinmezliği karşısında insanın aciziyetini açığa çıkaran bir olgu olarak karşımıza çıkar. Yazarın ilk kitabı Hastalar ve Işıklar'da yer alan "Çocuk" adlı öyküde ölümün ne olduğunu bilmeyen bir çocuğun, babasının ölümü üzerinden ölüm olgusuyla tanışması anlatılır. Bu öyküde, babasının "büyük, eski, kara kunduraları"na ayağı takılan çocuğun babasının yokluğunu ve bir daha gelmeyeceğini fark etmesi, yeryüzündeki varoluşunu ilk kez sorgulamasına yol açar: "Birden gördü kunduraları ve işte o zaman çok iyi tanıdığı korku, içinden bir demirci balyozu

⁵ Abdullah Uçman, "Romancıyı Müjdeleyen Bir Hikâye: Çözülme", Hareket Dergisi, 85-86, Ocak-Şubat 1973. Sadık Yalsızuçanlar ise Özdenören gerçekçiliği hakkında şunları ifade eder: "O'nun, toplumcu gerçekçilerden daha sahin ve çarpıcı olan gerçekçiliği, resmettiği insanları ruhanından kavraması ve dilinin evrensel nitelik taşıması, farkında olunmaksızın, modern Türkiye anlatıcılarını etkilemiş, anlatının kendi özgül dünyasının içten ve ağır ağır dönüşmesine yol açmıştır. Özdenören, bu yönüyle, modern Türkiye öykücülüğünde, yaklaştığı en noktasal ve yerel olguyu bile, evrensel bir sorun olarak ve evrensel bir dil dünyası içinde aktarabilen seçkin yazarlar arasında yer almaktadır." Rasim Özdenören – İsyen Kelimeler, Kaknüs y., İstanbul, 2007.

⁶ Denize Açılan Kapı'daki denizin, doğrudan tasavvufi bir imge olduğu belirtilmelidir. Hatırlanacağı üzere Özdenören'in bazı öykü kitapları içindeki bir öykünün adını taşır. Bazıları da kitabın içindeki öykülerin adından farklı, hepsini birden kapsayıcı bir başka adı taşır. Denize Açılan Kapı'nın adına, içindekilerde rastlamayız. Yazar, öykü başlıklarından birini değil, doğrudan, metinlerin bütünsel olarak ima ettiği bir başlık kullanmıştır.

gibi ayağa kalktı. Arkasından itiliyormuşçasına koşarak çıktı merdivenleri. Kapıyı hızla açıp çarparak kapattı ve yatağa attı kendisini. (Babası).” Babanın ölümüne dair bir üzüntüden çok insanın ölümlülüğüne ilişkin bilgiyle tanışmanın korkusuyla çocuk, “Ölü baba'nın ne olduğunu bildiği halde bunun ne olduğunu bir kez de annesine sorar. Ama annesi cevap vermez. Artık çocuk ölü babanın acı çekmek olduğunu kavramıştır.”⁷

Dünyanın bitimliliğine ve insanın buradaki rolünün belirsizliğine ilişkin temaların Rasim Özdenören tarafından sıklıkla kullanılmasını sadece “varoluşçuluğun konu kalıplarından etkilemek” şeklinde değerlendirmek haksızlık olur. Dönemsel bir etkileşimle birlikte, ele aldığı “çözülme” ve “modern dünyada savrulan birey” meselelerini işleyen bir başka düşünüşe yakınlaşmadan söz etmek daha isabetli olacaktır. Varoluşçularla tasavufçuların insanı ve dünyayı anlamlandırma bakımından birçok noktada kesiştiklerini kabul edecek olursak, öykülerde tasavufun ve varoluşçu temaların işleniş biçimlerini daha kapsamlı bir şekilde ele alma imkânına ulaşırız.

Çözülme, ölüm ve tasavuf Rasim Özdenören öyküsünün merkezinde duran meseleler. Bu üç olguyu “Aile”, “Çocuk” ve Denize Açılan Kapı’da yer alan öyküleri anarak somutlamaya çalıştık fakat Özdenören öyküsünün dayanağı olan bu üç temel meselenin teker teker incelenmesi ve öykü çözümlenmeleri yapılarak üzerinde durulması gerekiyor. Öyküde, modern dünyada ne yapacağını bilemeyen insanın yalpalayışını tahkiye etmek için kullanılan bu temalar üzerinde Necip Tosun daha geniş ve ayrıntılı bir biçimde durmuşsa da, Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören başlıklı çalışma, sözünü ettiğimiz düşünsel akrabalıkları bağlantılandıran bir yaklaşım sunmamaktadır.

⁷ Necip Tosun, Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören, s. 67, İz y., İstanbul, 1996.

Hukukun İnşasında Paradigmanın Tesisi

Giriş

Ülkemizde anayasa ve hayatın her alanını düzenleyen birçok kanunla ilgili tartışmalar gündemdeki sıcaklığını sürekli koruyan konuların başında gelmektedir. Toplumun her alanına müdahale eden hukukun, sistemin temelini teşkil etmesinden dolayı bu alandaki bir aksaklık en belirgin memnuniyetsizliğin doğmasına sebep olmaktadır. Kanunların da anayasaya uygun olması gerekliliğinden yola çıkıldığında, aslında temel problemin anayasaya kurulan hukuksal ve kurumsal yapıdan ileri geldiği ifade edilebilecektir.

Hukukun inşası, bizatihi hukuk normlarının bireye güven vermesinin yanında yine bu normların herkesi bağlaması ve herkese uygulanması suretiyle yani hukukun üstünlüğünün sağlanmasıyla mümkündür. Dolayısıyla hukukun üstünlüğünün teorik ve pratikte gerçekleştirilmesi, hukuk güvenliğini tam olarak sağlayacaktır. Hukukun üstünlüğünün tesisi devletin tüm erklerinin yargı ile bağlanmasını gerektirir. Yani hukuk devletinin en önemli gereği bu şekilde, erklerin hukuk denetimine tabi olmasıyla mümkün olacaktır. Tabii hukuk açısından yapılacak bir değerlendirme ışığında, erklerin bağlı olduğu hukuk sisteminin de esas itibarıyla hukukun temel gayesi olan adaleti sağlamak amacına münhasır olması gerekliliğidir.

Erklerin hukukla bağlılığı aynı zamanda erklerin bağımsızlığıyla, yani kuvvetlerin ayrılığıyla da desteklenmedikçe bir anlam ifade etmeyecektir. Bu da yargının yasama ve yürütmenin müdahalesinden masuniyetinin yanında, yargının yine yüksek yargının baskısından da kurtarılması söz konusu olacaktır.

Hukukun üstünlüğü ve yargının bağımsızlığında baş aktör hukuksal sistemin tercihindeki isabetle doğru orantılıdır. Hukukun tespitinde tabii hukuk paralelinde bir tercih gerçek manada hukuka güveni sağlamanın yanında hukukun üstünlüğünü ve yargının bağımsızlığını da sağlayacak en temel unsurdur.

Paradigmanın Tesisi: Tabii Hukuk

Tanzimat'tan itibaren genel eğilim Batı kanunlarının ictibası şeklinde bir dönüşüme uğramıştır. Bu manada hukukun oluşumu Batı kanunlarının ya bizzat tercümesi suretiyle ya da bunlarının içeriğinde küçük değişiklikler yapılması suretiyle sağlanmıştır. Böylelikle Batılılaşma hukuksal ve kurumsal alanda tam olarak tesis edilirken, bunun toplum nazarında da kılık kıyafetin ötesinde benimsetilme çabası, hukuki alanın tesisiyle üstten inmece şekilde gerçekleşti. Buradaki temel paradoks ise modernliğin ve huzurun kaynağı olarak benimsenen sistemin çeşitli sebepler dolayısıyla bizde, Batı'daki sistemin sağladığı anlayışı asgari düzeyde olsun getirememiş olmasıdır. Bunda "bizim özel şartlarımızın" Batı'daki sistemi aynen devşirmeye elverişli olmadığı ifade edilmiştir. Bu ise aynen alınması durumunda dahi problem oluşturacak sistemi tamamiyle çetrefil bir hale dönüştürmüş ve bir zulüm vasıtası haline getirmiştir. Esas olarak temel algıya ve genel yapıya aykırı olan hukuki nizam sonunda birçok yerinden patlak vermiş ve halkın hukuka olan güvenini sarsmıştır. Hâlbuki hukukun üstünlüğü bizatihi halkın yasama ve yürütmeden çok yargı erkine güvenini sağlamalıdır.

Bu durumda hukukun inşasında paradigmanın tesisi; hukukun üstünlüğünün yargıçlar devletine dönüştürülmesiyle değil, halkın temel hak ve özgürlükler açısından hukuka güveninin tam olarak sağlanmasıyla mümkün olacaktır. Hukuka güvenin iki temel sacayağı ise hukukun uygulanmasında tereddüt olmaması yani hukukun herkesi bağlaması

ve herkesi bağlayan hukukun bizatihi kendi başına güvenilir olması yani adaleti tesis etmesi, dolayısıyla zulme uğrayanı teskin etmesiyle mümkün olacaktır.

Şu halde anayasanın gerçek manada toplum sözleşmesi mahiyetinde olması gerekir. Böylelikle halkın yabancı olmadığı ve yapım sürecinde çeşitli şekillerde içerisinde yer aldığı yani benimseyeceği bir anayasa ortaya konulabilir. Bu anayasanın temel hakları ve adaleti dolayısıyla merkezine insanı koyduğu ölçüde tabii hukuka uygun bir anayasa olduğu söylenebilecektir.

Hukukun Üstünlüğü Anlayışı

Hukukun üstünlüğü anlayışı temel olarak hukukun tüm erkleri bağlaması suretiyle hukuk devleti ilkesinin bir türünün ifadesi iken; diğer yandan devletin üstün tutulduğu ve bireye karşı korunması halinin dönüşümü suretiyle devletin amacının insan olarak belirlenmesinin yanında, insana göre hazırlanan hukuk kapsamında insanın özgürleşmesinin önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Şu halde hukukun üstünlüğü hukuk devleti ilkesini sağlamaya matuf olmakla, polis devletinin zıddını ifade etmektedir. Bütün bunlardan hukukun üstünlüğünü erkler arasında makamın ileri getirdiği bir durum olarak şahısların üstünlüğü ve dolayısıyla yukarıda bahsedilen yargıçlar hükümetinin belirtisi olarak değil, yargının bizzat hukukla bağlı olmasının yanında yasama ve yürütmenin de hukuki denetiminin mümkün olmasıyla açıklamak gerekir. Zaten yasama ve yürütmenin yargısal denetimi bu açıdan hukuk devletinin bir gereği olarak kabul edilmektedir.

Anayasamızın 2. Maddesinde de yer alan hukuk devleti ilkesi, özünde doğal olarak eşitsiz durumda bulunan bireyin devlete karşı korunmasını ifade eder Serap Yazıcı, "Ulus Devletten Ulusüstü Devlete Geçişte Hukuk Devleti", AÜHFD, C.54, S.4, ss.77- 118, 2005, s.79.. Bu noktada asıl problem ise devletin hukuk normlarıyla sınırlandırılmasının biçimsel açıdan hukuk devletini karşılama ve fakat içeriksel olarak bireye gerçek manada hukuk güvenliğini sağlayabildiğinin sorgulanmasının karşısında; pozitif hukukun dışında bir hukuk devleti algısının keyfiliğe yol açması endişesi ile birlikte seyretmektedir. Şöyle ki biçimsel olarak sağlanan hukuk devleti ilkesinin kanun devletinden öteye geçememesi ihtimali Yazıcı, s.80. ile bunun karşısında pozitif hukukun üstünde bir tabii hukuk algısının keyfiliğe yol açması Gülriz Uygur, "Adalet ve Hukuk Devleti", AÜHFD, C.53, S.3, ss.29- 38, 2004, s.33- 35. ihtimali birlikte değerlendirilmelidir. Bu noktada problemin hukuk güvenliğinde düğümlendiğini söylemek mümkündür.

Bahsedildiği şekilde hukuk devleti ilkesinin kanun devletinin ötesinde sağlanması,

hukukun inşasında tespit edilecek pozitif hukuk sisteminin bizatihi bireye sağlayacağı güvenle doğru orantılıdır.

Yargının Bağımsızlığı

Yargının bağımsızlığı Türkiye'de özellikle demokratik tercihlerin iktidardaki belirginliğinin yoğun olduğu dönemlerde, depolitizasyon politikalarıyla da yakından irtibatlı olmak suretiyle, yargının yalnızca yasama ve yürütmenin etkisinden kurtarılması olarak yorumlanmıştır Osman CAN, Darbe Yargısının Sonu, Timaş, İstanbul; 1. Baskı, 2010, s.37- 39. Ayrıca Mustafa Şentop, Anayasalarda ve Değişiklik Önerilerinde AYM VE HSYK, S.23, Seta Analiz, Ankara; Haziran 2010, s.35.. Hâlbuki yargının yasama ve yürütmeden belli açılardan bağımsızlığı, özellikle oluşumu bakımından ise irtibatının soyutlanamazlığına karşın, yargının bağımsızlığının bu açıdan dillendirilmesi genel olarak yargının diğer erklerin üstünde ve bu arada kendi içerisinde de hegomonik bir yapının doğmasına sebebiyet vermiştir. Bu açıdan yargının bağımsızlığının yasama, yürütme ve bununla birlikte kendi içerisinde yargıyla da birlikte düşünülmesi gerekmektedir.

Sonuç

12 Eylül 2010 anayasa değişikliği referandumu Türkiye'de yeni bir anayasa yapımı için önemli bir aşamayı ifade etmiştir. Esas itibarıyla yargısal alandaki değişiklikler; parti kapatma ve buna paralel olarak siyaset yapılması suretiyle ortaya konulacak yeni bir anayasanın önündeki önemli engelleri ortadan kaldırmıştır.

İşte bu aşamada, yapılacak yeni anayasanın hak ve adalet temelli olması yani tabii hukuku referans alması suretiyle halk için ve halkın değer yargılarını kapsayıcı, halkı kucaklayıcı bir şekilde ortaya konulması son derecede önemlidir.

Kaynakça

CAN, Osman, Darbe Yargısının Sonu, 1. Baskı, İstanbul; Timaş, 2010

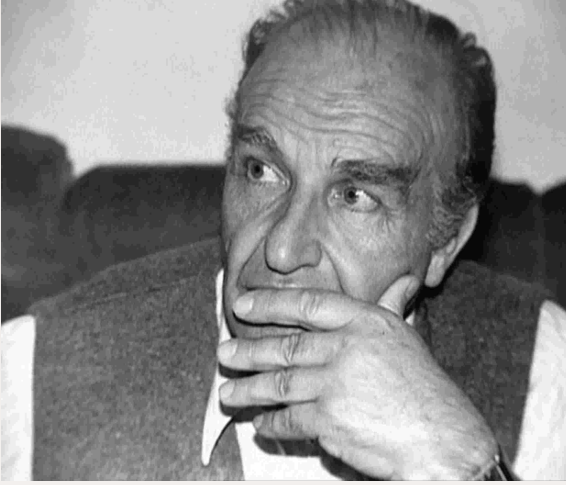
KAŞIKÇI, Osman, İslam ve Osmanlı Hukukunda Mecelle, İstanbul; OSAV, 1997

ŞENTOP, Mustafa, Anayasalarda ve Değişiklik Önerilerinde AYM VE HSYK, S.23, Seta Analiz, Ankara; Haziran 2010

UYGUR, Gülriz, "Adalet ve Hukuk Devleti", AÜHFD, C.53, S.3, ss.29- 38, 2004

YAZICI, Serap "Ulus Devletten Ulusüstü Devlete Geçişte Hukuk Devleti", AÜHFD, C.54, S.4, ss.77- 118, 20

► Aliya İzzetbegoviç ve Üçüncü Yol Manevrası Üzerine Mülahazalar

-I- Üçüncü Yol

“Bana göre üç dünya görüşü vardır: Idealist, materyalist ve İslami dünya görüşleri. İnsanın beden ve ruh denen iki unsurdan yaratıldığı genel kabul gören bir ifadedir. İnsan için önce: ‘Hayatımı nasıl sürdürebilirim?’ sorusu, sonra da: ‘Hayatımı neden sürdürmeliyim?’ sorusu gelir. Bu sorular ütopya ve drama arasındaki çatışmanın da özünü oluştururlar. Ütopya bireyi, drama ise ahlaki tanımaz. Aslında bu ikilem bütün insanlık tarihine damgasını vurmuştur. Fakat bu iki eğilim ancak İslam’da uzlaşma zemini bulmuştur. İslam bu iki kutup arasında insan fitratının denge durumuna tekabül eden bir sentez, bir üçüncü yoldur.”

Aliya İzzetbegoviç İslam’ı tanımlarken diğer oluşumların üzerinde, İslam’a bir farkındalık katarak “Üçüncü Yol” kavramını kullanmaktadır. Üçüncü Yol, bireyin mevcut kavramlar üzerinden hayatını şekillendirmesinden çok inancının yaşamına hâkim olma sürecini ifade etmektedir. Üçüncü yol Aliya’nın gözünden İslam Dini olarak algılanmaktadır.

Batı medeniyeti ile Doğu medeniyeti arasında sıkışıp kalan Bosna Halkı, Aliya’nın oluşturduğu paradigma ile kendi yapılandırmasını tamamlamaya çalışmış ve Avrupa üzerinde meşruiyetini sağlamıştır. Ne bir Doğulu olmuş, ne de bir Batılı gibi hareket etmiştir. Kendi insanın medeniyetini Üçüncü Yol kavramı ile oluşturmuştur Aliya İzzetbegoviç.

Bosna Hersek Halkının İslam’ı ve Müslümanlığı benimseyişindeki izlediği rotayı Aliya’nın şu sözleri net bir şekilde ifade etmektedir:

“Savaş öncesi yıllarda sosyalizm ve kapitalizm gibi ideolojiler her tarafa hâkimdi. Müslüman

siyasetçiler, aydınlar ve akademisyenler, kendilerini ya sol ya da sağ görüşlere yamamaya çalışıyorlardı. Kimisi "İslam Sosyalizmi" isimli kitaplar yazarken, kimisi de İslam'ın sağcı ve milliyetçi olduğunu savunuyordu. Bu dönemde Aliya adeta şöyle diyordu: "Hayır, biz ne doğuluyuz ne de batılıyız, biz farklıyız biz Müslüman'ız¹."

Bosnalılar kendilerini herhangi bir pusulanın uç noktaları olarak görmektense bir Üçüncü Yol'u tercih ettiklerini dile getiriyorlardı. İslam teslimiyetin adı olarak bu kadar bariz bir şekilde dile getiriliyordu.

İslam insanın ahlaklı bir şekilde yaşantısını sürdürebilmesi için olabilecek biricik değerdir. Özgürlüğün tam manada yaşanmasına sebep teşkil eden, güzel ve asil olan her şeyin adı İslam'dır. Aliya Üçüncü Yol kavramını Müslüman kişiliğinin yanı sıra münevver bir bakış açısı ile ele almaktadır.

-II- Eleştiri ve Öngörü

Aliya İzzetbegoviç, tanımladığı üç dünya görüşünden İdealizm ile ilgili düşüncelerini Üçüncü Yol olan İslamiyet ile birleştirerek Boşnak Medeniyetini oluşturma yönünde önemli bir adım atmıştı. Aliya'nın Bosna Hersek Savaşı'nda göstermiş olduğu özveri ve kararlılığı, Bosna Halkının birçoğunun bağımsızlık adına kenetlenmesini sağlamıştı.

Burada şu kritik soruları sorabiliriz: "Seçilen yol olan İslam, Bosna Halkını Aliya'nın inandığı hedefe götürebilmiş miydi? Hedeflerden çok yalnızca savaş zamanlarında tutunacak tek dal olarak mı görülmüştü?"

İslam, savaştan sonra Bosna Halkını Aliya'nın öngördüğü şekilde harmanlamıştı. Boşnakların birçoğunun Üçüncü Yol'u tercih etmesindeki en büyük etmenlerden birisinin Aliya'nın sergilediği tutum olduğu aşikârdı. Üçüncü Yol Bosna halkına bağımsızlıkla birlikte kendi öz medeniyetini oluşturma fırsatını da sağlamıştı. Uygarlıkların oluşturduğu kültürü İslam Medeniyetinin etkisi ile şekillendirme olanağı sağlanmıştı. Üçüncü Yol, Aliya İzzetbegoviç'in Boşnaklara bıraktığı bir miras değil, hatırlattığı evrensel bir değerdi.

Kültürler arası farklılıklar arz eden din kavramı Aliya'nın tanımladığı İslam'da farklılık arz etmemiş miydi? Boşnaklar ile dünyanın herhangi bir yerindeki bir Müslüman bireyin algıladığı din kavramı aynı olabilir miydi? Aliya'nın Üçüncü Yol'u yalnızca Boşnak halk üzerinde mi etkili idi? Bu ve bunun benzeri sorulara verilecek cevaplar ne olabilirdi? Kültürleri oluşturan uygarlıkların yaşadıkları din o toplumun medeniyetini, medeni olabilmesinin en büyük göstergesi olarak gösterilebilir. Aliya'nın ifade ettiği Üçüncü Yol dünyanın neresinde olursa olsun, hangi zaman diliminde, hangi mekânda dile getirilirse getirilsin, daima evrenselliğini koruyan ve farklı algılamalara yer vermeyen bir kavram olarak kalacaktır. İdealizm ve materyalizm gibi görüşler kısa vadede insanlığın çıkarları doğrultusunda oluşturulan akımlar olduğundan, hükümleri yenilenen paradigmalarda geçersiz olacaktır. İnaniğin gayesi olan teslimiyet yalnızca Üçüncü Yol'da, İslamiyet'tedir. Üçüncü Yol bu anlamda içinde özgürlüğü barındıran yegâne değer olarak kalacaktır.

¹ Kaynak: Prof. Dr. Recep Şentürk, 2010 Açık Medeniyet, Timaş Yayınları

► Tanzimat Sonrası Osmanlı Hukukunda Rüşvet Suçu

Giriş

Tanzimat Dönemi Osmanlı İmparatorluğu'nda yıllardan beri var olan ve üzerinde sürekli tartışılan güç kaybetmenin engellenmesi ve imparatorluğun tekrar eski günlerine dönebilmesi amacıyla gerçekleştirilmek istenen değişim hareketlerinin, yeniliklerin, çağdaşlaşmanın(!) başlatıldığı dönemdir. Değişikliklerin niteliklerine ve içeriklerine baktığımızda ise bu yenileşme çabasının yabancı devletler tarafından desteklenmiş olduğunu ve yapılacak yeniliklerin Batı kaynaklı olması gerektiğine dair fikrin ağır basmış olduğunu görebiliriz. Batılı devletlerin destekleriyle beraber, kuşkusuz dönemin kendi medeniyet birikiminden rahatsız olan ve Batıyı gelişmiş ve ileri bir medeniyet olarak telakki eden bir kısım aydın da bu değişikliklere öncülük etmişlerdir.

Bu hem iç hem dış destekli reform çabalarının sonucunda birçok alanda yapılan değişiklikler pek tabii ki hukuk alanında da etkisini göstermiş ve günümüz seküler hukuk sisteminin temellerinin atıldığı bir kanunlaştırma hareketi ortaya çıkmıştır. Ceza hukuku da gerek insan hak ve hürriyetleriyle olan yakın ilişkisi hem de günlük hayata doğrudan etki eden bir hukuk sistematiği olduğu için Tanzimat döneminde ceza hukuku alanında önemli sayılacak ölçüde yeni düzenlemelere gidilmiştir.

Bu dönemde çıkarılmış olan 1840 tarihli kanunname, Tanzimat sonrası çıkarılmış ilk ceza kanunu olmakla birlikte bunun ardından 1851 yılında bu kanunun eksikliklerini gidermek amacıyla da bir ceza kanunnamesi çıkarılmıştır. Bu kanunların en önemli özelliği günümüz anayasa ve ceza hukukunda da korunmakta olan birçok hakkın bu kanunda da tanınıyor olmasıdır. İshat Fermanı'nın da etkisiyle Fransız Ceza Kanunu'nun çevirisi olarak 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Humayun ise Batılı ve laik hukuk sistemine geçişte önemli bir basamak olmasının bir sonucu olarak günümüz ceza kanunlarına yakın

hükümler içermektedir. Kamu görevlilerinin belirli bir menfaat karşılığında görevlerini yerine getirmeleri ya da getirmemeleri olarak tanımlayabileceğimiz ve çalışmamızın da konusu olan rüşvet suçu, Osmanlı'da devlet dairelerinde özellikle son dönemde yaygınlaşmış olması ve toplumun adaletli bir şekilde yönetilip idarenin işleyişinin aksatılmaması açısından son derece önemli olduğu için Tanzimat sonrası çıkarılan her üç ceza kanununda da düzenlenmiştir.

Biz de çalışmamızda 1840, 1851 ve 1858 tarihli ceza kanunlardaki bu düzenlemeleri madde metinlerini açıklamak suretiyle incelemiş bulunuyoruz. Madde metinlerini günümüz Türkçesi'ne çevirirken Ahmet Gökçen'in yüksek lisans tezi olan "Tanzimat Dönemi Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri" isimli eserini esas aldığımızı belirtmek isteriz.

1. Kavram Olarak Rüşvet

Rüşvet, Arapça asıllı bir kelime olup, sözlük anlamı itibarıyla "vazifeli bir kimsenin elindeki imkanları para veya mal karşılığında kötüye kullanması, bu şekilde verilip alınan para ve mal" manasına gelmektedir.¹

Geniş anlamıyla ele alındığında, rüşvet, kamu görevlileri dışındaki özel sektör çalışanlarının da işledikleri fiilleri kapsamaktadır. Halk arasında rüşvet bu geniş anlamıyla bil inmekte ve kullanılmaktadır. Ancak rüşvet, hukuken dar anlamda kullanıldığı için kamu görevlisinin rüşvet almasını ifade etmektedir.²

Rüşvet suçunun doktrinde değişik hukuki tanımları yapılmıştır. ERMAN-ÖZEK'e göre, "memurun, kendi görevine giren bir tasarruf veya işlem sebebiyle, bir kimseden verilmesi gerekmeyen bir karşılık kabul etmesine yol açan bir anlaşma"³; GÖZÜBÜYÜK'e göre ise, "memur veya memur sayılan bir kimsenin kanun ve nizam gereğince yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmak veya yapmamaya mecbur olduğu şeyi yapmamak için aldığı veya başkasına aldirdığı para

¹ Raşit Gürbüz, Türk Ceza Hukukunda Rüşvet Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006 s. 3.

² Ahmet Mumcu, Osmanlı Devletinde Rüşvet, 3. Baskı, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2005 s. 11.

³ Sahir Erman, Çetin Özek, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kamu İdaresine Karşı İşlenen Suçlar, İstanbul İşık Matbaacılık, 1992. S.88.

veya temin ettiği sair menfaatler"⁴; ARTUK-GÖKCEN-YENİDÜNYA ise rüşveti; "kamu görevlisinin icbar veya ikna tarzında bir hareketi olmaksızın görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması için vardığı anlaşma sonucunda yarar sağlaması" olarak tanımlamıştır⁵.

5237 sayılı ise yeni Türk Ceza Kanunu ise rüşveti 252. maddenin 3. fıkrasında şu şekilde tanımlamıştır: "Rüşvet, bir kamu görevlisinin, görevinin gereklerine aykırı olarak bir işi yapması veya yapmaması için kişiyle vardığı anlaşma çerçevesinde bir yarar sağlamasıdır". Böylelikle kanunumuz, rüşvet suçlarının yalnız kamu görevlileri tarafından işlenebileceğini düzenlemiş, özel sektör çalışanlarının yarar sağlamasını rüşvet olarak kabul etmemiştir.

Rüşvet suçu uygulamada Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararı⁶ ile şu şekilde tanımlanmıştır. "Ceza tatbikatında memur sayılan bir kimsenin görevine giren bir iş için kendi tarafından icbar, ikna veya iğfal şeklinde bir hareket olmaksızın, kanunen yapmaya mecbur olduğu şeyi yapmak veya yapmamak, yapmamaya mecbur olduğu şeyi yapmamak veya yapmak için kanunen verilmesi gerekmeyen bir mal veya herhangi bir menfaat sağlaması yahut para veya menfaat hakkında taahhüt veya teminat kabul etmesidir⁷."

2. Suçun 1840 Tarihli Kanunnameye Düzenlenişi

1840 (1256) tarihli Ceza Kanunnamesi'nin rüşvet suçu 5. faslındaki 1-7. maddelerde düzenlenmiş ve fakat bu kanunda rüşvetin tanımını yapılmayıp, suçu işleyenlere verilecek cezalar gösterilmiştir⁸.

5. faslın 1. Maddesinde⁹ ulemanın, memurların, askeri personelin diğer tüm devlet görevlilerinin kendilerine yetecek kadar maaş aldıklarından dolayı rüşvete tevessül ve teşebbüs etmemeleri gerektiği hükme bağlanmıştır.

2. maddede ise bu hükme uymayıp rüşvet alanlara verilecek ceza gösterilmiştir. Buna göre, 1. maddeye aykırı davranmak suretiyle rüşvet alanların, aldıkları miktar beytülmale aktarılmak üzere kendilerinden

alınacaktır. Bununla birlikte mürteşi, yani rüşvet alan kişinin rütbesi alınarak veya düşürülerek devlet hizmetindeki görevinden, bir daha istihdam edilmemek üzere azil ve ihraç edilmek suretiyle üç yıllığına kürek cezasına mahkum edilecektir.

Kanunnamenin 3. maddesinde kamu hizmetinde bulunmayan kişilerin de rüşvet suçunun faili olabilecekleri öngörüldüğü¹⁰ 4. madde, rüşvet veren kişiye de (raşi) rüşvet alan kişi hakkında verilecek cezanın aynıyla uygulanacağı hakkındadır.

5. maddede zorla rüşvet veren kişiye ihbar yükümlülüğü getirildiğini görmekteyiz¹¹. Bu maddeye göre, rüşvet veren kişinin kendi isteğiyle değil, aksine mürteşinin zoru ve korkutmasıyla rüşvet vermiş olduğu durumlarda, vermiş olduğu miktarın kendisine geri verilecek; ancak bu durumda zorla rüşvet vermiş olan kişinin durumu derhal ilgili makama bildirmese kendisi de sorumlu tutulacak ve 1 sene müddetle sürgün edilecektir.

Son olarak, 6. maddede verilmesi mutad olan bazı hediyelerin kabulü için de mutlaka padişahın onayının gerekli olduğu belirtilirken; 7. madde, düğünlerde ve diğer merasimlerde dostane ilişkiler münasebetiyle verilmesi adet olmuş hediyelerin çeşidi ve miktarının ayrı bir kanunla düzenleneceğini ve bu sınırların da aşamayacağını vurgulamıştır.

Belirtmemiz gerekir ki, 6. ve 7. maddelerdeki hükümlere aykırılığın herhangi bir müeyyideye bağlanmamış olması, kanunnameye yer alan eksikliklerden birisi olarak değerlendirilmelere sebebiyet vermiştir¹².

3. Suçun 1851 Tarihli Kanunnameye Düzenlenişi

1840 tarihli Ceza Kanununun eksikliklerini tamamlamak üzere¹³ yayınlanan 14 Tem-muz 1851 (1267) tarihli Kanun-u Cedit'in üçüncü faslının 8. ve 9. maddelerinde rüşvet suçuna ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu kanunname genel olarak 1840 tarihli kanunnameye paralel hükümler getirmiş olsa da barındırdığı birtakım farklılıklar da mevcuttur.

⁴Abdullah Pulat Gözübüyük, Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunları ile Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Açıklaması, (Hususi Kısım - Cürümler), C. III, 3. Baskı, Ankara Kazancı Yayınevi, s. 104.

⁵Mehmet Emin Artuk, Ahmet Gökçen, A. Caner Yenidünya, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Ankara, Turhan Yay. 2006 s. 625.

⁶Bkz. YCGK 19.10.1987 tarihli, 205/462 no.lu kararı

⁷Gürbüz, s. 5.

⁸Gürbüz, s. 19.

⁹Çalışmamızda, kanun maddelerinin günümüz Türkçesi'ne aktarılmasında, Ahmet Gökçen'in "Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri" isimli eserinin 126-251. Sayfalarındaki "Ekler" bölümünden yararlanılmıştır.

¹⁰Alptekin Küçükince, Rüşvet Suçu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 37.

¹¹Ahmet Mumcu, Osmanlı Devletinde Rüşvet, 3. Baskı, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2005 s. 278-280.

¹²Artuk - Gökçen - Yenidünya, s. 111..

¹³Gürbüz, s.20.

Kanunnamenin 8. maddesinde rüşvet suçunun kanunen ve dinen yasak olduğu hatırlatılarak bu suça kimsenin cesaret etmemesi gerektiği belirtilmektedir. Maddeye göre, bir kimse bu suçu işlediği takdirde suçun konusu olan meblağa beytülmale aktarılacak üzere el konulacaktır. Bunun yanı sıra, failin rütbesi geri alınarak veya tenzil edilerek devlet hizmetindeki görevinden bir daha istihdam edilmemek üzere azil ve ihraç edilecek ve verilecek cezası şah-sına göre belirlenecektir. Ve eğer rüşvet alan kişi kamu hizmetinde görevli kişilerden değilse suçu işledikten sonra kendisine devlet kademesinde görev verilmeyecektir.

9. madde ise rüşvet alan (mürteşi) ve rüşvet veren (raşi) kişi hakkında aynı cezanın uygulanacağını düzenlemiştir. Bunun yanında, raşi eğer kendi menfaatini düşünerek değil de mürteşinin zoru ve korkutması sonucu rüşvet vermiş olursa, bu durumu ispat ettiği takdirde vermiş olduğu rüşvet miktarı tarafına iade edilecektir. Maddenin devamında ise verilmesi mutad olan resmi makamlara verilecek bazı hediyelerin de padişahın izni dahilinde kabul edilmesi gerektiği bildirilerek dostane ilişkilere istinaden verilecek hediyelerin de kanunda belirtilen sınırı aşmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Görüldüğü gibi 1851 tarihli kanunnamedeki hükümlerin birçoğu 1840 tarihli metinle aynı düzenlemeleri havidir. Bununla birlikte önceki kanunnamedeki “üç sene kürek cezası” yerine “şahsına göre tedip kılına” hükmü getirilmiştir. Böylece cezaların kanuniliği prensibi-ne aykırı olacak şekilde rüşvet suçunda uygulanacak cezanın cins ve miktarının tayini hususu hakim takdirine bırakılmıştır¹⁴. Son olarak, kendisinden cebren rüşvet alınan kimsenin ihbar yükümlülüğü de kaldırılmıştır.

4. Suçun 1858 Tarihli Kanunname Düzenlenişi

1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nun tercümesi olarak meydana getirilen¹⁵ 1858 (1274) tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu'nun 1'inci babının 3'üncü faslının 67-81. maddeleri rüşvet suçlarına ayrılmıştır.

Kanunnamenin 67. maddesinde rüşvetin tanımı yapılmakta ve kişinin amacını, arzusu-nu gerçekleştirmek için her ne ad altında olursa olsun alıp verdiği her şey rüşvet olarak tanımlanmaktadır. Yine aynı maddede bir malın kendi değerinden fahiş miktarda düşük fiyata ya da fazlaya satıldığı

durumlarda da o malın gerçek değeriyle satıldığı değer arasındaki fark da rüşvet olacaktır. Bunun yanında düğünlerde ve diğer toplantılarda gerek erkek gerekse de kadın hizmetçilere verilen adi bahşişler müstesna olmak üzere ayakbasta parası ismiyle ya da diğer isimler altında verilecek hediyeler de rüşvet olacaktır. Buna rağmen ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını karşılamak amacıyla sadaka olarak verilen ve dostlar arasında muhabbet maksadıyla verilen yiyecek, içecek, meyve vs. cinsinden şeyler ile muhtaçlara, hak sahiplerine ve hizmetlilere iyi niyetle verilecek şeyler rüşvet olarak değerlendirilmeyecektir. 67. maddenin son cümlesinde ise gerek doğrudan doğruya bizzat, gerekse araya vasıta koyarak rüşvet alana mürteşi, rüşvet verene raşi ve buna aracı olana ise raış denileceği bildirilmiştir.

68. maddede ise rüşvet alanın, kim olursa olsun ve hangi memuriyete mensup bulunursa bulunsun almış olduğu miktarın kendinden geri alınacağı ve bu miktarın bir misli de ceza olarak alındıktan sonra eğer bu suçu ilk defa işliyorsa süreli olarak kalebentlik cezası verileceği ve 6 seneliğine sürgün edileceği düzenlenmiştir. 70. maddede ise rüşvet veren kişi için de aynı cezanın uygulanacağı belirtilmektedir.

Kanunnamenin 71. maddesinde devlet görevlisi olmayanlar hakkında da rüşvet hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. 72. maddede ise rüşvet alan kişinin kadın olması ve bu durumdan kocasının da haberi olduğu ispat edilerek ortaya konduğu takdirde alınmış olunan rüşvetin kendilerinden iki kat olarak tahsil edileceği ve haklarında 68. maddedeki, mürteşiye verilen cezaların tatbik olunacağı hüküm altına alınmaktadır. Eğer rüşvet veren kadının kocası yoksa veyahut kocası olmakla beraber karısının rüşvet aldığından haberi yoksa ve suç rızası dahilinde gerçekleşmiyorsa sadece alınan rüşvet kadar miktarın geri alınacağı ve kadın hakkında bir sene hapis cezası verileceği bildirilmektedir. Bununla beraber 73. maddede rüşvet alan kadın (raşiye) ve rüşvete aracılık eden kadın (raişe) için de erkekler için uygulanacak hükümlerin uygulanacağı hükmü mevcuttur.

74. ve 75. maddeler suçun mükerrer işlenişiyile alakalı hükümleri ihtiva etmektedir. Buna göre, bir kişi önceden işlemiş olduğu rüşvet suçunun cezasını çektikten sonra tekrar aynı suçu işlemesi halinde almış olduğu rüşvet kendisinden iki kat olarak alınacak ve beş seneden az olmamak üzere kalebentlik cezası

¹⁴ Gökçen, Ahmet, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri. İstanbul 1989. s. 112-113.

¹⁵ Küçükünce, s. 37.

ile müebbeten memuriyetten men cezası birlikte hükümlenacaktır. Ayrıca mükerrer olan raşi ve raiş için de beş seneden az olmamak koşuluyla kalebentlik ve müebbeten memuriyetten men cezası birlikte uygulanacaktır.

76. maddeye göre rüşvet suçunun oluşması için mutlaka herhangi bir şeyin alınıp verilmesi gerekli olmayıp senet, tahvil ya da rüşvet anlaşmasının olduğu durumlarda da rüşvet suçunun oluşacağı ve bu durumlarda ceza olarak alınacak rüşvet miktarı raşiden ve bunun bir misli kadar da mürteşiden alınacaktır.

77. maddede ise bir kişinin mal, can ve namus gibi meşru menfaatlerini korumak adına rüşvet vermek zorunda kalıp da durumu hükümete bildirirse rüşvet olarak verdiği tutar kendisine geri verilecektir. Bu durumda rüşveti almış kişi hakkında mürteşi hükümleri uygulanacaktır. Buna karşılık zorla rüşvet vermek durumunda kalan şahıs, durumu yetkili makamlara bildirmeyip de durum başkaları tarafından duyulduğu takdirde raşi gibi cezalandırılacaktır.

Kanunun 78. maddesi ise, bir kişinin görülecek ve yapılması gereken bir işi olup da bu işi yapmakla görevli memurun rüşvet istediği durumlarda kendisinden rüşvet istenilen kişi durumu ihbar ve ispat ettiği takdirde, iş görüldükten sonra rüşvet olarak istenilen tutarın kendisine mükafat olarak verileceği ve rüşvet isteyen kişi hakkında mürteşi hükümleri uygulanacağı hakkındadır.

Her ne surette olursa olsun kendisine rüşvet verilen kişinin, gerek o rüşveti almadan önce gerekse aldıktan sonra olayın başkaları tarafından duyulmaması şartıyla, iki ay içinde yetkili mercilere durumu bildirirse o kişi hakkında cezaya hükümlenmeyeceği, 79. Maddenin getirdiği bir düzenlemedir. Yine aynı maddede, eğer rüşvet teklif edilmiş fakat para henüz alınmamış ise, rüşvete konu olan miktar ceza olarak rüşveti teklif eden kişiden alınarak o kişi hakkında raşilere uygulanacak diğer hükümlerin de uygulanacağı belirtilmiştir.

Son olarak kanunun 81. maddesinde, bir kişiye bir cinayet işlemesi maksadıyla rüşvet verildiği durumlarda, bu suç rüşvet suçunun getirdiği cezalardan daha ağır bir cezayı gerektirdiği takdirde mürteşiden (cinayeti işleyen) aldığı para geri alınarak raşi, varsa raiş ve mürteşi hakkında bu Ceza Kanunname-i Humayunu'ndaki cinayet işleyen, işleyen ve cinayete aracı olan kişiler hakkında uygulanacak cezaların tatbik olunacağı belirtilmiştir.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu'nun eski gücünü kaybedip gerilemeye başladığı dönemlerde, bu gerileyişin bir nedeni olarak gösterilen devlet dairelerindeki usulsüzlükler, adam kayırmalar ve çeşitli adaletsizlikler, çıkarılan ceza kanunlarında rüşvete alakalı hükümlerin düzenlenmesinde bir etken olmuştur.

1840 tarihli Ceza Kanunnamesi'nde ulemanın, askerlerin ve diğer tüm devlet memurlarının kendilerine yetecek kadar maaş aldıklarından dolayı rüşvete yeltenmemeleri gerektiği vurgulanmış, sonraki maddelerde ise kamu görevlisi olmayanların da rüşvet suçunun faili olabileceği düzenlenmiştir.

1851 tarihli Ceza Kanunnamesi ise 1840 tarihli kanunnamenin eksiklerini gidermek amacıyla çıkarılan ve rüşvetin hem dinen hem de kanunen yasak olduğunu belirtmek suretiyle "antilaik" karaktere sahip bir düzenleme olup bu kanunname ayrıca rüşvet suçunda rüşvet verene (raşi) de rüşvet alan (mürteşi) gibi cezalandırmada bulunulacağı hükmünü ihtiva etmektedir.

Fransız Ceza Kanunu'nun tercümesi olan 1858 tarihli Ceza Kanunname-i Hümayun ise rüşvet suçuyla alakalı önceki kanunlara nazaran daha geniş düzenlemeler içeren bir kanunname. Bu kanunname rüşvet suçu işleyen evli ve bekar bayanlara, suçu birden fazla işleyen kişilere, suçu bir cinayet işlenmesi maksadıyla işleyen kişilere, rüşvete aracı olanlara, vs. verilecek müeyyideler düzenlenerek konuya daha geniş bir perspektiften yaklaşmıştır.

Bununla birlikte, her üç ceza kanununda da rüşvet alan, rüşvet veren ve rüşvete aracılık eden (raiş) kişiler hakkında memuriyetten müebbeten men, rütbelerin tenzili ve iptali, sürgün, kalebentlik ve hapis cezası gibi cezaların öngörülmesi olmasının oldukça kuvvetli yaptırımlar olduğunu göz önünde bulundurursak, kanun koyucunun rüşvet suçunun önüne geçilmesi gerektiği hususunda ciddi bir iradeyi ortaya koyduğunu anlayabiliriz.

Son olarak, çalışmamızda incelemeye çalıştığımız kanuni düzenlemelerin gerek İslam hukuku, gerek 765 sayılı TCK, gerekse de 5237 sayılı YTK ile örtüşürülecek yanları olmakla birlikte, Tanzimat Dönemi'nin kendine has özelliklerinin etkisi sonucu, genel olarak acele ve üzerinde çok düşünülmeden çıkarılmış kanunlarda düzenledikleri için ya eksiklerin sonradan giderilmesi yoluna gidilmiş ya da içerdikleri hükümlerden bazıları eleştirilere konu olmaktan kurtulamamıştır.

► Arap Gözüyle Osmanlı

Arapların 1. Dünya savaşında Osmanlı'yı arkadan vurduğu ve Osmanlı'nın çöküşünde pay sahibi oldukları görüşü pek çok insanımızda hâkimdir. Bunun temeline dayandırılan olgu ise 18. yy. başlarında filizlenen ve ne yazık ki kendisine ilerleyen dönemlerde büyük taraftar kitleleri bulan "milliyetçilik" akımıdır.

İnsanımızın ve insanlığın başını ağrıtmış bu mesele dilden başka aramızda çok fazla bir farkın olmadığı Arap uluslarıyla olan münasebetimize ağır bir darbe vurmuştur. Vurulan bu darbenin sonucunda milyonlarca insan büyük acılar ve sıkıntılar çekmiş, o coğrafyada doğan ve doğacak olan bebeklerde her şeyden bihaber acının ve gözyaşının hâkimiyetinde büyüyorlar. Ders kitaplarında yıllardır "arkadan vurulduk" deyimiyle lanse edilen Araplar için o kadar çirkin söz üretilmiş ki bunlar da meseleye farklı bir boyut kazandırıyor.

"Araplar arkamızdan vurdu" sözünün gerçekliği yıllardır tartışılan bir konu. Bu tartışmalara Klasik Yayınları "Arap Gözüyle Osmanlı" serisiyle bambaşka bir seyir kazandırıyor. Seri dokuz kitaptan oluşuyor, 1. Dünya savaşını ve Osmanlı'nın parçalanışını görmüş dönemin önemli insanların hatıralarından oluşuyor. 2005 yılında başlayan bu seride bulunan tüm kitapların orijinal dili Arapça ve Türkçe'ye tercüme edilmiş.

Kitaplardan bahsedecek olursak;

İlk kitap, Beyrut'ta belediye başkanlığı ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda Beyrut mebusluğu yapmış Selim Ali Selim'e ait. Arap milliyetçiliğinin gelişim aşamasında bulunmuş ve gerek İttihatçılarla ve gerekse Avrupalılarla olan münasebetlere bizzat tanıklık etmiş ve bunlarla ilgili önemli bilgiler vermektedir.

İkinci kitap, Şekib Aslan'a ait. Şekib Aslan; Lübnanlı ve Arap aydınıdır. Osmanlı birliğine önem veren düşünceleri mevcuttur. Enver paşa ile yakın ilişkileri vardır. Osmanlı'nın son dönemini anlatmıştır hatıralarında.

Üçüncü kitap Şamlı bir gazeteci olan Muhammed Kürt Ali'ye ait. Küçük yaşlarda gazeteciliğe başlamış, uzun yıllar Kahire'de bulunmuş. Cemal Paşa ile yakından tanışan ve Osmanlı'nın son dönemini iyi analiz eden bir gazeteci ve fikir adamıdır. Milliyetçiliğe mutlak surette karşı çıkmaktadır.

Dördüncü kitap, Ürdün Kralı Abdullah'a ait. Osmanlı'ya isyan eden Şerif Hüseyin'in ve Osmanlı'nın son meclisinde Mekke mebusluğu yapmıştır. İsyen sürecinde babasının İngilizlerle olan iletişimini sağlamıştır. Osmanlı'nın Arap dünyasındaki son saatlerini ve isyanın ayrıntılarını anlatmaktadır.

Beşinci Kitap, Cemaleddin Afgani'ye aittir. Beyrutlu bir Arap olan Muhammed Mahzumi tarafından Afgani'nin ömrünün son beş yılında derlenmiştir. Afgani'nin modern anlamda İslam düşüncesi üzerinden yaşadığı döneme dair önemli bilgiler vermekte.

Altıncı kitap, Filistin mücadelesinin önemli savunucularından birisi olan İzzet Derveze'ye ait. Bir Arap milliyetçisi olan Derveze o günkü Filistin hakkında ve Türk- Arap ilişkileri hakkında önemli bilgiler veriyor.

Yedinci kitap, Suriyeli gazeteci ve fikir adamı Muhammed Reşit Rıza'ya ait. Yapmış olduğu Suriye, İstanbul, Hicaz ve Hindistan gezilerinde tutmuş olduğu notları yazıya aktarmış, özellikle Haşimi isyan ve sonrasında yaşananlarla ilgili önemli bilgiler vermekte.

Sekizinci kitap, Mısır milliyetçisi olan Muhammed Ferid'e aittir. El Hizbu'l Vatanî'nin başkanı olan Ferid'in Enver paşa ile yakın ilişkileri vardır. Osmanlı'nın son dönemindeki Mısır'ı anlatır. Özellikle günümüzde Mısır'da yaşanan değişimler sonrası okunması gereken bir kitaptır.

Dokuzuncu kitap, isyancı Arapların kumandanlığını yapmış Osmanlı Harbiyesi'nde binbaşı rütbesiyle

görev yapmış Cafer El Askeri'ye ait. Askeri'nin kitabı seri içinde göze çarpanlardan bir tanesi hem savaşın içinde olması hem de savaş sonrasındaki yaşantısıyla ilgili o döneme dair güzel tahliller yapmakta ve bakış açımıza değişiklik getirebilmektedir.

Arap isyanıyla alakalı yanlış bilgiler ve sadece birkaç Arap kabilesinin yapmış olduğu isyan tüm Arap alemine aksettiremez, bunu zaten mantık kabul etmez. Bu hatıratlar o günleri birinci ağızdan gerçekçi bir şekilde anlatmaktadır. Bu serideki kitaplarda, cesareti, pişmanlığı, gözyaşını ve acizliği göreceksiniz.

► Tanzimat Dönemi Batılılaşması ► Literatürünün Süreli Yayınlar Açısından Değerlendirilmesi

Batılılaşma ifadesi, Türkiye’de Batılı toplumsal ve iktisadi kurumların, daha genel planda kültür unsurlarının ve en geniş manada ise Batılı düşünüş şekillerinin edinilmesini öngören siyasetin adıdır. Batılılaşma siyaseti temel olarak Türkiye’nin Batı ile ilişkilerinin paradigmasının değişmesi anlamına gelir. Türkiye’nin oluşumunu yani Türkiye Cumhuriyeti ile nihayete eren süreci anlamak için Türklerin Anadolu’ya geldikleri zamanki şartları düşünmek gerekir. Türklerin Anadolu’ya akınlarının altında temel muharrik “gaza” düşüncesidir. Türkiye’nin Batı ile ilişkileri de bu kuruluş dönemine kadar geri götürülebilir. İslam’ın kurucu özelliği Batı ile ilişkilerde “dini koruma refleksi” olarak kendini gösterir. Bu korumacı siyaset dolayısıyla Batı ile olan etkileşim daha çok maddi alanla sınırlı kalmıştır. Ateşli silahların kullanımı örneğin benimsenip geliştirilebiliyordu. Ancak kültür alanında böyle bir etkileşim söz konusu değildi. Türkiye’nin oluşumuna katkıda bulunan bir diğer unsur da Bernard Lewis’in tabiriyle “mahalli unsur”du. Bizans’ın toprak rejimi, mimarisi ve devlet örgütlenmesi Osmanlıya aktarılıyordu. Kültürün daha bir çok alanı da bu etkileşime dahildi. Buradaki mahalli unsur, toplumsal altyapıdaki sürekliliği ifade edecek şekilde anlaşılabilir. Haçlı seferleri ve Akdeniz ticareti yoluyla Batılı devletler ile kurulan ilişki ise bu tarz bir etkileşimi içermiyordu. Bunun altında da Anadolu’nun toplumsal yapısı ile Batılıların toplumsal yapıları arasındaki farklılığın yattığı düşünülebilir. Mahalli unsurun Batı etkisine olan muhalefeti “Latin serpuşuna yerine Türk sarığı görmeyi yeğlemek” ifadesi üzerinden anlaşılabilir. Bu manada Türkiye’nin Batıyla ilişkisi Batılılaşma siyasetinin izlenmeye başladığı 19. yüzyıla kadar daha çok çatışma şeklinde olagelmıştır.

Batının askeri üstünlüğü ele geçirmeye başlaması ile Batıya karşı olan tutum değişmeye başlar. Yine askeri kurumlar ve silah teknolojisi öncelikli olarak ilginin yoğunlaştığı alanlardır. Lale devrinde ise

Batının ulaştığı refah sayesinde geliştirdiği kültür ortamı ilginin odağına yerleşir. Önceki dönemin çatışmacı siyasetini hala benimseyen gruplar tarafından bu ilk Batılılaşma hareketleri tepkiyle karşılanır. Fransız devrimi ile ilk defa Batının entelektüel ve düşünsel planda Batının etkisi hissedilir. Tanzimat Batılılaşma siyasetinin somut varlık kazanmasını ifade eder. II. Abdülhamit döneminin eğitim başta olmak üzere Batı kurumlarının yaygın bir şekilde kabulüne şahit olunur. II. Meşrutiyet dönemi ise Batılı siyasi fikir akımlarının taraftar bulup etkili oldukları bir zaman dilimidir. Cumhuriyet’in siyasi düşünce geleneği bu dönemde oluşmuştur. Bu bakımdan Cumhuriyet dönemi Türk düşüncesini anlamanın yolu Batılılaşma siyasetini ve bu siyaseti oluşturan düşünce geleneğini anlamakla olur. Yine 60’lardaki kalkınmacılık tartışmalarını, 80’lerden günümüze uzanan demokratikleşme tartışmalarını Batılılaşma siyasetinin uzantıları olarak görmek mümkündür. Partiler üstü bir siyasi program ve uzun soluklu bir devlet politikası olarak yürütülen Avrupa Birliği süreci ise Batılılaşma siyasetinin en somut ve en güncel halini teşkil eder. Bu yüzden günümüz Türkiye’sinin sorunlarını anlamanın ve çözümlenin yolu Batılılaşmayı doğuran şartları anlamaktan geçer.

Batılılaşmanın algılanışı dönem dönem farklılık arz eder. Bu farklı anlayışlar Batılılaşma mefhumunu ifade etmek için farklı kavramların kullanılmasına sebep olur. Türkiye’nin Batı ile ilişkisinin hangi mecrada yürüdüğüne, hangi veçhelerinin önemsedğine göre olaya dönem dönem Batılılaşma, çağdaşlaşma, sekülerleşme, modernleşme gibi isimler verilir. Az gelişmişlik gibi ifadeler ise bu Türkiye’nin özgül tecrübesini ifade etmek için kullanılır. Batılılaşma ifadesi bu kavramsal tartışmalar için bir üst başlık, bir bilimsel referans noktası olarak alınabilir. Konu üzerine gelişen literatür Batılı düşüncenin alımlanışı nokta-i nazarından ortak bir kapsamda değerlendirilebilir.

Türk modernleşmesi olarak da nitelenen bu Batılılaşma süreci hakkında yapılan araştırmalar daha çok siyasi tarih ve iktisadi gelişim konuları üzerine olmuştur. Gerçekten de Batılılaşma siyasetinin temel motivasyonu en başından beri askeri ve siyasetidir. Batının üstünlüğüne karşı onun silahıyla silahlanmak şeklinde adlandırılabilir bir strateji geçerlidir. İktisadi açıdan batının üretim biçimlerini edinmek ve refah standardına ortak olmak da ikincil bir amaç olarak yer almıştır. Buna rağmen Batılılaşma olayının daha çok düşünce planında ve kültür düzeyinde kaldığı görülmektedir. Batının kendi iç çelişkilerine dair geliştirdiği çözümler Türkiye’de kendilerine taraftar bulmuştur. Ama Türkiye’nin kendi şartlarından doğan sorunlar için bir düşünce zemini oluşturulamamıştır. Düşünce düzeyindeki etkilenmelerin ise bir tarihi çıkarılamamıştır. Bu konudaki çalışmalar nadir olmakla birlikte kullandıkları kaynaklar da sınırlıdır. Batılılaşmanın anlaşılabilmesi için Batılı düşüncenin Türkiye’deki serüveninin bilinmesi gerekmektedir. Farklı dönemlerde benzer konular hiç daha önce tartışılmamış gibi yeniden gündeme gelmektedir. Bu bakımdan Batılı düşüncenin Türk entelijansiyası tarafından nasıl karşılandığı ayrıntılı bir şekilde çalışılmalıdır.

Bu literatür çalışmasında, Türkiye’de Tanzimat’tan İkinci Meşrutiyete kadarki dönemde Batılılaşma ve Batılı düşüncenin alımlanışı üzerine yazılmış eserlerin bir kaynakçası çıkarılmaya çalışıldı. İlk olarak bu konuya dair temel akademik kaynaklar kısa değerlendirmeler yoluyla tanıtıldı ve eksik yönleri belirtildi. Eleştirilerde kullanılan kıstaslar, eserin düşünce tarihine verdiği önem ve süreli yayınları kaynak olarak kullanıp kullanmadığı idi. Devamında ise modernleşme, batılılaşma, çağdaşlaşma gibi kavramlar etrafında görüş bildiren, bu konuda araştırmada bulunan, yapılan araştırmalar ışığında düşünce geliştiren eserler bir kaynakça şeklinde sıralandı. Burada da akademik kaynaklara öncelik verildi ancak akademik araştırmalara kaynaklık eden düşünce kitaplarına da yer verildi.

▪ **Tanzimat I: Yüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle, Ankara: Maarif Vekaleti, 1940.**

Bu derleme Cumhuriyet döneminde Tanzimat hakkında yapılmış ilk çalışmadır. O zamana dek Osmanlı modernleşmesi Cumhuriyet modernleşmesinin olmaması bir öncülü addediliyordu. Bu yüzden de Cumhuriyete dek modernleşme hamleleri ihmal ediliyordu. Bu kitabın yayınlandığı

tarih olan 1940’tan itibaren bu anlayış değişmeye başlar. Bu çalışmada dönemin entelektüellerinin Tanzimat ile bir çeşit hesaplaşma içine girdikleri düşünülebilir. Derlemenin yazarları arasında Hilmi Ziya Ülken, Ömer Lütfi Barkan, Ziyaeddin Fahri Findikoğlu gibi ünlü akademisyenler bulunuyor. Tanzimat I, 1940’ların Tanzimat’a bakışı ile şimdiki bakış arasındaki farkı görmek için çok yararlı bir kaynaktır.

Bu çalışmada daha çok 1908 öncesi gelişmeler ele alınmıştır. Günümüzde Türk modernleşmesi üzerine yazılanlar daha çok 1908 ve sonrasına odaklandığı için bu tarihten öncesini ele alan bu çalışma ayrıca önem arz ediyor. Kitabın eksiklikleri ise çoğunlukla kendi alanındaki ilk çalışma olmasından kaynaklanıyor. Yetmiş senelik süre zarfında oluşan bilgi birikimi, arşivlerin ve basın yayın organlarının daha kolay ulaşılabilir olması ve arşivlerin açılması kitabın ele aldığı dönemin tekrar ve ayrıntılı bir şekilde ele alınmasını gerekli kılıyor.

Ayrıca dönemin zihniyetini ve siyasetini yansıtan bakış açısı bütün yazılara sinmiş durumdadır. Bu da Tanzimat hareketlerini Cumhuriyet dolayımında düşünmek durumunu ortaya çıkarıyor. Çalışmanın zaaflarından biri de budur. Bu yüzden Tanzimat’ı kendi şartları içerisinde özerk olarak değerlendirmek bir diğer gereklilik olarak sayılabilir.

▪ **Bernard Lewis, Modern Türkiye’nin Doğuşu, trc. Metin Kıratlı, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2000.**

Bernard Lewis, Modern Türkiye’nin Doğuşu kitabında üç temel unsurdan bahsediyor. Bunlar İslam, Türklük ve karmaşık bir niteliğe sahip olan mahalli unsurdur. (s. 3) Lewis, Modern Türkiye’nin oluşumunda Batının etkisini dördüncü bir unsur olarak sonradan ekler. Batı uygarlığının başka her yerde olduğu gibi Türkiye’de de mevcut düzene karşı yıkıcı bir darbe indirdiğini söyler. (s. 16) Buna göre Batılılaşma ilk üç unsuru aşındıran bir unsurdur. Kitabın konusu da bu aşınma sürecidir. Lewis, bunu Türkiye’ye has bir tecrübe olarak ele alır. Konu dolayısıyla Türk modernleşmesinde Türklük vurgusunun silinmesine gelir. Modern Türkiye’nin Doğuşu ile bu paradoks ilk defa kavramsal düzeyde incelenmiştir. Ama öte yandan Lewis’in 1950’ye kadarki süreci ele aldığı bu kitap, Batılılaşmanın hakim ve tek etkin unsur olduğu varsayımına sahiptir. Bu yüzden de Türk modernleşmesindeki otantik unsurların Batılılaşmaya nasıl tepki verdiklerini anlatmada zafiyet gösterir.

Lewis, mahalli unsuru anlatırken Türklerin Avrupa ile etkileşiminin öteden beri var olduğunu söylüyor. Ayrıca bunun önemli boyutlarda olduğunu belirtiyor. (s. 6-7) Bu etkinin çokçası gözden kaçırıldığı tespitini yapıyor. (s. 43) Batılılaşma ifadesi bu ilişkinin farkı bir boyutunu ifade ediyor. Bu kırılmanın somut referans noktası olarak ele alınan Tanzimat fermarı bir siyaset değişiminin ifadesidir. Lewis, ondokuzuncu yüzyıldan önce batı etkisinin daha çok maddi kapsama sınırlı olduğunu söylüyor. (s. 7) Buna göre ondokuzuncu yüzyıldan itibaren ortaya çıkan Batılılaşma olayının ayırıcı vasfı kültür alanında bir etkileşimi içermesidir. Lewis'in kitabının iki bölümünden biri bu kültürel değişmeye odaklanır. Kültür odaklı Türk modernleşmesi okuması halen eleştirilmiş ve aşılışmış değildir. Ama öte yandan Lewis'in ele aldığı olgulardan pek azı doğrudan düşünceyle ilgilidir. Batılı düşüncenin nasıl karşılandığı ne şekilde kabul ya da reddedildiği konusu cevapsız kalmaktadır.

Lewis, entelektüel plandaki etkileşime dair nadiren yorum yapar. Lewis'in tespitlerinden biri Fransız devriminin Türkiye'deki ilk batılı entelektüel etki olmasıdır. Bunu da Fransız devriminin din dışı hatta din karşıtı saiklarla yapılmış olmasıyla açıklar. Müslüman bir toplum için Hıristiyan olmayan hatta Hıristiyanlık karşıtı olan bu entelektüel birikim daha kabul edilebilirdir. (s. 95) Lewis'in bu yorumu Batılı düşüncenin reddedilmesinde dini koruma refleksini ortaya koyması açısından önemlidir. Ama Fransız devriminin din dışılığı ve Türklerin bu düşünceyi din dışı olması hasebiyle kabule meyyal olmaları tartışmaya açık önermelerdir. Fransız devrimin etkisini değişen siyasetle açıklamak daha makul olur. Dini koruma refleksi form değiştirmiş, devleti koruma refleksi haline gelmiştir. Bunda da devletin zaman içinde gücünü yitirmesi etkindir. Bu maada Lewis'in düşünce planındaki etkileşime dair yaptığı değerlendirmeler de yeniden araştırılmaya muhtaçtır.

▪ **Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.**

Niyazi Berkes, bu kitapta tarihsel olayları Cumhuriyet'e gelişen ön koşulları olarak oynadıkları roller açısından değerlendirmiştir. (s. 13) Yine kitabın önsözünde kendisine yöneltilen bir teleolojik okuma eleştirisinden bahseder. Demokrat partinin iktidara gelişini kastederek bir "geriye dönüş" çabası olduğunu söyler. Ama kendi düşüncesine olan inancını dillendirmekle yetinir. (s. 14) Bu noktada Berkes'in çağdaşlaşma şeklinde isimlendirdiği Türk

modernleşmesini Cumhuriyet'le sonuçlanan bir süreç olarak gören anlayış getirilen eleştirilere rağmen halen belirli bir açıklayıcılığa sahiptir. Ayrıca kültür merkezli bir çözümleme olması açısından kendisinden sonra gelen çalışmalardan daha gelişkindir. Bu yüzden de Türkiye'deki düşünce tarihi çalışmaları için temel bir başvuru kaynağı olma özelliğini koruyor.

Berkes'in çalışmasının kaynakları arasında elçi ve seyyah günlükleri yer alıyor. Bunlar Osmanlı devletinin nasıl Batılılaştığına dair Batılı gözünden değerlendirmelerdir. Ayrıca kanunnameler de bir diğer kaynak türünü oluşturuyor. Bunlar için de yapılan icraatların temellendirmesi amacı güdüldüğünden hem Osmanlı devlet anlayışının bakış açısına sahip oldukları hem de Batılı kaynakları görünmez kıldıkları tespiti yapılabilir. Berkes, basın organlarına Lewis gibi meslektaşlarından daha çok başvuruyor. Bu noktada da yine Berkes'in paradigmasına yöneltilen eleştiri doğrultusunda seçmeci bir araştırma yaptığı tespiti yapılabilir. Yani Batılı düşüncenin nasıl kabul edildiğini Berkes'in araştırmasından çıkarabiliriz. Ama Batılı düşünceye yönelik tepkileri ve reddediş örneklerini aramak için bu çalışma çok da yararlı olmayacaktır.

▪ **Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, çev. Yavuz Alagon, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1995.**

Feroz Ahmad, kitabında 80 sonrası genel eğilimi yansıtacak şekilde Türk modernleşmesini bir süreklilik içerisinde okumaya çalışıyor. Buna göre Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan en güçlü kurumun ordu olduğu önermesinde bulunuyor. Böyle bir bakış açısının oluşmasında 80 darbesiyle birlikte ordunun siyasi alana müdahalesinin artık somut ve düzenli bir mahiyet kazanması da etkilidir. Türk modernleşmesini sadece siyasi ve ekonomik sebepler üzerinden düşünmenin kültürel değişimleri anlamak yolunda zaafıya uğrayacağı açıktır. Öte yandan güncel siyasetin ve eğilimlerin ışığında tarih olaylarına bakmanın ayrıca bir zaaf oluşturduğu da söylenmelidir.

Modern Türkiye'nin Oluşumu, Türkiye Cumhuriyeti'ni oluşturan şartları araştırıyor. Bunun için de bir sürekliliğin izini sürüyor. Ancak geriye doğru uzatılan çerçeve 1908 ile sınırlı kalıyor. Daha öncesi "Osmanlı Mirası" adlı bölümde özetleniyor. 1908-1923 dönemi Cumhuriyet fikriyatının olduğu bir nevi kuluçka dönemi farz ediliyor. Buradan Osmanlı modernleşmesi üzerine bir bakış geliştirilmediği çıkarılabilir. 24 sayfalık "Osmanlı Mirası" bölümü Türk

modernleşmesi üzerine olan genel referans kitaplarını ve klasik siyaset felsefesi metinlerindeki Türkler hakkındaki bölümlerini kaynak olarak kullanıyor. Batılılaşma üzerine ve bunun kültür ve düşünce alanındaki etkileri üzerine ne Osmanlı dönemi ne de Cumhuriyet dönemi için bir çözümleme çabasına girilmiyor.

▪ **Şerif Mardin, Türk modernleşmesi: Makaleler: IV, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991.**

Şerif Mardin'in Türk modernleşmesi üzerine makalelerinin derlenmesinden oluşan bu kitap konu hakkında bir perspektif öneren en güncel kaynak olma özelliği taşıyor. Kitabın ilk bölümü modernleşme üzerine makalelerden oluşuyor. Bu bölüm 246 sayfa uzunluğunda. İkinci bölüm ise bağımsız makalelerden oluşuyor. Bunlar daha çok 50'li 60'lı yıllara ait güncel sorunlara yönelik denebilecek makaleler.

İlk bölümdeki makalelerden ilki Batıcılık serüveninin genel bir anlatımı şeklindedir. Şerif Mardin Batıcılığı bir kültür siyaseti olarak ele alıyor. Bu bakımdan kendinden önceki Türk Modernleşmesi klasiklerinden Lewis ve Berkes'in kitaplarını kaynak olarak alması manidar. İktisat ve siyaset merkezli Türk modernleşmesi okumalarına karşı kültür merkezli bir okumayı temel aldığımızda Mardin'i Lewis ve Berkes'ten sonra üçüncü halka olarak ekleyebiliriz. Böyle bir okumanın Türkiye'de düşünce planındaki gelişmeleri takip etmede daha yararlı olacaktır.

"Tanzimat'tan Sonra Aşırı Batılılaşma" ve "19. Yüzyılda Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti" makaleleri ise ilgili dönemlerin düşünce tarihini çıkarmak konusunda bir çabanın ürünü. Şerif Mardin'in yararlandığı kaynaklar arasında edebiyat eserleri de bulunuyor. Bu da onun modernleşmeyi ve Batılı düşüncenin Türkiye'de nasıl karşılandığını anlamak için kullanılacak daha geniş bir havzaya sahip olduğu anlamına geliyor. Bir eksiklik olarak süreli yayınlar dillendirilebilir. Süreli yayınlar kaynaklar arasında yer alıyor olsa da buna yönelik geniş kapsamlı bir çalışma yapılmadığı tespiti yapılmalıdır.

▪ **Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.**

Modernleşen Türkiye'nin Tarihi üç kısımdan oluşuyor. Kitapta, onsekizinci yüzyılın sonundan 1980'e dek tarihsel süreç anlatılıyor. II. Meşrutiyet'e kadar olan bölüm 120 sayfa. Bu bölümde daha çok o zaman kadar yazılmış genel kaynaklar kullanılıyor. Ayrıca

basın üzerine bir araştırma yapılmamış. Kaynaklar arasında dönemin basın organları da yer almıyor.

Zürcher, Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki Avrupa etkisinin üç alanda hissedildiğini söylüyor. Bunlar ekonomi, dış politika ve ideolojidir. (s. 14-15) İdeolojiden kasıt da aslında milliyetçilik, liberalizm gibi siyasi düşünce akımlarıdır. Zürcher, kitabın temel eksenini açıklarken yine bu üç alanı sayıyor. Ama burada ele almadığı bir alan olarak sanattan (mimari, edebiyat, görüntü sanatları, müzik) da bahsediyor. Ele almayışına mazaret olarak kendi yetersizliğini ifade ediyor. (s. 20) Burada bir nokta havada kalıyor. Zürcher'in sanat başlığı altında topladığı alanlarda Avrupa etkisinin var olup olmadığı açık değil. Ayrıca ideoloji başlığına girmeyen yani siyaset dışındaki düşünce akımlarının etkisi de hesaba katılmamış. Buradan kitabın daha çok siyaset ve ekonomi ekseninde bir okuma önerdiğini, düşünce tarihini ihmal ettiğini çıkarabiliriz.

▪ **Mümtaz Turhan, Kültür değişimleri, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1969.**

Mümtaz Turhan'ın bu çalışması kültürel değişim üzerine kavramsal ve pratik bölümler içeren bir kitaptır. Pratik yani Turhan'ın doktora tezine yani köy bağlamında kültürel değişimin izlendiği bir araştırmaya dayanır. Bu bölüm daha çok antropolojik bir yöneme sahiptir. Bu açıdan düşünce planındaki etkileşimler ihmal edilmiştir. Kitabın teorik kısmı ise kültürel değişimleri kavramsal olarak açıklamak üzerine kurulmuştur. Bunun için de maddi kültür ve manevi kültür gibi ayrımlar üzerinden kültürel değişimler hakkında teorik bir tartışma yürütülüyor. Kitabın VI. ve VII. bölümleri Batılılaşma üzerinedir. Bu bölümler 120 sayfalık bir toplama ulaşıyor. Kitabın kaynakları arasında daha önceden ele aldığımız çalışmalarda da yer alan temel kaynaklar yer alıyor. Turhan'ın kitabında herhangi bir basın kaynağına referans verilmiyor.

▪ **Stanford J. Shaw and Ezel Kural Shaw, History of the Ottoman Empire and Modern Turkey, Cambridge: Cambridge University Press, 1988.**

Üç ciltten oluşan bu kitabın ikinci cildi 1808-1975 arası zaman dilimini ele alıyor. Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e kadar süren dönem ise 227 sayfada ele alınıyor. Siyasi olaylar öncelikli olmak üzere iktisadi olaylara ve entelektüel bağlama değiniliyor. Ama düşünce tarihçiliği açısından zayıf görünüyor. Süreli yayınlara yapılan atıflar sınırlı. Daha çok arşiv

belgelerine dayanılarak yazılmış bir eser.

▪ **Stefanos Yerasimos, Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, trc. Babür Kuzucu, İstanbul: Gözlem Yayınları, 1980.**

Stefanos Yerasimos, Türk modernleşmesini bir evrim süreci içerisinde değerlendiriyor. Az gelişmişlik teşhisi etrafında tarihi olaylar açıklanıyor. Kitap üç ciltten oluşuyor. Bunlardan ikincisi Tanzimat'tan I. Dünya savaşına kadar olan dönemi ele alıyor. Kitabın paradigması uyarınca daha çok iktisadi ve siyasi olaylara odaklanılıyor. Emperyalizmin nüfuz ettiği başlığı altındaki bölümlerden biri kültürel bağlama değiniyor. Ama bu bölüm sadece yedi sayfa uzunluğunda ve yalnızca misyoner faaliyetleri konu alıyor. Düşünce tarihine neredeyse hiç girilmiyor. Süreli yayınlar üzerinden bir takip de söz konusu değil.

▪ **Halil Inalcık, Osman Okyar, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik tarihi 1071-1920, Ankara: Meteksan Limited, 1980.**

Daha çok toplumsal ve iktisadi içerikli makalelerden oluşan bu derlemede "The Tulip Age and Definitions of "Westernization"" (Lale devri ve Batılılaşma tanımları) adında bir makale de yer alıyor. Ama ele aldığı dönem ve kullandığı kaynaklar bakımından bizim kapsamımız dışında kalıyor.

▪ **Carter Vaughn Findley, Osmanlı Devletinde Bürokratik Reform, İstanbul: İz Yayıncılık, 1994.**

Carter Findley'in bu kitabı Osmanlı İmparatorluğunun son dönemini Babialî'yi merkeze alarak inceliyor. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemini orijinal kaynaklardan hareketle inceleyen bu kitabın önemi Tanzimat'a uygulayıcılarının bakış açısıyla yaklaşmak imkanı sunmasıdır. Dönemin bürokratik yapılanması kitapta yine bürokratik metinlerin yani kanunlar ve devlet yazışmalarının ışığında aydınlatılmaya çalışılıyor. Bu bakımdan Batılılaşma olayına devlet örgütlenmesi açısından bir bakış geliştirdiği söylenebilir. Düşünce tarihçiliği açısından da devlet kurumlarının söylemlerine dair bir bilgi sağlıyor. Süreli yayınlar kitabın kaynakları arasında yer almıyor.

▪ **İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, İstanbul: Hil Yayın, 1983.**

İlber Ortaylı'nın bu kitabı Osmanlı modernleşmesini siyasi tarih ve devletin politikaları dolayımında değerlendiren bir eser. Modernleşmenin Batılılaşma ya da yozlaşma gibi ifadelerden öte bir vaka olduğu

kitabın önermelerinden biridir. Ortaylı, bu bakımdan Osmanlı modernleşmesini uluslararası siyasi dengelerin bir sonucu olarak zorunlu bir süreç olarak görüyor. Düşünce planındaki etkiler kitabın öncelikli gözettiği şeyler değil. Zaten yazar önsözde kendi çalışmasını önceleyen diğer kitapları sayarken konuyu Osmanlı İmparatorluğunun siyasi modernleşmesi olarak tespit ediyor. Süreli yayınlar da yine bu siyasi okumayı beslediği ölçüde kullanılmış.

▪ **Sina Akşin (Haz.), Türkiye Tarihi, İstanbul: Cem Yayınları, 1995.**

Beş ciltten oluşan bu eserin ciltlerinden üçüncüsü 1600-1908 aralığını konu alıyor. Her dönem için siyasi, iktisadi tarih ve düşünce tarihi bölümleri mevcut. Üçüncü cildin düşünce tarihi bölümünü Sina Akşin kaleme almış. Bu bölümde Tanzimat dönemi düşünürleri tanıtılmış. 20 sayfalık bu bölümün 480 sayfalık cilt toplamı göze alındığında zayıf kaldığı söylenebilir. Düşünürler hakkında verilen bilgiler de daha çok biyografik ve bibliyografik mahiyet gösteriyor. Düşünce tarihçiliği açısından yetersiz olan bu genel ve kısa notlar, ancak giriş düzeyinde okuyucuya yönelik bir yarar sağlayabilir. Ayrıca bu bölümün kaynakçası 17 kitaptan oluşuyor ve bunların arasında da herhangi bir süreli yayın bulunmuyor.

▪ **Tank Zafer Tunaya, Türkiye Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri, İstanbul: Arba Yayınları, 1996.**

Tank Zafer Tunaya'nın bu kitabı Batılılaşma Hareketleri üzerine Rockefeller Vakfının isteği üzerine yazılması planlanan bir makaleden yola çıkılarak hazırlanıyor. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri ayrı ayrı işleniyor. Ama Tunaya'nın ünlü önermesi "İkinci meşrutiyet bir siyasi laboratuardır" ışığında değerlendirildiğinde bu bölümlemenin aradaki bağları yok saymadığı söylenebilir. Tunaya, ikinci meşrutiyeti merkeze alarak Cumhuriyet dönemini ve Batılılaşmasını değerlendirmenin temel referansı haline gelmiştir. Bu katkısı yine Feroz Ahmad ve Zürcher'in okumalarıyla birlikte düşünülebilir. Bu üç isim Türk modernleşmesini iktisadi ve siyasi bir temel gelişme ve onun etkileri olarak değerlendirmek konusunda benzer tavırlara sahiptirler. Bu yüzden de temel bir zaaf olarak düşüncenin gelişimini ve kültürel değişmeyi isklamak bu tarz bir bakış açısı için tespit edilebilir.

▶ Üsküp'ü Okumak

Bir yanım İstanbul, bir yanım Bursa,
Çeşmeler, kubbeler, kervansaraylar
İnsan bir de vatanın sevdalısı olursa
Ağlar Üsküp'te çaresiz sabaha kadar.

Y. Bülent Bakiler

Balkanlar'ın en özel şehirlerinden biri olan Üsküp'ün sokaklarında dolaşırken çoğu zaman bu şehir ile yeterince samimiyet kuramamaktan şikayetçiyim. Bu şehri şehir kılan her mekânı tanımak ve bu mekânları dinlemek, anlamak kolay değil elbette. "Şehri tanımak insanı tanımak gibidir" diyor şair. İnsanda olduğu gibi şehir de sırlarını kolayca ifşa etmez. Onun taşını, toprağını, insanını bilmek yetmez, ruhunu idrak etmek lazım. Bu ruhun derinliklerine ise, o şehirde yaşayarak değil bizatihi şehri yaşayarak nüfuz etmek mümkün olur. Şehri yaşamak, yani Üsküp'ü "Üsküp" kılan tüm değerleri bilmek ve idrak etmek. Sadece mekânlara bakmak yetmez, o mekânlara mana veren unsurların yekünü okunup, anlaşıldığında Üsküp ile tanışmak mümkün olur.

Üsküp'ün hayat serüveni bilinen kayıtlara göre Dardanlar (m.ö 3. yy.) ile başlar. Daha sonra da Makedonyalılar (m.ö 4. yy. Büyük İskender dönemi) buraya gelirler. Akabinde Roma ve onun devamı olan Bizans (ya da Doğu Roma m.s. 1-12. yy.) Üsküp'ün sahibi olur. Bu şehir Sırp ve Bulgar yerel beylerinin de (12-14. yy.) elinde olur bir dönem. Tüm bu evrelerde Üsküp bir uç karakolu, imparatorlukların geçiş noktası ya da daha geç dönemlerde yerel beylerin çatışma alanı halindedir. Buraya gelen imparatorluklar Üsküp'ü kendi aynalarında görmezler.

Lakin Üsküp'ün bu makus talihi 1391'de büyük bir kırılma anı yaşar. Bu tarihte Yiğit Paşa ordusuyla Üsküp'e girerken yerel halk şehrin yakılıp yıkılacağını zanneder. Oysa Yiğit Paşa fethi tamamladıktan sonra Üsküp'le önce tanışır sonra da bu şehri kendi eviymiş gibi imar etmeye başlar. Bizans'a ait eserleri bile yıkmaz. Hatta onları harabe halinde bile bırakmayıp,

onarır ve kendi yorumunu katarak tamir eder. Zira Yiğit Paşa bir eserin ölü bir kalıntıdan çok, saygın bir şekilde yaşamasını isteyen bir zihniyetin evlâdıdır. Yiğit Paşa ve ondan sonra gelen tüm Osmanlı yöneticileri şehrin çehresiyle birlikte özüne ve gönlüne hitab eder. Diğer tüm Osmanlı uç beyleri gibi Yiğit Paşa da önceki dönemlerden miras kalan ötekilikten kurtarıp gerçek anlamda şehri sahiplenir. Böylece yerli halk ve Anadolu'dan gelen yeni sakinleri ile şehir çok renkli bir benlik kazanır. Üsküp artık tam anlamıyla şehirdir. Bu şehir 1391 tarihinden sonra cami, han, hamam, medrese, kervansaray, bedesten, çarşı, taşköprü ve diğer eserleri ile mekân bakımından coşar.

Üsküp'ün imarı tamamlandıktan sonra Yiğit Paşa'nın torunu İsa Bey, dedesinden ve babası İshak Bey'den çok şey öğrenmiş olmalı ki Saraybosna fethini başarıyla tamamlar ve ecdâdının izinden giderek Saraybosna şehrini kurar. Bu anlamda Saraybosna Üsküp'e kan bağıyla gerçek manada kardeş şehir olur.

Üsküp'ün ruhuna temâs edip o ruha mâna katan en önemli mekânlar "Üsküp'ün şirin camileri" olur. İshakiye Camii, İsa Bey Camii, Sultan II. Murat Camii, Mustafa Paşa camii şehrin çekirdeğini oluşturur adeta. Zira bunların etrafında kurulan çarşı ve mahalleler şehri hem fizikî hem de manevî bir bütünlüğe kavuşturur. Geleneksel İslam mimârisinde olduğu gibi Üsküp'te de cami merkezî bir konumdadır. Cami, etrafındaki tüm diğer mekanlar ile yakın olup oluşturduğu mimarî uslubuyla, şehrin sakinlerinin varlık tasavvurunu bir fotoğraf gibi sunar.

Öte yandan Osmanlı devrinde medreseleriyle ün kazanmaya başlayan Üsküp, önceleri sadece askerlerin

ve komutanların uğradığı bir şehirken, Osmanlı'ya dahil olduktan sonra "makkarı ulema" makamına erişir. Osmanlı devrinde Üsküp'te inşa edilen İshakiye, İsa Bey ve Sultan II. Murat medreselerine Osmanlı ilmiyesinin tanınmış müderrisleri teşrif eder. Bu müderrisler arasında, Taşköprülüzâde (Osmanlı'nın tanınmış müderris ve müelliflerinden), Kemalpaşazade (bu vazifesinden bir süre sonra Şeyhülislam olacaktır), Hasan Çelebi (bu vazifesinden bir süre sonra İstanbul kadısı olacaktır), İshak Çelebi (bu vazifesinden bir süre sonra Şam kadısı olacaktır) vs. gibi çok önemli alimler de görev yapmışlardır. Ayrıca Üsküp'te kadılık yapan ve tezkire sahibi olan Şair Aşık Çelebi'yi de unutmamak gerekir. Bunun dışında Üsküp'te çok sayıda ulema, udeba, meşayih ve evliya türbelerinin mevcudiyetinden birçok kaynak bahseder.

Osmanlı devrinde ticarî anlamda da Üsküp müthiş bir canlılık kazanır. Yollar yeniden yapılıp, çarşı, kervansaray, han ve bedestenler ile ticaret için tüm olumlu şartlar vücuda getirilir. Çarşı Üsküp'te ticarî ve sosyal hayatın kalbidir. Şehrin tam ortasında kurulan Üsküp Çarşısı din, kültür, milliyet farkı tanımadan halkı buluşturur. Çarşının etrafında teşekkül eden mahalleler Müslüman mahallesi, Yahudi mahallesi, Hristiyan mahallesi diye ayrıdır ancak bu mahallelerin arasında nefret değil adalet duvarı vardır.

Taş köprüsü ve Burmalı Camii'nden ayrı bahsetmek lazım. Bu iki yapı birbirine o kadar yakışır ki Vardar nehri sanki bu yapıların zerafetinin daha muayyen bir şekilde görünmesi için akar. Birbirine çok bağılıdır ama bir gün ayrı kalacakları hiç akıllarına gelmez. (1925'te Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı tarafından yıkılan Burmalı Camii günümüzde mevcut değildir)

1689'da Üsküp Avusturyalı kumandan Piccolomini tarafından yakılır. Bu dönemde Üsküp'ün şehresi deyim yerindeyse mahv olur. Bundan sonra iki yüzyıl Üsküp eskisi kadar rahat değildir ama zamanın merhametine sığınır. Oysa bu süreçten sonra çete ve eşkiyalar dağlarda hareketlenmektedirler.

Üsküp'ün ise korku girer artık gözüne. Kanunî Sultan Süleyman'ın "sonsuz devlet" rüyası yıkılacak mı? sorusunu sorar ve cevabından ürker Üsküp.

Üsküp'ün kötü rüyaları sıklaşmaya başlamıştır. İnanmak istemez ama o rüyalar yavaş yavaş hakikate bürünür. Devlet-i Âliye Üsküp'e "elveda" demeye hazırlanır. Önce Üsküp'ün kardeş şehirleri ve en sonunda da Üsküp kopar babasının kucağından.

O kadar hüznü, o kadar hicranlıdır ki artık Üsküp, kelimeler kifayetsiz. Öyle ki bu kederiyle Yahya Kemal'i doğurur, Üsküp. Ve onu İstanbul'a babasına gönderir. Yahya Kemal'in diliyle, kalemiyle İstanbul'da Üsküp konuşur, dile gelir. Baba da üzgündür, oğul da. Ama hayat devam eder, etmelidir.

Artık yalnız yaşamaya karar kılmıştır Üsküp ve mücadele etmeye. Babasından kalan miras ile devam etmek durumundadır. Fakat Üsküp münevverleri pes etmek niyetinde değildir. Atullah Efendi (20. yüzyıl) tüm tehlikelere rağmen Meddah medresesini canlı tutmayı başarır. Ardından Ata Efendi'nin talebesi Şair ve mütefekkir Fettah Efendi tüm talebe ve arkadaşlarıyla Üsküp'te Osmanlı ilmiyesinin nefesi olur. Bu zincirin son halkası Hz. İdris Efendi ile tamamlanır. Her taraf tarumar olurken Üsküp ayakta kalır. Bazı camiler, hanlar, hamamlar yıkılır ama zihinler yıkılmaz. Bu zihinler, değişik rejimlerin Osmanlı eserlerine tahammül edemediği dönemlerde bile birçok Osmanlı eserini mücadeleye ayakta tutar.

Üsküp'ü bilen, ruhununun derinliklerini idrak edenlerin zihni bu şekilde Üsküp'ün tüm unsurlarıyla bir Osmanlı şehri olarak kalmasını sağlar.

Bu serüvenin bir sonu var mı veyahut tüm bu olanlardan sonra bugün Üsküp hala yaşıyor mu? Metnin başına dönmem gerekecek herhalde. Şehir insan gibidir. Anlaşıldıkça, idrak edildikçe yaşar. Çünkü İnsanın şehre muamelesi şehri idrak kapasitesiyle orantılıdır. Bugün Üsküp'teki eserleri yaptırın, onlara anlam veren ya da şehre anlam katan Yiğit Paşaları, İsa Beyleri, Aşık Çelebileri, Yahya Kemalleri, Ata Efendileri ne kadar tanıyoruz, Üsküp'ü şehri o kadar idrak edebiliyor ve şehre o kadar hayat verebiliyoruz.